

200 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

22. novembar 2012.

broj 1142

TV plavuše
i drugi mediji

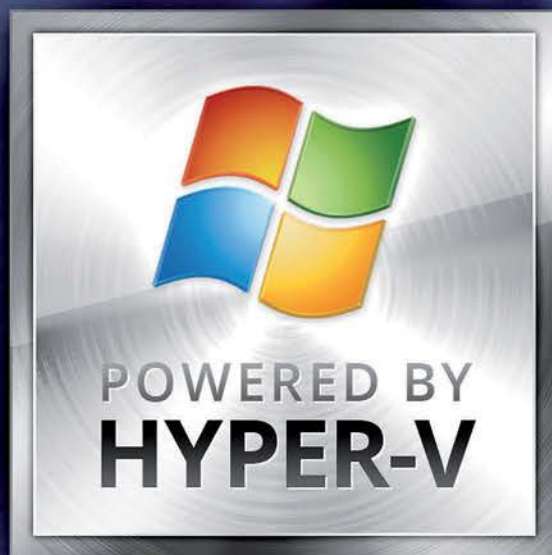

**VUK JEREMIĆ,
DOGODINE U NJUJORKU**

SUĐENJE HAŠKOM SUDU

Intervju ► Život Superhika na Balkanu

NOVO!

HYPER-V SERVERI

**VIRTUELNI WINDOWS SERVER
OD SAMO €35 MESEČNO**

**HYPER-V TEHNOLOGIJA ZA WINDOWS VIRTUELNE PRIVATNE SERVERE
PRUŽA NAJBOLJE PERFORMANSE I POUZDANOST**

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; korektori: Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Oslobođenje hrvatskih generala:

Gde se izgubio osećaj za pravdu

13 Zoom: Suđenje Haškom sudu

15 Kultura sećanja: Pad Krajine

18 Politički život: Stranačka reciklaža

20 Mediji: Radio-televizija Srbije

22 Mediji: Slučaj Press

24 Poslovno okruženje po "Forbsu":

Srbija na začelju Evrope

26 Novi zakon o štrajku:

U ime javnog reda, rada i mira

28 Ubistvo u Novom Sadu: Do kraja nasilja

30 Nasilje nad ženama: Koga je briga

32 Stanje u društvenim naukama (3):

Nasleđe mentora

35 Nuspojave: Kako sam presatao da brinem

36 Ljudi i vreme

39 Lisica i ždral: Persona non grata

KULTURA

40 Intervju: Miroslav Momčilović, scenarista i režiser

43 Esej: Sedmica za Boru Ć. (pastiš, da prostiš)

44 Knjige: Srpska putopisna kultura 1914–1940

– Vladimir Gvozden

46 TV manijak: Za koga navijaš?

47 Glasnikove knjige

SVET

56 Izrael i Gaza: Prolaz kroz vrata pakla

62 Energetska politika SAD: Zakon održanja nafte

65 Neonacisti u Grčkoj: Uspon Zlatne zore

MOZAIK

68 SAD: Vesti iz visokog društva

Ljubavna doktrina generala Petrausa

74 Moj muški život: Plavuše

75 Pošta

76 Strip: Lavaraone/Bescia/Capo Di Ponte

78 Vreme uživanja: Zupčanici

Od srede 14. novembra politički život Srbije bogatiji je za jednu stranku. Metaforički jak naziv Treća Srbija, međutim, sa sobom ne povlači ništa suštinski novo. Reč je o tvrdo desnoj partiji proistekloj iz Pokreta Dveri, a ni imena njenih osnivača nisu nova i nepoznata javnosti

Piše: Jovana Gligorijević

Rakete koje su doletele čak do Tel Aviva i Jerusalima stvaraju u Izraelu pravu ratnu psihozu. Zbog sve savremenijeg i brojnijeg oružja kojim raspolaže Hamas Izrael smatra da u vojnoj akciji "stub odbrane" "jednom za svagda" treba da uništi njegovu vojnu strukturu. Dok traju raketni napadi na pojas Gaze, Izrael je mobilisao preko 40.000 rezervista spremnih za kopnenu ofanzivu. I palestinski Hamas spreman je na rat

Piše: Borivoj Erdeljan

Direktori Centralne obaveštajne agencije SAD (CIA) smenjivani su i podnosili su ostavke iz raznih razloga od 1947. do danas. Uglavnom je to bilo pitanje smene administracija; ponekad poneki propust ili skandal

Piše: Miloš Vasić

Na naslovnoj strani: Vuk Jeremić

Foto: AP Photo

Keniči Ito, poznat kao “najbrži čovek na četiri noge na svetu” prolazi cilj tokom postizanja Ginisovog svetskog rekorda na 100 metara u Tokiju (17,47 sekundi). Tridesetogodišnji Ito je razvio ovu veštinu sa devet godina dok je imitirao stil trčanja afričkih patas majmuna.

Foto: Kim Kjung Hun/ Reuters

22/11/12 - 28/11/12

prognoza vremena

21/11/12
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak		petak		subota		nedelja		ponedeljak		utorak		sreda							
Beograd	6		12	5		12	6		12	5		11	6		14	7		15	8		11
Vojvodina	4		11	2		11	4		12	4		12	3		12	6		14	7		10
centralna i južna Srbija	3		12	2		14	3		14	4		14	3		15	6		16	8		14

Do ponedeljka povoljna biometeorološka situacija uz izostanak tegoba ili vrlo blage smetnje kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Od ponedeljka, zbog pada pritiska i jačanja jugoistočnog vetra, slede nepovoljnije biometeorološke prilike uz povećanje tegoba uzrokovanih meteorološkim prilikama kod meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza.

broj nedelje

9

Skoro 80 odsto dece uzrasta od 16 godina u Srbiji bar jednom u životu je doživelo neku formu nasilja. Incest trauma centar svake nedelje dobije devet prijave.

ZDRAVSTVO

Propao tender za VTO

Još jedan tender za uključivanje privatnih klinika u postupak vantelesne oplodnje (VTO) je propao, jer nijedna od privatnih klinika koja se prijavila nije dostavila svu potrebnu dokumentaciju.

Portparol Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) Sana Miroslavić saopštila je da su ponude ovog puta dostavili: konzorcijum koji čini sedam klinika, novosadska klinika "Perinatal", kao i jedna makedonska klinika koja nije imala pravo učešća na tenderu jer je on bio namenjen domaćim privatnim klinikama. Prethodni tender koji je raspisao RFZO je, takođe, obustavljen zbog nepotpune dokumentacije koju su dostavile tri prijavljene klinike. U javnom saopštenju na veb-portalu Fonda kažu da su neprijatno iznenađeni neprofesionalnošću ponuđača koji su učestvovali na tenderu, kao i da je neodgovorno ponašanje privatnika u sprovođenju postupka javne nabavke dovelo do porasta broja parova na listama čekanja.

Naime, broj parova koji čekaju na vantelesnu oplodnju se sa 300 povećao na 500. Imajući u vidu tu činjenicu, a i starosne granice žena, RFZO će sprovesti hitnu javnu nabavku i obavestiti učesnike u prethodnim tenderima. Takođe se planira da se zbog transparentnosti postupak hitne javne nabavke objavi i na portalu Fonda.

U Fondu apeluju na ponuđače da

poštuju zakon i uozbilje se kako bi se što pre zaključili ugovori sa privatnicima, a parovi se ostvarili u ulozi roditelja.

U novosadskoj klinici "Perinatal" koja se već drugi put neuspešno prijavljuje na konkurs, nisu imali komentar. Glavna sestra te klinike za "Vreme" kaže da će izjave za javnost davati od sredine nedelje. Kapaciteti četiri državne ustanove u kojima se obavlja vantelesna oplodnja finansirana iz Fonda za zdravstveno osiguranje su prepunjeni i stvaraju se velike liste čekanja. Zbog prebukiranosti se RFZO polovinom ove godine obratio Ministarstvu zdravlja radi dobijanja saglasnosti za sprovođenje tendera za uslugu vantelesne oplodnje u privatnim klinikama. Parovi u Srbiji imaju pravo na dva besplatna pokušaja vantelesne oplodnje, a grad Beograd finansira i treći.

Država je vantelesnu oplodnju počela da finansira od 2006. godine, a do sada je više od 7000 parova prošlo kroz program koji je u više od 30 procenata bio uspešan, što je u skladu sa svetskim standardima. Da bi se bez problema i bez previše čekanja nastavilo sa pomaganjem parovima da stvore porodicu, potrebno je rasteretiti državne klinike. U Fondu kažu da će, ako ovoga puta privatne klinike u Srbiji ne ispoštuju uslove javne nabavke, raspisati međunarodni tender.

D. PRICA

► novogovor

Pedokratija gerontokratije

Šezdesetosmihi godina prošlog veka bio je popularan aforizam: "Starima se diže, mladima se spušta!" (Plata.) Tako opisani generacijski jaz (*gap*) između bebi bumersa i njihovih očeva aktuelan je i danas, kada deca cveća, umesto da u starosti budu nečiji staratelji, traže da se drugi o njima staraju, dajući im penziju (o čemu se ovih dana razgovara sa MMF-om) – ili kada, nemoćni, traže strateške savete od mudrih vršnjaka onog veka.

O tome kako se čitavo društvo podvrgava procesu *degerontokratizacije* upečatljivo je pisao francuski filozof Edgar Moren u *Duhu vremena* (kod nas u izdanju BIGZ-a 1979): "U arhaičnom društvu mudrost je povlastica starih... Tip čoveka koji se nameće u istorijskim društvima jeste zreo čovek. Ali nasuprot tome čoveku, u trenucima kriza savremenog društva, slavljen je mlad čovek, mladić. Sen-Žist i Robespjer su junaci-mladići prve velike revolucije modernih vremena – otada su mlade generacije bile uvek na vrhu revolucionarnih pokreta: 1830, 1848, 1871. u Francuskoj, u oktobru 1917, poljskom oktobru i mađarskoj revoluciji 1956, alžirskom ustanku iz 1954. itd.

Obrnuto, restauracija reakcionarnih sistema vršena je u znaku očinskih, odnosno starijih likova, kao što su Hindenburg u Nemačkoj, Peten u Francuskoj.

Svaki mladalački prodor ubrzava tok istorije: u društvu koje se brzo razvija, a naročito u civilizaciji koja se ubrzano oblikuje, a takva je naša civilizacija, najvažniji činilac nije više nagomilano iskustvo, već vezivanje za kretanje.

Iskustvo starih postaje zastarelo nagvaždanje, anahronizam. "Mudrost starih" se pretvara u trabunjanje. Nema više mudrosti...

Ovo sveopšte hijerarhijsko uzdizanje mladih odgovara sveopštem obezvređivanju starosti. Ne samo da starost više nije delotvorno iskustvo – stari iz 1914–1918. ne mogu ničemu da poduče borce pokreta otpora, a ovi opet neće biti saslušani od mladih iz 1960 – nego ona ne može ni da prihvati vrednosti koje se sve više nameću: ljubav, zabava, sadašnjost. Tok života kao da odvaja, odbacuje starost. To je svet *ruševina*.

Toj *degerontokratizaciji* odgovara *pedokratizacija*: ako 1789. označava zoru političke mladosti, već 1777. *Jadi mladoga Vertera* najavljuju zoru kulturne mladosti...

Moren pokazuje kako se počev od 1950. u masovnoj kulturi javlja *novi talas izlaska mladosti* na pozornicu – sa Fransoaz Sagan, sa Elvisom Prislijem, Polom Enkom, u modi sa Iv Sen-Loranom, na filmu sa Malom, Trifoom, Šabrolom, Godarom... "Turgenjevlevi Očevi i deca, Židovo Porodico, mrzim vas, utrli su put procesu koji je danas doveo do početka kraja očeva..."

Novi imperativ *biti zreli čovek uvek mlad* – u tridesetoj, četrdesetoj, pedesetoj, šezdesetoj, pa i iznad toga, svakako sve do vratnica smrti – ove tera da i oni, po ugledu na olimpijce, probaju mešavine na bazi embrionalnih supstanci, da se podvrgnu plastičnoj hirurgiji, ili masažama po saunama – demokratizovanoj, u Holivudu rođenoj, "umetnosti kozmetičarke", koja se širi i po malim gradovima...

MILAN MILOŠEVIĆ

Sred modema, bajoneta

Paralelno sa neprekidnim granatiranjem i iščekivanjem da izraelske trupe navale na Gazu, tamo se već vodi pravi rat, ali na internetu. I to u punom kapacitetu. Sve što postoji već je regrutovano, uključujući i telefonske linije i već zaboravljeni daj-ap, to jest internet preko telefonske parice uz običan modem. Ko ga ima.

Ako ste se romantično pitali da li bi bilo rata u bivšoj Jugoslaviji da smo tada imali internet i da nije bilo medijske manipulacije političke elite sa svih strana, odgovor je da bi rat bio još brži i još žešći. Ako je suditi po onome što se sada događa u Gazi. Mada bi i aktuelna srpsko-hrvatska prepucavanja na internetu poslužila kao dobar argument u prilog toj tezi.

Vratimo se Bliskom istoku. Izraelska strana je, recimo, otvorila nalog na Tviteru @IDFSpokesperson pomoću kojeg obaveštava o svojim akcijama i uopšte širi propagandu. Teoretski, ovaj nalog trebao bi da ubedi civile u Gazi da nisu oni meta, već Hamas i slične grupe, ali se umesto toga razbuktao pravi tviteraški rat. Palestinci i njihovi saveznici zatrpavaju nalog svojim kontrastavovima, brojem poginulih (naročito dece) i fotografijama posledica bombardovanja. Dok Izraelsko ministarstvo odbrane, kao svaki pristojan državni sistem, na to odgovara sporo i tromo.

Još interesantnije je da su se u bitku i to na strani Palestina, kao slabijih, uključili i Anonimusi koji svakodnevno vrše napade na izraelske sajtove (više o tome na @OpIsrael). Takođe, jedan od najvažnijih ciljeva im je da narod u Gazi nijednog trenutka ne ostane bez interneta, tako da naokolo dele razne savete i to u formi paketa prve sajber pomoći, gde vas uče kako da napravite priručnu vajerles antenu od alu-folije, do toga šta sve treba da odštampate od podataka iz svog kompjutera (i-mejl adrese, na primer) ako vam serveri postanu nedostupni i ako budete prinuđeni da koristite alternativne internet pravce.

Preporučuju se obične telefonske linije budući da su male šanse da će ih vladine snage isključiti (potrebne su im) tako da je to najsigurniji internet na koji se možete osloniti. Naravno, zbog brzine i drugih ograničenja većina uobičajenih servisa biće vam nedostupni te se morate preorijentisati na one (BBS-ove pa i IRC-ove) za koje ste poslednji put čuli pre desetak godina, bez grafike, samo čist tekst. Jer je u takvoj situaciji najvažnije da informacije putuju, a kako su upakovane, manje je bitno.

Onlajn front u Gazi, koji se uistinu razvio po celom svetu, zbog strukture mreže pokazuje neverovatnu fleksibilnost, korišćenje svih mogućih sredstava koja nekome mogu naneti štetu. Od najsavremenijih kao što su Jutjub i društvene mreže (svašta se odvija na tim sajtovima dok vi nevino, "iza ugla" takoreći, slušate muziku i pričate o dosadnoj svakodnevici), pa do starih, zaboravljenih foruma. Baš kao i u pravom ratu, kada se istroši moderno naoružanje, kreće borba po rovovima gde se broje ljudi i puške. A u Gazi je svaka ubojita.

BEOGRAD

Antirestoran – "Soba" sa građanskim duhom

Dorćolska soba u kojoj možete da se odmorite, popijete piće ili učite. Novo mesto za žurke, ali i za one kojima je dosta buke, skupih kafića i restorana, željne porodične atmosfere, domaće kuhinje i druženja. U Beograd je stigao novi planetarni pokret – antirestoran. Ideja o ovakvom mestu za uživanje nastala je na Kubi, pre oko pet godina. Snalažljivi Kubanci su turiste sa ulica krišom "dovlačili" u svoje stanove gde su im otkrivali nacionalnu hranu i običaje i to sitno naplaćivali. Pokret se kasnije raširio u SAD, Portugalu, Holandiji, Belgiji, Britaniji, a osnivači antirestorana u Srbiji, Aleksandra, Violeta i Ruška, kažu da su ideju dobile u reportaži Džejmija Olivera o njujorškom antirestoranu koji drže dve Srkinje.

"Naši prijatelji srednjih godina se stalno žale kako više nemaju gde da izađu. Većina restorana i kafića je veliki zalogaj za budžet prosečnog čoveka. Osnovna ideja ovog prostora je da napravimo mesto gde će ljudi moći da se osećaju kao kod kuće, da se druže, ponešto pojedju ili ne pojedju. Jednostavno rečeno, jedan hedonistički, antistres kutak, a poznato je da nam samo dom, ili nešto nalik domu, može pružiti takav osećaj. Zato i naziv 'Soba', jer su sobe mesta gde se okupljaju porodica, prijatelji... Mesta gde se oseća miris kolača i gde vas čeka osmeh", objašnjava Aleksandra, jedna od osnivačica.

Pravila nalažu da u antirestoran dolazite kao u goste, morate da se najavite, a na raspolaganju vam je ceo stan: da čitate, surfujete internetom, slušate ploče. Ovde ne morate da dođete sređeni, štaviše, poželjna opcija su papuče, koje dobijete ako hoćete da se malo odmorite. Ako hoćete da ručate,

domaćicama možete da poručite nešto iz tradicionalne srpske kuhinje, kao da spremaju mama ili baka. Regularan cenovnik ne postoji, dajete koliko možete ili mislite da treba, a moguća je i razmena.

"Pošto smo svi uglavnom generacija između 40 i 60 godina, želeli smo da oživimo duh žurki 80-ih, da se okupe ljudi koji neguju taj građanski duh. Niste primorani da naručite bilo šta, bocu skupog vina. Možete da dođete sa svojom drugaricom i uz jednu kaficu provedete ceo dan. Možete sami sebi da skuvate ručak", kaže Violeta. I ne samo da su stariji Beograđani željni bliskosti i zajedništva, već su za koncept antirestorana zainteresovani i mladi. "Posebno nam je drago što nas posećuju i stranci. Smatramo da možemo da doprinesemo poboljšanju imidža Srbije. Da ljudi probaju našu hranu, vide kako se družimo, kako izgleda jedan srpski dom", kaže Aleksandra.

U "Sobi" se nalaze i instrumenti poput violine, mandoline, udaljalke, pa je svako ko ume da svira ili zapeva dobrodošao. Donacije u vidu gitare i harmonike stižu uskoro, što će upotpuniti kolekciju, kažu domaćice. One takođe naglašavaju da je ovo andergraund skrovište otvoreno za sve i da se planiraju promocije knjiga, matinei, projekcije filmova... "Ljudima se uglavnom sviđa ideja, potrebno im je svega par minuta da se opuste i počnu druženje i sa sebi nepoznatim osobama. Atmosfera je kao kod kuće. Ljudi vole nešto da pročitaju, pojedju, ili im je potrebno da se negde izjadaju. Uglavnom, svi odu nasmejani i vedri", dodaje za "Vreme" Aleksandra.

MARINA ILIĆ

Nema teorije

Šesti međunarodni Festival nauke, jedan od najvećih događaja za promociju nauke u jugoistočnoj Evropi, biće održan od 29. novembra do 2. decembra u Beogradu. Ove godine, pod sloganom “Nema teorije”, manifestacija će biti raspoređena na četiri lokacije u centru Beograda: bivšu Robnu kuću “Kluz”, Studentski kulturni centar, galeriju Narodne banke Srbije i scenu Teatra “Bojan Stupica”. Više od 450 mladih naučnika iz 36 država, naučnoobrazovnih institucija i 40 gostiju iz Francuske, Amerike, Švedske, Španije, Mađarske, Velike Britanije i Hrvatske biće deo više festivalskih celina. Festival nauke će, na centralnoj lokaciji, Robnoj kući “Kluz”, predstaviti 36 potpuno novih postavki, sa posebnim fokusom na talent zonu “Ekspertinejdžeri”, koja okuplja školske i druge festivale u Srbiji nastale po uzoru na

beogradski Festival nauke. “Ekspertinejdžer” zona je namenjena prvenstveno mladim ljudima, istraživačima koji su u svojim školama napravili mini festivale poput ovog našeg. Oni će imati priliku da svoja razmišljanja, iskustva i dostignuća razmenjuju sa vršnjacima iz Španije, Mađarske, Švedske i drugih zemalja, rekla je Ana Jovanović, direktorka Festivala nauke. Prema njenim rečima, ove godine manifestacija traje dan duže zbog većeg interesovanja posetilaca, ali i zarad promovisanja novih sadržaja. Kada je reč o gostovanjima, posebno je zanimljiva poseta Marše Ivins, profesionalne astronautkinje i veteranke NASA, koja je provela 1318 sati u svemiru i 7000 sati u NASA i civilnim letelicama. Ona će, između ostalog, pričati i o svakodnevnom životu u spejs-šatlu.

Iz Notingema, na Festival nauke stiže CSI – odeljenje za forenzičke nauke. Pored toga, Laslo Robert Ziros, mladi mađarski doktor nauka, kroz “eksploziju nauke” predstaviće različite eksperimente – bezbedne, koji se mogu isprobati bilo kada, ali i one vrlo opasne, koje nikada ne treba isprobavati kod kuće.

Galerija Narodne banke Srbije biće prostor u kojem će naučna igraonica iz Španije predstaviti kako se može reciklirati materijal, kako kroz šou namenjen svim uzrastima tako i jedinstvenom izložbom. U Teatru “Bojan Stupica”, u novom i unapređenom izdanju, nastupiće Švedski laserski šou, gde će tim eksperata za zvuk i svetlost sa Univerziteta Lund održati 16 zasebnih predstava. Festivalne karte po ceni od 400 dinara su u prodaji na svim Eventim prodajnim mestima, u

Beogradu, a od ove godine i u celoj Srbiji. Festivalna karta važi za jedan festivalski dan u Robnoj kući “Kluz”, Studentskom kulturnom centru i Galeriji Narodne banke Srbije. Manifestaciju, osim kroz prodaju karata, finansijski podržava nekoliko sponzora, a finansijski pokrovitelj festivala je, kao i prethodnih godina, Centar za promociju nauke. Uz to, u okviru festivala, u prostoru Robne kuće “Kluz”, Centar predstavlja izložbu “Deset otvorenih pitanja nauke”.

MAJA GUZIYAN

www.erstegroup.com
www.erstebank.rs

Vetar

Biomasa

Voda

Da li Vaša banka koristi svaku priliku da izgradi sigurnu i održivu budućnost?

Member of Erste Group

Erste Grupa je jedna od vodećih finansijskih institucija na konkurentnom evropskom tržištu. Tokom 190 godina poslovanja, zajedno sa 17 miliona klijenata u 8 zemalja, naučili smo kako tržište Evrope diše i spremni smo da odgovorimo na različite izazove. Među prvima smo prepoznali važnost i potencijal projekata koji koriste obnovljive izvore energije i finansirali sa više miliona evra njihov dalji razvoj i realizaciju. Naše iskustvo i znanje omogućavaju nam da ponudimo jedinstvena i sveobuhvatna rešenja uz individualan pristup, maksimalnu podršku i posvećenost svakom klijentu.

Gde se izgubio ose

Haški tribunal je u Hrvatskoj, kao nikad dosad, postao oličenje pravednosti i nezavisnosti, žrtve “Oluje” i prognane hrvatske Srbe niko nije pominjao, kao ni činjenicu da je žalbeno veće oslobađajuću presudu doneo tesnom većinom

Ćaj za pravdu

Tri dana nakon što je oslobađajuća presuda za hrvatske generale Antu Gotovinu i Mladena Markača, lanjskog aprila osuđenih na 24 odnosno 18 godina zbog zločina za vrijeme i nakon vojno-policijske akcije “Oluja”, uzbunila regiju, beogradska “Politika” objavila je tekst predsjednika žalbenog vijeća Haškog tribunala Teodora Merona, ranije napisan povodom konferencije “Nasleđe MKSJ u bivšoj Jugoslaviji”, zakazanoj za 22. novembar u Beogradu.

U autorskom tekstu Meron kaže da je “ulo-ga suda kao nepristrasnog presuditelja o činje-nicama pomogla da se utvrdi neutralniji opis sukoba”, kao i to da činjenica da su sud u različitim trenucima kritizirali širom bivše Jugo-slavije za njega predstavlja “potvrdu da je nji-hov rad pravičan i da nije politički motivisan”.

Upravo suprotan učinak imala je oslobađa-juća presuda hrvatskim generalima: teško da misao o političkom uglu cijele stvari nije pala na pamet većini građana regije, pa čak i oni-ma u Hrvatskoj; o tome dovoljno govori izne-nađenje, koje je rezultiralo euforijom na ulica-ma hrvatskih gradova.

EUFORIJA I KRAJ RATA: Gotovo svuda gdje su bile kamere i mikrofoni elektronskih me-dija tog petka, 16. novembra, obični građani su izgovarali rečenicu: “Danas je završio rat.” Kompletan državni vrh je promptno pozdra-vio presudu, te u Den Hag odmah poslao dr-žavni avion s visokim izaslanstvom (ministar obrane i ministar branitelja), kojem se pridru-žila i supruga generala Gotovine; Markačeva je već bila tamo, u sudnici je saslušala presudu.

Avion je na zagrebačkom Plesu najprije po-zdravljen mlazovima vode iz vatrogasnih vozi-la, voditelj emisije na Hrvatskoj televiziji mu-cao je patetično o slijetanju na hrvatsko tlo, pa o tome da je general Gotovina, eto, nakon se-dam uzničkih godina stavio svoju nogu na sve-tu hrvatsku zemlju, bilo je tu kulturno-umjet-ničkih društava, visokih i manje visokih go-stiju, zastava...

U Zagrebu, na centralnom Trgu bana Josipa Jelačića okupilo se, po procjeni policije, više od sto hiljada ljudi. Uoči dolaska kolone vozila i

dvojice generala iz razglasa su se začule “Ča-voglave” Marka Perkovića Tompsona, masa je skandirala “U boj, u boj za narod svoj”, u prvom planu je – uz ratne zastave – bio tran-sparent “Ante, hvala ti za kraljevski grad Jaj-ce”, bilo je tu suza i osmijeha i svega što priliči svečarskoj atmosferi. Narednih dana neki su ocijenili da je iskra bila dovoljna da situacija postane zapaljiva, a onda je uslijedio hladan tuš: Gotovina se obratio okupljenima pozvav-ši ih da se okrenu budućnosti, zahvalivši pri-tom na pomoći predsjedniku, hrvatskoj vladi i premijeru (svi su “popili” zvižduke), kao i hr-vatskoj ambasadi u Den Hagu koja mu je svih godina dok je bio u Sheveningenu bila od ve-like pomoći.

Što je Čermak rekao, više nije bilo važno.

Slijedila je misa u zagrebačkoj Katedra-li, koju je služio lično zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić, nakon što je generale dočekao na crvenom tepihu prostrtom ispred Katedrale. A unutra, za vrijeme mise, kao da je politički miting: zastave, čak se i onaj tran-sparent sa “kraljevskim gradom Jajcem” na neko vrijeme vidio tamo, pa i pljesak nakon mise... Ukratko, nikad viđeno, bar ne u mir-nodopskom vremenu.

Ritualno su političari (predsjednik Ivo Josi-pović, premijer Zoran Milanović i ministarka vanjskih poslova Vesna Pusić) spomenuli i to da je zločina nakon “Oluje” bilo i da oni mo-raju biti procesuirani, ali to kao da nitko nije čuo. Mediji su širili tezu da je Domovinski rat, kao i operacija “Oluja”, napokon i pravno po-sve čist i napokon rasterećen teškog bremena “zajedničkog zločinačkog poduhvata”.

Haški tribunal je, kao nikad dotad, bio oli-čenje pravednosti i nezavisnosti, žrtve “Oluje” i prognane hrvatske Srbe nitko nije spominjao, kao ni činjenicu da je žalbeno vijeće osloba-đajuću presudu – to je samo ovlašt spomenu-to – donio tijesnom većinom, tri suca su bila za oslobađanje, dvojica su bila protiv i izdvo-jili su mišljenje.

PRVA I DRUGA PRESUDA: Prvostepena pre-suda iz aprila 2011. godine temeljila se na jedin-stvenom mišljenju troje sudija da je postojao ▶

Brionsko rušenje Knina

FRANJO TUĐMAN: Gospodo, u načelu prihvaćam ovakvo razmišljanje. Kod toga mi jedino još nešto fali, a to je da u ovakvoj situaciji kad će biti, ako mi pređemo u opće ofanzivno djelovanje na čitavom području, da će u Kninu zavladata još veća panika nego što sada vlada. Prema tome, treba predvidjeti i neke snage, koje će izravno djelovati prema Kninu, a osobito, gospodo, prisjetite se – koliko je hrvatskih mjesta i gradova razoreno, u Kninu još nije danas tako... Prema tome, morati ćemo riješiti s UNICROM i time, i to, itd. Ali, jako bi bilo dobro, prema tome, opravdanje za ovakvu akciju je njihov protuudar od strane Knina, itd., pa prema tome, i imamo izliku da udarimo, ako možemo s topništvom, kao možete po... da se demoralizacija do kraja... ne samo ovo...

ANTE GOTOVINA: Gospodine Predsjedniče, u ovom trenutku mi kompletno s našom tehnikom kontroliramo Knin. Nije uopće to, ako je zapovjed za udar na Knin, mi ga za nekoliko sati rušimo, kompletno. S oklopnim snagama, srednjim, većim dometom raketni sustav. Mi smo na 20 km zračne linije ovdje od prevoja... 20 km od centra Knina. Snage koje idu na Knin s 400 dobrih pješaka iz 3. bojne 126. pukovnije, koji su svi iz ovog kraja, i poznaju odlično taj kraj, a imaju razloga da se bore tu, i ovog trenutka ih je teško držati na uzdi. Prvi hrvatski gardijski zdruk, koji ima 300 pješaka, koji se ovog trenutka u ovom prostoru i dokazao, i u svakom slučaju, na te pješake, možemo na to računati. Specijalne postrojbe MUP-a Hrvatske i Herceg-Bosne, koji imaju 350 odličnih pješaka, koji su se pokazali u ovome, i u operaciji, kao izvanredni. Znači, da mi imamo negdje oko tisuću dobrih pješaka, uvežbanih za desantiranje, znači za brzo prebacivanje na ovom teškom terenu, mi lako možemo ovladati Kninom, bez ikakvog problema.

zajednički zločinački poduhvat. Stav su utemeljili na četiri elementa: na Brionskim transkriptima uoči akcije "Oluja" 1995. godine, kad se državni vrh sa generalima dogovarao o operacijama i o protjerivanju srpskog stanovništva, na tezi iz optužnice o prekomjernom granatiranju četiri grada (Knin, Gračac, Obrovac, Benkovac), na činjenici progona srpskog stanovništva (dogovorenom na sastanku na Brionima), kao i na tome što je odmah potom uslijedilo donošenje propisa diskriminirajućih po izbjegle (su)građane srpske nacionalnosti, što je novi termin u hrvatskom političkom govoru, naglašavan u danu povratka hrvatskih generala iz Den Haga.

Drugostepeno, žalbeno vijeće svoju je odluku baziralo uglavnom na drugoj točki – prekomjernom granatiranju – ne prihvativši standard,

prvi puta uveden u prvostepenoj presudi protiv Gotovine i Markača, o tome da je "prekomjerno" ono što je izvan 200 metara od vojnog cilja. Knin je tu posebno bio apostrofirano – zbog Knina je Haško tužilaštvo godinama tražilo stanovite "topničke dnevnike", što je Hrvatska na kraju izbjegla dostaviti, tvrdeći da oni ne postoje, pa da su izgubljeni i svakakvih je izgovora tu još bilo – iako je upravo u Kninu "doktrina 200 metara" teško primjenjiva. Naime, Knin je bio jedna od najvećih vojnih utvrda u bivšoj zajedničkoj državi, sa dvije povelelike kasarne i vojna poligona, tako da je teško izmjeriti mnogo civilnih objekata koji su udaljeni više od 200 metara od neke vojne "točke".

Kako god, žalbeno je vijeće (sa tri prema dva) svoju oslobađajuću odluku baziralo upravo na toj drugoj, spornoj točki, praktično odbacivši

Tobožnja ljudska prava

GOJKO ŠUŠAK: Treće, predsjedniče, samo da još završim. Možemo li mi imati vašu suglasnost, ali s time da onda idemo i u rizike ako izgubimo. Ja mislim da bi to psihološki imalo efekat na njih da mi, nakon prvog dana operacije po Benkovcu, Obrovcu riskiramo baciti letke s nečim što bi moglo i nastradati, ali da znademo onda unaprijed da je to nešto što smo riskirali, ali ih pozvati u vaše ime, kakav god letak napraviti, nakon prvog dana operacije, u njemu kazati putove kojima se mogu izvlačiti, napraviti tako da izazove ovakva pomutnja kakva je još duplo veća. Ali onda treba riskirati, i naći ljude, a ja vjerujem da ih ima koji će riskirati to napraviti.

PREDSEDNIK FRANJO TUĐMAN: Jedan letak ovako, znači opće rasulo, pobjeda Hrvatske vojske uz podršku svijeta itd. Srbi vi se već povlaćite preko itd., a mi vas pozivamo da se ne trebate povlačiti, mi vam jamčimo... Znači, na taj način im dati put, a jamčiti tobože građanska prava itd.

DR MIROSLAV TUĐMAN: Ako mogu reći, ovo se pokazuje ipak da oni slušaju više radio i televiziju nego letke. Bolje je ići preko radija i televizije...

PREDSEDNIK TUĐMAN: Preko radija i televizije, ali i s letkom.

GOJKO ŠUŠAK: Ići s letkom, ali ga baciti među njih. Sam njegov osjećaj da si ti uspio, biti nad njime, baciti mu ga, to je nešto izazvalo.

PREDSEDNIK: Slažem se, to isto tako dokazuje našu snagu. Dobro, ići ćemo s time.

cijelu zaokruženu priču o zajedničkom zločinačkom poduhvatu, koji je na kraju rezultirao egzodusom hrvatskih Srba i uništavanjem i/ili otimačinom njihove imovine.

Potom su razmatrali i zapovjednu odgovornost dvojice generala – ona nije u prvostepenom postupku posebno dokazivana, jer ju obuhvaća zajednički zločinački poduhvat – ali su, opet sa istim rezultatom, zaključili da ni zapovjedne odgovornosti za sve one zločine koji su se dogodili nema, te da generale treba pustiti na slobodu kao nevine.

DRUGAČIJE MIŠLJENJE: Dvojica sudaca sa izdvojenim mišljenjem tvrdili su pak nešto sasvim drugačije. Sudac Fausto Pokar, neuobičajenim rječnikom za bilo koje djelatitelje pravde, presudu je nazvao "grotesknom" i "protivnom bilo kakvom osjećaju za pravdu", obrušavajući

"Dobrovoljno" iseljavanje

PREDSJEDNIK TUĐMAN: To dajte radi poboljšanja klime u našim redovima, a razumije se i njihovim, i u svijet. Gledajte, taj svijet, čak i naši prijatelji, oni su sve to – naših akcija, robovali nekoj ideji da su Srbi toliko nadmoćni da smo mi bespomoćni i od Maslenice pa nadalje, otkaza UNPROFOR-a, stalno su me upozoravali doživjeti ćete poraz itd. Sada smo ih malo uvjerali, ali dajte te podatke – tenkove, te topničke baterije, gubici, znači, od danas, sutra, prekosutra stalno to ponavljati na televiziji, na radiju i ovo da oni napadaju, da pokušavaju to napadima, da je ovo samo manevar njihovo izvlačenje, da nisu napustili područja koja su osvojili u Bihaću itd.

DR MIROSLAV TUĐMAN: Da li ovdje da se na radiju prenosi poruka koji su im putevi otvoreni za izvlačenje?

PREDSJEDNIK: Da, to bi trebalo reći – ne da su im otvoreni, negoli da je opaženo da se civili izvlače tim i tim putevima.

DR MIROSLAV TUĐMAN: Da li to možemo negdje na početku akcije reći. Da li možemo objaviti da im se da do znanja da se tu izvlače civilima?

PREDSJEDNIK: Da, reći da polaze sa civilnim automobilima, kolima itd.

DR MIROSLAV TUĐMAN: Ali ćeš zatvoriti neke putove, pa da im kažeš u kom smjeru da ide da imamo što manje poslova.

PREDSJEDNIK: Gdje je taj prijelaz?

DR MIROSLAV TUĐMAN: Kod Srba. Evo, ovdje na auto-karti je još lakše vidjeti. To je Kulen Vakuf, Srb, dobro sam rekao.

U HAGU: Vojislav Šešelj, 10 godina čekanja

Foto: Sense

se posebno na osporavanje zajedničkog zločinačkog pokreta, koji je – po njemu, dokazan u prvostepenom postupku i presudi. On podsjeća i na izjave Franje Tuđmana (koji je optužnicom, zajedno sa pokojnim Gojkom Šuškom, ministrom obrane i ostalim sudionicima Brionskog sastanka, imenovan kao dio zajedničkog zločinačkog poduhvata) prije i nakon "Oluje" o Srbima ("kancer koji se širi i razjeda hrvatsko nacionalno biće", "Hrvati svoji na svome" – rečenica koja egzistira od početka devedesetih), te se pita što stoji iza osporavanja zajedničkog zločinačkog poduhvata, umjesto da se pita koji je Gotovinin i Markačev doprinos istom.

I sudac Karmel Adžius mišljenje trojice kolega vidi kao "konfuzno i ekstremno problematično" i slaže se s izdvojenim mišljenjem Fauts Pokara.

Kako god, po nalazu žalbenog vijeća, prvostepena presuda je pogrešna: artiljerija Hrvatske vojske nije djelovala protuzakonito u

napadima na četiri grada, nije bilo niti zajedničkog zločinačkog poduhvata, pa se i egzodus Srba ne može kvalificirati kao deportacija, odnosno protjerivanje hrvatskih Srba.

S druge strane, žalbeno vijeće – za razliku od prvostepenog – nije našlo niti to da raspoloživi dokazi upućuju na zapovjednu odgovornost: nisu našli bilo kakav propust generala Gotovine koji bi doveo do krivične odgovornosti – u pomaganju i podržavanju zločina, ili komandne odgovornosti – a jednako tako i generala Markača, koji nije spriječio niti kaznio zločine, budući da je i

u prvostepenoj presudi utvrđeno da on "nije dao značajan doprinos relevantnim zločinima, niti da je imao efektivnu kontrolu nad specijalnom policijom".

Među rijetkim razumnim glasovima u Hrvatskoj nakon objavljivanja drugostepene presude bili su, i sami haški branitelji, advokati Anto Nobilo i Čedo Prodanović, obojica tužioc prije nego što ih je vlast Franje Tuđmana početkom devedesetih godina prošloga vijeka izbacila iz pravosuđa. Obojica se danas slažu u ocjeni da je drugostepena presuda Haškog tribunala rezultat loše optužnice, ma koliko se danas Karla del Ponte čudila krajnjem rezultatu. Konkretno, Nobilo kaže da je riječ o najvećem debaklu u povijesti sudovanja počiniocima ratnih zločina, dok Prodanović kaže da je optužnica napravljena – šlampavo. "Ovo je treći puta da je žalbeno vijeće donijelo oslobađajuću presudu, ali nikad to nije bilo ovako drastično", kaže on, dodajući da je Haško tužilaštvo "zaboravilo" dokazivati zapovjednu odgovornost dvojice hrvatskih generala. "Tužilaštvo je igralo va bank, možda ne svjesno, ali svakako šlampavo", kaže Prodanović, uvodeći u cijelu priču i jedan drugi ugao: Teodor Meron je iznikao iz anglosaksonskog prava, iz Amerike, u kojoj ▶

BEZ HAGA: Izbeglice, 17 godina čekanja

Foto: Draško Gagović

(NE)OSUĐENI:
Ratko Mladić,
Goran Hadžić,
pokojni Slobodan
Milošević i veseli
Ramuš Haradinaj
(desno)

Foto: Reuters

suci nisu spremni “pokrivati” greške tužilaca, oni se zaista doživljavaju kao protivnici i razdvojene stranke u krivičnom postupku.

Valja reći: dvojica sudaca sa izdvojenim mišljenjem evropskog su porijekla.

Teorije zavjere nama na “ovim prostorima”, inače, nikad nisu bile strane, pa tako valja i ove koje se posljednjih dana valjaju u Hrvatskoj i Srbiji razumjeti. Neke, poput one o utjecaju SAD na oslobađajuću presudu, čak imaju više argumenata nego neke druge: zna se da su upravo SAD zaustavile ulazak združenih hrvatskih i bosansko-hercegovačkih snaga u Banja Luku (pritom se nitko ne pita što je u svemu značio Fikret Abdić, koji je i za srpsku i za hrvatsku stranu bio ratni partner), kao što danas u nekoj svojoj izjavi sam Gotovina priznaje da je o operaciji “Oluja” vrlo detaljno razgovarao i planirao sa pomoćnikom direktora CIA.

KONAČNO (NE)RJEŠENJE: Kad sve to stavimo na stranu, konačan rezultat ove presude je činjenica da nitko iz Hrvatske nije u Haškom tribunalu osuđen za bilo koji zločin počinjen tokom rata; ne računaju se tu generali i ostali iz Hrvatskog vijeća obrane, koje je u ratu u Bosni i Hercegovini praktično bilo dijelom legitimnih hrvatskih snaga, ali ne i nakon što je Haški tribunal počeo sa radom; tada su ih se hrvatske vlasti odrekle u smislu komandiranja, ali su im i dalje plaćale obrane iz hrvatskog državnog budžeta. Pametnima dosta.

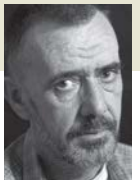
I nekoliko dana nakon oslobađajuće presude ne smiruju se strasti u javnosti: gotovo da nema nikoga tko u Hrvatskoj presudu nije pozdravio, niti u Srbiji tko ju nije osudio, čak i u tzv. Drugoj Srbiji. Rijetki su tonovi koji od tog zajedničkog stava odudaraju, pa je tako Srbi-janka Turajlić, profesorica Beogradskog univerziteta u penziji, izjavila da je Haški tribunal prije politička nego pravna institucija, što

nije dobro za cijelu regiju, jer se time gubi povjerenje u sudstvo. “Sigurno je da žrtve ‘Oluje’ nisu same sebe prognale i ubijale. Neko je za to kriv i odgovoran. S druge strane, građani Srbije nemaju razloga da iskazuju toliko nezadovoljstvo, jer su na proteklim izborima pokazali da ne misle da neko treba da snosi odgovornost za svoje prethodne postupke. Premijer nam je čovek koji je vodio politiku vlasti devedesetih i samim time direktno je odgovoran za ono što se desilo građanima u ‘Oluji’. Prvi potpredsednik Vlade i predsednik države zdušno su podržavali današnjeg premijera u ondašnjoj politici. Tužno je što je Haški sud ispaao krajnje političan, ali nema mesta velikom zadovoljstvu”, rekla je ona u intervjuu “Danasu” prije nekoliko dana.

Milorad Pupovac, saborski zastupnik i predsjednik Srpskog nacionalnog vijeća odmah je

napadnut zbog izjave da je oslobađajuća presuda dobra za generale i njihove porodice, ali ne i za žrtve, koje nisu dobile pravdu za sve ono što je također ostavština “Oluje”. “Ovih dana sam dosta razmišljao i sjetio sam se riječi Mirka Tepavca izrečenih na skupu ‘Srbi u Hrvatskoj – jučer, danas, sutra’ 1997: – Ukoliko se Srbi ne vrate u Hrvatsku, duže će se pamtiti šta je Hrvatska učinila Srbima, negoli šta su Srbi učinili Hrvatskoj. Ukoliko ostane na tome da nakon ove presude ne budu sankcionirani zločini koji su počinjeni prema Srbima, a koje je i Haški sud nepobitno utvrdio, a da dvojica generala nisu odgovorna, kao što je i predsjednik Josipović rekao, duže će se pamtiti da su zločini neprocesuirani, nego da su dvojica ljudi oslobođeni za ono za šta sud nije našao osnovu da ih sudi. Ja ne bih volio da to tako ostane.

Suđenje Haškom sudu

Jeremić je zakazao “suđenje Haškom sudu” i ispostavlja se u očima srpske najšire javnosti da je on pravi čovek na pravom mestu, bez obzira na to koliko nas to košta

Ne bih volio da to ostane hrvatsko nasljeđe, ne bih volio da to ostane srpsko nasljeđe, niti nasljeđe bilo kog izbjeglice ili bilo kog čovjeka u Hrvatskoj i u Srbiji.”

UTEG: Futurist Pupovac, može se reći. Zasad je situacija takva da se Haški tribunal mora sakriti iza čoška kad se govori o njihovoj misiji pomirenja u regiji, da su srpsko-hrvatski odnosi na najnižoj razini od početne točke devedesetih, da o svemu pričaju oni koji ničim nisu zaslužili da komentiraju makar i problematičnu presudu – oni koji su, sa jedne i druge strane, svojim činjenjem doveli do “Oluje”, od srpskih političara čija država nije bila u ratu, ali ratovala jest, do hrvatskih koji su danas pobjednici, iako su dokumentirano sudjelovali u tragediji vlastitih građana – do toga da Hrvatska, u predvorju Evropske unije, i dalje ponižava vlastite građane i humanitarno pravo time što nikoga za ubojstva, palež, otimačinu i sve ostalo što gledamo kao posljedice ratnog ludila ne kažnjava.

Dobro, Gotovina i Markač nevini su ljudi, ali gdje su oni koji su – bar neposredno – ubijali i palili? Gdje je odgovor na pitanje, koje je postavio advokat Nobilo: traljava optužnica je, u stvari, optužila Tuđmana i Šuška, vojnici se tuže (i sude) drugačije, gdje je ostala ta linija iz prvostepene presude koja je u obzir – pa neka su Gotovina i Markač postali nevini – uzela sve ono što se u Hrvatskoj događalo sa “remetilačkim faktorom” od početka devedesetih i “olujnog” posljedičnog kraja?

Bez odgovora na ta pitanja, bez konkretnih postupaka protiv konkretnih ljudi, Hrvatskoj niti članstvo u EU neće pomoći da bude normalna država – do daljnega će joj i Srbija, i vlastiti izbjegli Srbi, biti uteg oko evropske perspektive. ◀

Tatjana Tagirov

VUK JEREMIĆ, “predsednik celog sveta”, kako se s njim sprdaju oni koji misle da je mali preko noći postao veliki, ušao je u oluju visoke srpske politike. Neće on da odbrani ni međunarodnu pravdu niti bilo koji od principa uređenog sveta, koji već odavno ne postoje, ali ima veliku šansu da se za jedno deset meseci vrati u Beograd i da pita: “Šta ste vi radili kad je gorelo?”

Njegova ideja da baš 10. aprila, na dan osnivanja fašističke hrvatske državotvornosti, otvori raspravu o Haškom tribunalu spada u vrhunce srpske političke misli. Tamo će verovatno da propadne, ali ima ozbiljne šanse da ovde pobedi, osnivajući sasvim novu stranku pod kodnim nazivom SSVJ, Srpska stranka Vuk Jeremić.

Ovi što su sada na vlasti inače se uvijaju kao crvi. Oslobođajuću presudu Gotovini i Markaču doživljavaju kao uvredu i poniženje, ali tragaju za rečima kojima bi branili sopstvenu nemoć. Jeremić je iz rukava izvukao čarobni štapić i narod ga već doživljava kao Harija Potera, spremnog da pobedi “sile mraka.”

Jeremić je zakazao “suđenje Haškom sudu” i ispostavlja se u očima srpske najšire javnosti da je on pravi čovek na pravom mestu, bez obzira koliko nas to košta. Tako je, brate Srbije, povikaše Srbi i tome nemam šta da dodam, osim činjenice da su neki s manje inicijative dogurali dalje od Jeremića.

Od samog osnivanja sud u Hagu, inače, imao je, pored uloge presuditelja (vidi tabelu na strani.....) još dva proklamovana cilja: sprečavanje budućih zločina i trebalo je da doprinese pomirenju među narodima zapadnog Balkana.

To o sprečavanju zločina okačite mačku o rep. Neki od objektivno najvećih ratnih zločina – masakr u Srebrenici, progon Srba iz Hrvatske u akciji “Oluja” i zločini na Kosovu

– dogodili su se znatno pošto je sud osnovan i počeo da radi u punom kapacitetu.

A ono o pomirenju takođe se može okačiti o isti rep, posebno nakon oslobađajuće presude hrvatskim generalima preglasavanjem u sudskom žalbenom veću (3:2). Euforično oduševljenje u lijepoj njihovoj i euforični bes i razočarenje u Srbiji odložiće proces pomirenja dokle god bude trajalo sećanje na izbegličke kolone, a trajaće dok je pamćenja.

Prema Galupovom istraživanju sprovedenom 2009. godine, oko 83 odsto Albanaca s Kosova i Metohije, 51 odsto Hrvata i skoro svaki drugi bosanski musliman još su videli Srbe kao neprijatelje. Osećanja su bila gotovo potpuno recipročna među anketiranim Srbima.

I što je još značajnije, znatan broj ljudi u regionu veruje da će za svog života doživeti još jedan rat!

Naravno, za ovakvo stanje stvari ne može se kriviti samo Haški tribunal. Bilo bi to pojednostavljenje koje bi još više zamutilo sliku, ali nakon šokantnog preglasavanja oko karaktera operacije “Oluja” i uloge generala Gotovine i Markača u toj operaciji, više je nego jasno da sud međunarodne zajednice neće doprineti pomirenju kao što nije doprineo ni sprečavanju sukoba.

Oslobađajuća presuda dramatično će se odraziti na unutrašnju, političku situaciju u Srbiji, sklonu inače da zarati sa celim svetom. Ultranacionalisti, nezadovoljni sitnim čarkama tipa “ubij pедера”, ili obračunavanjem sa nekim imaginarnim silama, dobili su opet dostojnog protivnika. I već su digli glavu.

Vuk Jeremić, svojom inicijativom oko rasprave u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija oko svrhe i učinka Haškog suda, baš na onaj dan, pokazao se kao opasan političar koji verovatno neće da promeni svet, ali kao čovek koji ima ozbiljne ambicije da menja Srbiju, kad se jednog dana vrati. ◀

Haške presude

Međunarodni sud je optužio

161 osobu

Postupak je zaključen za **126** optuženih

13 optuženih su oslobođeni optužbi

64 optužena su osuđeni

25 optuženih su prebačeni u zemlje gde izdržavaju kazne

36 optuženih su izdržali kazne

13 optuženih čiji su predmeti prosleđeni nacionalnim sudovima

3 optužena su umrla tokom izdržavanja kazne (Milan Babić, Rasim Delić, Miroslav Deronjić)

36 optuženih čine grupu onih protiv kojih su optužnice povučene ili su umrli (**20** optužnica je povučeno;

10 optuženih su umrli pre prebacivanja u Hag; **6** optuženih umrli su nakon prebacivanja u Hag.

Godine zatvora

Ime i prezime	Prvostepena presuda	..... Drugostepena presuda
Stanislav Galić	20	doživotno
Goran Jelisić	40	40
Milomir Stakić	doživotno.	40
Milan Martić	35	35
Radislav Krstić	46	35
Radoslav Brđanin	32	30
Dragomir Milošević	33	29
Dragoljub Kunarac	28	28
Dario Kordić	25	25
Ante Gotovina	24	oslobođen
Mladen Markač	18	oslobođen
Ramuš Haradinaj	oslobođen	suđenje se ponavlja, u toku je
Naser Orić	2	oslobođen
Milan Milutinović	oslobođen	
Nikola Šainović	22	?
Dragoljub Ojdanić	15	?
Nebojša Pavković	22	?
Vladimir Lazarević	15	?
Sreten Lukić	22	?
Momčilo Perišić	27	?
Vlastimir Đorđević	27	?
Momčilo Krajišnik	27	20
Mile Mrkić	20	20
Duško Tadić	25	20
Radomir Kovač	20	20
Momir Nikolić	27	20
Mladen Naletić	20	20
Vinko Martinović	18	18
Mitar Vasiljević	20	15
Dragan Zelenović	15	15
Blagoje Simić	17	15
Mario Čerkez	15	6
Vidoje Blagojević	15	18
Milan Babić	13	13
Biljana Plavšić	11	
Veselin Šljivančanin	5	10
Tihomir Blaškić	9	45
Dragan Jokić	9	9
Pavle Strugar	8	7½
Miodrag Jokić	7	7
Dražen Erdemović	10	5

IZVOR: [HTTP://WWW2.ICTY.ORG/](http://www2.icty.org/)
DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

NACIONALNA STRUKTURA PRAVOSNAŽNO OSUĐENIH

Srbi	29
Hrvati	23
Muslimani	5
Albanci	1
Makedonci	1

Umrli pre izricanja presude: **Mehmed Alagić**

Slavko Dokmanović počinio samoubistvo u Pritvorskoj jedinici UN-a, 29. juna 1998.

Milan Kovačević umro u Pritvorskoj jedinici UN-a 1. avgusta 1998.

Milan Babić umro u Pritvorskoj jedinici UN-a 5. marta 2006.

Slobodan Milošević umro u Pritvorskoj jedinici UN-a 11. marta 2006.

Đorđe Đukić preminuo 18. maja 1996. za vreme boravka na privremenoj slobodi.

Momir Talić preminuo 28. maja 2003. za vreme boravka na privremenoj slobodi.

Pad Krajine

Legalizacija etničkog inženjeringa

Kada je Franjo Tuđman u predvečerje “Oluje” na Brionima rekao “da Srbima treba dati puta, sve im tobože garantujući ljudska prava”, Ante Gotovina i Mladen Markač dobro su ga razumeli: ko god je u Hrvatskoj vojsci hteo da pljačka, pali i ubija dobio je odrešene ruke

IZLAZAK IZ EVROPE: Bekstvo pred "Olujom" 1995...

Foto: T. Peternek

“OVAKO NE RADE varvari, ovako ne rade vandali – oni koji su plaćeni po ratnom plijenu, oni koji ratuju po ratnom plijenu”, urlao je pred kamerom general Ante Gotovina na sastanku sa svojim potčinjenim oficirima u Kninu 5. augusta 1995. Mislio je na orgiju paljevina i pljačke praćenu ubojstvima staraca zaostalih po selima i ratnih zarobljenika pohvatanih po čukama nakon što je Hrvatska vojska zauzela Krajinu. Međutim, ni Gotovina ni komandant Policije HV Mladen Markač nisu poduzeli ama baš ništa da spriječe ove zločine i da pred sud izvedu njihove počinitelje. Naprotiv. Uurlanje Gotovine na svoje podređene imalo je sasvim drugi cilj: njegov vrhovni komandant i predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman dolazio je u Knin, a nekako nije zgodno da novinari i poneki diplomat prolaze pored kuća u plamenu, leševa civila u dvorištima i kamiona krcatih opljačkanom bijelom i drugom tehnikom... Što se ostalog tiče, sve je bilo u redu: na području gdje su živjeli više od četiri stotine godina, Srba više nije bilo. Ta zamisao najvišeg

komandovanja – Tuđmana i njegovih saradnika poput ministra obrane Gojka Šuška – u potpunosti je ispunjena.

KRATKA HRONIKA SLOMA: Da Krajina ne može opstati bilo je jasno već 1991. čim su velike sile usvojile stanovište Badinterove komisije da se granice bivših jugoslavenskih republika smatraju za međe budućih nezavisnih država. Međutim, ostalo je otvoreno pitanje kako će Zagreb i pod kojim uvjetima uspostaviti svoju vlast u Kninu: naime, malo tko je vjerovao da će Tuđmanov rigidni nacionalistički režim poštovati građanska i nacionalna prava Srba. Pored toga, tu je bio i Slobodan Milošević. Upravo je njegov režim – kao preteča Tuđmanovog – zloupotrebom Jugoslavenske narodne armije iscrtao granice Krajine i održavao je svakom vrstom vojne i logističke podrške. Još važnije je bilo i to što je Milošević postavljao i čvrsto kontrolirao sve krajiške vođe.

Početkom 1992. i Beograd i Zagreb prihvatili su mirovni plan bivšeg američkog ministra vanjskih poslova Sajrusa Vensa. Podijeljena na ►

...i izbegličko umiranje danas

Foto: Reuters

četiri zone pod kontrolom mirovnih trupa Ujedinjenih nacija, Krajina je do svog konačnog statusa trebala da dođe kroz pregovore. Međutim, ma koliko se Milošević i njegovi trabanti u Beogradu i Kninu pravili blesavi, podrzumijevalo se da će svako postignuto rješenje biti u okvirima granica Hrvatske. U isto vrijeme i Tuđman se suočio s činjenicom da će morati pristati na srpsku autonomiju – pitanje je samo na koliku.

Međutim, u skladu sa zakonom spojenih posuda, status Krajine je od 1992. bio vezan za krvoproliće u Bosni i Hercegovini. Tražeći način da je podijele, Milošević i Tuđman stekli su tu široko polje za uzajamno trgovanje, podvaljivanje i ucjenjivanje. Sudbina Krajine, u tom

kontekstu, nije bila ništa drugo sem monete za potkusurivanje. Održavani s vremena na vrijeme, pregovori Zagreba i Knina zato i nisu bili ništa drugo do razgovori gluhih. Ali, sasvim je drugačiji bio odnos između Miloševića i Tuđmana: njih dvojica su intenzivno razgovarali i dogovarali se na raznim mirovnim konferencijama i pregovorima (ukupno četrdeset i osam puta), a Hrvoje Šarinić, kao Tuđmanov specijalni izaslanik, u tajnosti se sedamnaest puta sastao sa Miloševićem u Beogradu od 1993. do 1995.

Ipak, kako je tadašnja vlast u Zagrebu namjeravala uspostaviti svoju vlast u Krajini, vidjelo se 1993. Ako je cilj iznenadnog napada Hrvatske vojske u Ravnim Kotarima bio uspostavljanje kopnene veze srednje i južne Dalmacije sa ostatkom zemlje preko Maslenice, prepad u Medačkom džepu imao je samo jedan rezultat: osamdeset i osam ubijenih Srba među kojima i trideset šest civila – dvadeset osoba bilo je starije od šesdeset godina. Zauzvrat, po naređenju krajiških lidera, granatirani su civilni ciljevi u hrvatskim gradovima... Od tada pa sve do augusta 1995, smjenjivale se periodi krhkih primirja i sukoba na pojedinim dijelovima fronta.

Nada da je moguće riješiti status Krajine mirnim putem pojavila se sredinom 1994, kada su Sjedinjene Američke Države, Rusija i Evropska unija predložile mirovni Plan Z-4, po kom bi Srbi dobili široku autonomiju u Hrvatskoj. Mada Tuđman ni u snu nije bio spreman na takvo rješenje, bar je plan uzeo "na znanje" u nadi da će ovako ili onako pronaći povod da ga u budućnosti odbaci. Nije ni morao da se trudi. Kako je Plan Z-4 kvario Miloševićeve kombinacije u Bosni i nudio sličan presedan za Kosovo, krajiški lideri su po njegovom naređenju odbili i da prime ovaj dokument od pedeset osam strana A4. Nakon toga, ne samo da za autonomiju Krajine više nije bilo nade, već je u pitanje došao i opstanak Srba na teritorijama gdje su u većini živjeli četiri stoljeća.

POSLEDNJI DANI – BEZ ODBRANE: Krajiška granica bila je duža od hiljadu, a dubina teritorija iznosila je između trideset i pedeset kilometara. Pripadnik Srpske vojske Krajine imao je u prosjeku četrdeset i sedam godina, a postojale su čete sa prosječnom starošću od pedeset šest i brigade sa pedeset tri godine. I još nešto: brigade SVK predstavljale su, zapravo, slabe bataljone, bataljoni – slabe čete, a čete – slabe vodove... Ukratko, bez znatne vojne podrške u tehnici i, posebno, ljudstva iz Srbije i Republike Srpske, pred sveobuhvatnom ofanzivom Hrvatske vojske, krajiške jedinice mogle su pružiti samo izuzetno kratkotrajan i simboličan otpor. A da po Srbe u Krajini sve bude još gore, upravo se na iskorištavanju tog odnosa snaga bazirala pregovaračka strategija Ričarda Holbruka, specijalnog izaslanika američkog predsjednika Bila Clintona.

Sve je počelo kada je u mukloj tišini vlada Hrvatske angažirala kompaniju *Militari Professional Resource Inc.* (MPRI), čiji su personal činili penzionirani američki generali, diplomate i, uopće, ljudi pred kojim se širom otvaraju sva vrata u Pentagonu. Suština unajmljivanja ove firme nije u obuci trupa ni u izradi planova ratnih operacija, pa čak ni u zaoblazanju zabrana vezanih za nabavku naoružanja... Kad generali iz MPRI-ja prihvate posao, to je najbolji znak da je onaj tko ih je angažirao dobio blagoslov i podršku Vašingtona za ostvarivanje svojih vojnih ciljeva. A što je bio cilj Hrvatske u ljeto 1995, zna se dobro.

Američki general Čarls Bojd rekao je kasnije da Zagreb nikad ne bi pokrenuo "Oluju" bez podrške iz Vašingtona. Ne bi trebalo sumnjati u njegove riječi kao ni u to da je Holbruk vrlo plastično objasnio Miloševiću stvarni značaj generala iz MPRI-ja. Posljednju šansu – ako je u tom trenutku još postojala – da se pregovorima i uz velike ustupke Zagrebu riješi status Krajine, tadašnji predsjednik Srbije žrtvovao

PROJEKAT:
Franjo T. i Ante G.
iznad Knina 1995.

Foto: Vreme

je pogodbama sa američkim “buldožer diplomatom” vezanim za teritorije i položaj Republike Srpske u okviru BiH. A kako se Tuđman na tom području morao odreći svog najmilijeg čeda, paradržavne Hercegovine, kao kompenzaciju dobio je određene ruke u Krajini. Kako će to iskoristiti – i to se zna dobro.

BRIONSKI PLENUM: Hrvatska vojska zauzela je u operaciji “Bljesak” zapadnu Slavoniju sa centrom u Okučanima 1. maja 1995. Pad tog dijela Krajine, tadašnji državni TV Dnevnik u Beogradu kratko je zabilježio u sedamnaestoj minuti. Nikakva pomoć nije došla ni od Republike Srpske Radovana Karadžića i Ratka Mladića s kojom su se krajiški lideri onoliko ujedinjavali.

Sudbina Krajine, prepuštene same sebi, bila je zapečaćena. Posljednji pokušaj da se izbjegne “Oluja” odigrao se 3. augusta 1995. u Ženevi. Shvativši koliko je sati, krajiška delegacija je na pregovorima pod pokroviteljstvom kopredsjednika Konferencije za bivšu Jugoslaviju Torvalda Stoltenberga potpisala mirovni Plan Z-4. Međutim, bilo je prekarno. Hrvatski pregovarači su zahtijevali samo jedno – trenutnu kapitulaciju. Da su imali i te kako razloga da budu samouvjerni, svjedoči i to da je krajiška delegacija pred put u Ženevu bezuspješno pokušavala da dobije instrukcije od Miloševića u Beogradu. On se, po riječima tadašnjeg ministra vanjskih poslova SR Jugoslavije Vladislava Jovanovića, nalazio na nekom odmoru i nije ga namjeravao prekinuti, dok je Hrvatska vojska zauzimala polazne položaje...

Tako je Tuđman mogao da se jednom zauvijek riješi Srba. Oni su za njega u prvom redu predstavljali “remetilački faktor” u Hrvatskoj, a nipošto građane zemlje na čijem se čelu nalazio. Upravo to je i bio smisao Tuđmanovog istupanja na savjetovanju neposredno pred “Oluju” na Brionima; upravo je na to mislio kada je govorio “da se Srbima mora zadati udarac od koga se nikad neće oporaviti”, “da Srbima treba dati puta, sve im tobože garantirajući ljudska prava” i slično. Ante Gotovina, Mladen Markač i ostali prisutni jako dobro su ga razumjeli. Znali su što im je činiti – pitanja i potpitanja nisu bila potrebna.

EPILOG: Krajina je 4. augusta 1995. bila na koljenima. Slom tamošnjih srpskih snaga zato niti je velika, a još manje genijalna vojna operacija. Granatiranja krajiških gradića, napad MIG-ova na izbjegličku kolonu kod Bosanskog Petrovca, propaganda sa ciljem da se izazove panika radi napuštanja domova i – nadasve – davanja određenih ruku svakom tko je u Hrvatskoj vojsci htio da pljačka, pali i ubija, nije bilo

ništa drugo do realizacija Tuđmanovog davanja “Srbima puta”. Gotovina i Markač, kao izvršioci tog plana, ništa posebno nisu ni morali da naređuju – dovoljno im je bilo da namignu, okrenu glavu sve busajući se slavodobitno u grudi generalske i nacionalne. Ako to nije udruženi zločinački poduhvat – što onda jeste?

Tokom “Oluje”, više od 220.000 Srba našlo se u zbje govima, a poginulo je ili nestalo oko 2000 osoba. Povratak dijela tih ljudi bio je mučan i težak: godine i godine će proći dok se iz njihovih kuća isele Hrvati dovedeni u sklopu Tuđmanovog etničkog inženjeringa. Još više će trebati da im se obnove spaljeni domovi, a i danas su veoma rijetki Srbi u državnoj upravi Hrvatske...

Od pada Krajine prošlo je sedamnaest godina. Nakon presude Žalbenog vijeće Haškog tri-

bunala kojom su Gotovina i Markač oslobođeni za udruženi zločinački poduhvat, Hrvatska je u nacionalnoj ekstazi, a Srbija ogorčena nepravdom. Nacionalisti i šoviniisti na obje strane jašu kao što odavno nisu. Tako je moguće i da predsjednik Hrvatske Ivo Josipović, čovjek inače lično zaslužan za proces popravljanja srpsko-hrvatskih odnosa, izgleda kao perspektivni kadar iz Tuđmanove središnjice dok prima oslobođene generale; tako je moguće i da Tomislav Nikolić, Ivica Dačić, Aleksandar Vučić – da se ne pominju ostali poput Uroša Šuvakovića ili Milovana Drecuna – koji su tokom devedesetih svim snagama podržavali i sprovodili najpogubniju Miloševićevu politiku, uključujući i onu u Krajini, postanu šampioni međunarodne pravde. Podilaženje najjeftinijem političkom populizmu vazda je bilo isplativo.

POSLEDICE: Pomen žrtvama u izbeglištvu

Foto: Draško Gagović

Međutim, to nipošto ne mijenja činjenicu da je Žalbeno vijeće Haškog tribunala donijelo pogrešnu i duboko nepravednu odluku. Ratni zločini – naravno – ne mogu se i ne smiju dijeliti na “naše” i “njihove”. Ipak, članovi vojnog i političkog vrha Srbije, Krajine i Republike Srpske kažnjeni su pred Haškim tribunalom za počinjena djela od 1991. do 1995. Za etničko čišćenje i ostale zločine počinjene nad Srbima u Krajini pred istim sudom osuđen nije nitko. To nije niti može biti dobro. Ne zbog prošlosti – ona je takva kakva je, već zbog budućnosti o kojoj svi, uključujući i Gotovinu, toliko govore.

Filip Švarm

Stranačka reciklaža

Od srede 14. novembra politički život Srbije bogatiji je za jednu stranku. Metaforički jak naziv Treća Srbija, međutim, sa sobom ne povlači ništa suštinski novo. Reč je o tvrdo desnoj partiji proistekloj iz Pokreta Dveri, a ni imena njenih osnivača nisu nova i nepoznata javnosti

KAKO SU OSNIVAČI saopštili, cilj Treće Srbije je da "pomiri prvu i drugu, prevaziđe njihova ograničenja, i vrati Srbiju među najbolje". U trenutku kada politički analitičari procenjuju da možemo očekivati sve više i više novih partija, teško je ne podsetiti se predizborne atmosfere prošlog proleća, kada je, bez obzira na političku opredeljenost ili neopredeljenost aktera, u javnom životu postojao gotovo konsenzus o tome da su srpskoj političkoj sceni potrebni svež vazduh i nove snage. U isto vreme, predizborna kampanja "belih listića" ukazala je, ako ništa drugo, na krizu stranačkog života i stranačke politike. Pet meseci nakon poslednjih parlamentarnih izbora, na sceni se pojavila nova partija. No, koliko je ona zaista nova, a koliko je zapravo sastavljena od bivših funkcionera već postojećih partija, te predstavlja samo recikliranje političkih ideja čije je zastupanje već viđeno?

Stranku Treća Srbija osnovali su, zapravo, bivši članovi Pokreta Dveri, i to isključivo iz novosadskog ogranka ove organizacije. Ulazak Dveri u lokalnu vlast u Novom Sadu izazvao je u postizbornim kombinacijama kontroverzu srednjeg intenziteta. Ubrzo se, međutim, ispostavilo da, bez obzira na ekstremno desničarska opredeljenja ovog pokreta, u Novom Sadu u vlasti ne participiraju baš autentične Dveri, nego njihov odmetnuti deo. Iako su za odbornike u Skupštini Novog Sada izabrani na listi Dveri – Pokret za život Srbije, kako je više puta saopšteno iz ovog pokreta, odbornici koji participiraju u gradskoj vlasti nikada nisu dobili saglasnost centrale za učesće u vladajućoj koaliciji u ovom gradu. "Pokret Dveri obaveštava najpre svoje birače, a potom i sve druge građane Novoga Sada da Dveri nisu na vlasti u Novom Sadu, tj. da vladajuću većinu u gradu Novom Sadu čine bivši odbornici Dveri predvođeni Miroslavom Parovićem i Aleksandrom

Đurđević, koji su isključeni iz našeg Pokreta pre nego što je formirana nova gradska vlast", stajalo je u saopštenju Dveri koje je u vreme formiranja postizbornih koalicija stiglo na adrese redakcija u Srbiji. U vestima o osnivanju nove partije upravo se ova dva imena pominju kao ključna. Pored Parovića, koji je bio šef odborničke grupe Dveri u Novom Sadu i Đurđevića koji je bio šef izbornog štaba, ni preostala dva imena koja čine Inicijativni odbor Treće Srbije nisu nepoznata javnosti. Jedan je Andrej Fajgelj, direktor Kulturnog centra Novog Sada, postavljen nakon što je Laslo Blašković smenjen zbog toga što je tabla ove institucije ispisana latiničnim pismom. O detaljima iz Fajgeljeve profesionalne biografije "Vreme" je već pisalo (videti br. 1137), a što se tiče njegove političke biografije, ovde treba dodati da mu ni Dveri nisu izvoriste, već da je do pre nekoliko godina bio istaknuti pokrajinski funkcioner Socijaldemokratske partije Srbije Rasima Ljajića. Kako je od socijaldemokrate stigao do krajnje desnice, nije poznato, no takva politička "evolucija" nije ni strana ni retka na srpskoj političkoj sceni, pa joj se ne treba preterano ni čuditi.

Još jedno ime poznato javnosti, u sastavu Inicijativnog odbora Treće Srbije, jeste Aleksandar Protić, poznatiji kao Prota, bivši producent hip-hop benda Beogradski sindikat, poznatijeg po zastupanju konzervativnih, desničarskih vrednosti nego po muzici. Zapravo, s obzirom na javne angažmane bivših i sadašnjih članova, Beogradski sindikat je pre koncept nego bend, budući da su mnogi među njima kolumnisti dnevne štampe, osnivači Srpskog naprednog kluba, organizacije koja levitira između desnog centra i desnice, poznatijeg kao neformalan i nezvaničan pokretač inicijative za rehabilitaciju Draže Mihailovića. Političko utočište Beogradski sindikat je na trenutak našao u okrilju Demokratske stranke Srbije, no

sa bujanjem desnice i sve većeg broja ekstremno desnih organizacija koje uspevaju da se dokopaju političkog mejnstrima, bilo je očekivano da se ne zadrže kod samo jedne stranke.

Za šta se zalaže Treća Srbija? Ukratko, i u medijima najcitiranije: za pomirenje prve dve. Već tu se može naslutiti da je reč o odsustvu bilo kakvog iole ozbiljnog političkog programa. Naprotiv, posredi je samo baratanje pojmovima koji su se olako ustalili u javnom govoru, iako je diskutabilno koliko u njima ima opipljivog sadržaja i pravog značenja. Podela na prvu i drugu Srbiju je nešto što je ustaljeno i okoštalo u političkom diskursu, ali jasna granica, vrednosti i ključne figure te navodne dve Srbije daleko su od toga da budu precizno

POSTMODERNA DESNICA: Inicijativni odbor Treće Srbije foto: Medija Centar

definisane. Ali, pošto je učestala u javnom govoru, podela je postala podrazumevajuća, pa niko više i ne preispituje šta ona znači. Podrazumevanje je stiglo dotle da se na njemu može zasnivati i politički program.

Kako Treća Srbija planira da pomiri prve dve? Odgovor je naizgled jednostavan: inkluzivno – stoji u manifestu ove stranke. Tu dolazimo do jednog ozbiljnijeg problema od odsustva političkog programa, jer Treća Srbija ni pošto nije jedina stranka koja pati od odsustva programske orijentacije. Problem je pojmovna zbrka koja nastaje ukrštanjem tvrdo desničarskih, tradicionalističkih pojmova sa novogovorom postpetooktobarske Srbije. Jer, inkluzija je samo još jedan u nizu novih pojmova

koji su se ustalili u javnom govoru sa početkom tranzicije. Rezultat te pojmovne i, ako ćemo iskreno, vrednosne zbrke jeste prilično frankenštajnovski projekat Treće Srbije koja bi da objedini “prvu” i “drugu”. Daleko od toga da je ova klimava podela jedini poluprazan i nedefinisan pojam kojim nova stranka barata: “U društvu u kom roditelji počinju da uče decu da ne vredi – učiti, raditi, biti pošten, ustajati ujutru – politički program mora početi od onog što se inače podrazumeva.” Iako je teško dokazati da roditelji u Srbiji zaista uče decu da ne vredi učiti i biti pošten, ovakve paušalne ocene, udružene sa floskulom “poremećen sistem vrednosti”, samo su niz okoštalih fraza koje se, valjda, podrazumevaju. Problem sa

takvim pojmovima jeste što za njih u političkom govoru, a pogotovo delovanju, jednostavno nema mesta, jer im nedostaje ozbiljnost i, pre svega, potkrepljenost.

Kad smo već kod vrednosti, nije zgoreg pretesti koje od njih zapravo zastupa Treća Srbija. I to se može naći u njihovom manifestu: “Najbolje narodne tradicije se ukrštaju sa iskustvima iz sveta. Slobodi se možemo učiti od Evrope i Amerike ili od Nemanjića i ustanika. Radnoji etici, od Japanaca ili srpskih domaćina. Otvořenosti i izuzetnosti, od proizvoda informatičke revolucije ili Visokih Dečana.” Ovo tobožnje spajanje suprotnosti, modernog i tradicionalnog, opet više svedoči o slici sveta koju imaju osnivači ove stranke nego o realnoj suprotstavljenosti onoga što bi oni da pomire. Jer, zapravo, isticanje suprotnosti između narodne tradicije i “iskustava iz sveta” govori samo i jedino o nesnalaženju u vlastitoj kulturi i istoriji i o doživljaju Srbije kao parčetu zemlje izolovanom od ostatka sveta, a tome je opet najsklonija srpska postmoderna desnica.

Bilo bi lako reći da je ovo tek još jedna opskurna i irelevantna pojava na političkoj sceni. Međutim, problem je u tome što ovakvim pojavama okolnosti idu naruku. Sa zaokretom vladajuće Srpske napredne stranke ka proevropskim, u Srbiji uvek percipiranim kao netradicionalnim vrednostima, oslobodio se prostor upravo za ovakve pokrete. Tradicionalno, ovakve političke pojave uvek bolje bujaju kada imaju jasno definisanog protivnika ili, još bolje, neprijatelja. Za ekstremnu desnicu u Srbiji do sada je to najčešće bila mala grupa koju čini LGBT populacija. Od prošle nedelje i oslobađajuće presude Haškog tribunala hrvatskim generalima, ekstremna desnica dobila je snažan vetar u leđa i priliku da se okrene starom dobrom proverenom neprijatelju – zapadnom susedu. ◀

Jovana Gligorijević

Foto: Nataša Miljković.com

PONIŽENE I UVREĐENE: Olivera Kovačević,
Nataša Miljković, Olivera Jovičević

Mediji: Radio-televizija Srbije

Borba do poslednje sekunde

Tokom proteklih nedelju dana, mnogo se pričalo o boji kose, ženskim pravima i dostojanstvu novinarske profesije, a mislilo se pritom na nešto sasvim drugo. Prava tema bile su pare, sekunde i politički uticaji, a pravi cilj smena koja se mnogo puta najavljivala i očekivala

KAD BI SRBIJA bila zemlja u kojoj se stvari nazivaju pravim imenom, a o problemima govori direktno i bez nepotrebnih verbalnih ukrasa, sasvim je sigurno da ne bismo živeli bolje, ali bismo uštedeli bar malo vremena i bar koji gram živaca. U prethodnoj nedelji, koja je inače obilovala grozomornim vestima, o tome svakako nisu vodili računa dramski pisac i poslanik DSS-a Siniša Kovačević, generalni direktor RTS-a Aleksandar Tijanić i tri novinarke RTS-a, koje su se tu našle kao kolateralna šteta. Udruženim snagama, svi oni počastili su nas mučnom storijom u kojoj se govorilo o boji kose i ženskim pravima, a mislilo o parama, sekundama i političkim uticajima.

Čitava stvar počela je 13. novembra kada se Siniša Kovačević u Skupštini Srbije osvrnuo na rad Radio-televizije Srbije. Kritikujući program javnog servisa, Kovačević je izgovorio fatalnu rečenicu: da RTS zapravo nema nikakav program "osim nekoliko plavuša koje se smenjuju vodeći ga". Istog dana, otvorenim pismom su mu odgovorile Olivera Kovačević, Nataša Miljković i Olivera Jovičević, najpoznatije plavuše

iz Takovske 10. Dva dana kasnije, osvanuo je i Kovačevićev odgovor. Novinarke su mu opet replicirale, ovaj put kratkim obraćanjem, ali čitavo ujdurmi tu sigurno nije kraj. Po mnogo puta viđenom scenariju, dnevnik "Kurir" započeo je rat protiv Tijanića, ovaj je najavio sudski proces protiv njih, a oglosio se i Kolegijum RTS-a s taksativno nabrojanim činjenicama koje navodno demantuju početne teze Siniše Kovačevića.

OBESPRAVLJENE: Počnimo od onoga što je ovde najjednostavnije. Da li nastup Siniše Kovačevića predstavlja diskriminaciju žena? Ne. Taj nastup bio je kritika programa, a plavuše su bile verbalni ukras – nepotreban i nepristojan, ali ne i diskriminatoran po žene bilo koje boje kose. S druge strane, njegov skupštinski nastup krajem septembra bio je mnogo više uvredljiv i protivan čak i zakonima ove zemlje koji štite prava žena i ugroženih grupa. Takođe govoreći o programu RTS-a, Kovačević je tada ocenio kako "plavuša vodi Jutarnji program, plavuša vodi Vesti, plavuša vodi Beogradsku hroniku, plavuša vodi Dnevnik, plavuša vodi politički

program, plavuša vodi na piće, plavuša vodi kući". Takva teza, da je na vreme komentarisana, zaista bi bila vredna pažnje. Pošto su se tri novinarke na nju osvrnule tek sada, u kontekstu poslednjeg – prilično benignog – komentara, logičan je zaključak da iza njihove reakcije stoji nešto sasvim drugo.

Nije sporno da se o ženama u Srbiji – od skupštine, preko medija do kafana i porodičnog okruženja – govori uglavnom kao o bićima drugog reda. Jasno je da se njihove zasluge na svim mestima pominju mnogo manje od muških, da ih u javnom prostoru obično definišu samo obimom grudi i količinom celulita koju imaju. Isto tako, očigledno je svakom ko je u Srbiji proveo i dva dana, da od ravnopravnosti žena nema ništa i da njihov život ovde podrazumeva konstantnu borbu za ostvarenje elementarnih ljudskih prava. Zbog svega toga, logično je da će se svaki balkanski mačo "osmeliti" da ih verbalno ošine i s ekrana, iz štampe, sa skupštinske govornice. Ovo, međutim, nije ta situacija.

Zanesene misijom "odbrane žena" koje su

sebi zacrtale, novinarkе RTS-a su izgleda zaboravile od kakve je sitnice sve zapravo počelo i prilično se preigrале. Pismo koje su Kovačeviću uputile više je nego neukusno – pominje se njegova ćerka koja je “skoro plavuša”, pominju se njegovi brkovi, pominje se kako je reč o “relativno poznatom dramskom piscu”. U svojoj emisiji Olivera Kovačević pojavila se s crnom perikom, dok Nataša Miljković iz jutра u jutro pokušava da se “između redova” vrati na debatu o plavušama i javno poziva brinete i crнке da im se pridruže u odbrani prava žena i profesije. Sve ovo zaista mučno zvuči, posebno ako se zna da se istа Nataša Miljković nikada nije pobunila kada su u njenoj emisiji “Ključ” raznorazni psihijatri doslovce gazili po ljudskim pravima ne samo žena, već svakog ko se ne uklapa u njihov mentalni kliše; da pobunjenе novinarkе nikako ne spadaju u osobe koje su se bilo kada i bilo kojim povodom oglasile po pitanju prava žena i, konačno, da dotične novinarkе ne pripadaju masi plavokosih, smeđokosih, crvenokosih i crnokosih koleginica koje crnče za minimalac, koje ne uživaju nikakvu (pa ni deklarativnu) podršku svojih urednika, koje su obespravljene i lišene svih dobrih strana novinarske profesije. Sve ovo dobilo je još tužniju notu kada se ogласio i Aleksandar Tijanić, konstatujući svoju zgroženost činjenicom da se jedan dramski pisac tako izražava o ženama. Tužniju, naravno, ako se ima u vidu da su Tijanićeve izjave o ženama ušle u istoriju rodne diskriminacije u Srbiji i da se i dan-danas rado analiziraju na skupovima i u radovima posvećenim govoru mržnje.

PISMA I POTPISNICI: Pismo tri novinarkе nudi i odgovor na pitanje o čemu se, između ostalog, radi u ovoj priči. Na samom kraju, one navode da Kovačević vodi “krstaški rat” protiv plavuša zato što “sudskim putem, mimo važećih pravilnika, zahtevate isplatu 160.000 evra autorskih honorara za reprize vaših serija”. “To svi zaposleni na RTS-u znaju i pitaju se, brkati poslaniče i junački književniče, da li biste ovaко vredali ‘plavuše’ i naš program da ste, poduprti svojim poslaničkim autoritetom, protivzakonito odlomili milionsku nadoknadu?” Pošto je u kasnijoj prepisci sam Kovačević potvrdio da sa RTS-om vodi sudski spor i to upravo za navedeni iznos, ispostavlja se da je njegova kritika javnog servisa čista i lišena skrivenih interesa isto onoliko koliko je čista i interesa oslobođena odbrana ženskog roda koju su povele tri novinarkе. Niko ne spori Kovačevićеvo pravo da kritikuje svoje navodne dužnike, baš kao

što niko ne spori ni pravo novinarki da brane svoj pol ili svoju boju kose, ali bi sve izgledalo mnogo razumnije, ukusnije i poštenije da RTS analizira neko ko se s tom kućom ne sudi, a da u odbranu žena ustane neko ko bi istinski verovao u potrebu za tom odbranom.

No, pošto je tako kako je, idemo dalje. Na otvoreno pismo novinarki, Kovačević je odgovorio novim pismom – vrlo vešto napisanim, vrlo ciničnim i, ovaj put, zaista vrlo uvredljivim prema tri novinarkе. Sasvim nepotrebno, on se osvrće na njihovo “renesansno obrazovanje”, na visinu njihovih honorara, na činjenicu da ne ceni njihove emisije, na njihov odnos sa Tijanićem i na niz drugih detalja, koji su samo povod za iznošenje onoga o čemu je zapravo hteo da govori. A tu je već imao mnogo toga da kaže, pa bi uz pominjane skupštini-

RAT OKO PLAVUŠA: Direktor Tijanić i poslanik Kovačević

ske nastupe ono moglo da se smatra pravom studijom rada RTS-a.

Između ostalog, on optužuje rukovodstvo te kuće da je čitav raspoloživi fond marketinških sekundi prodao kompanijama koje su u vlasništvu Dragana Đilasa i Srđana Šapera, i to u bescenje (“za tepsiju ribe”), na više godina unapred – tako da javni servis više nema reklamne sekunde koje bi mogao da proda, pošto se sve nalaze u rukama tih kompanija. Kovačević rukovodstvu još prebacuje da ni ono malo pretplate koja je dosad naplaćivana (“jedva 30 odsto”) ubuduće neće moći na bude naplaćeno, dok je u Hrvatskoj procenat naplate neverovatnih 90 odsto. Na dužem spisku oštrih kritika nalazi se i teza da su za osam godina na RTS-u snimljene samo dve drame, da programa nema i da se ova televizija uporno takmiči sa komercijalnim TV kućama. Kovačević navodi

da RTS više nema ozbiljan muzički program, obrazovne i školske emisije, da nema prenose većih i značajnijih sportskih događaja, da više ne postoji dopisnička mreža, da su u redakciji nekada sedeli najugledniji intelektualci, a danas “intelektualke opšte prakse”.

ODBRANA: Na ove teze odgovorio je Kolegijum RTS-a, i to taksativno – uz navođenje i Kovačevićevih tvrdnji, i činjenica koje te tvrdnje (kako kažu potpisnici) demantuju. Članovi Kolegijuma najpre navode da “Zakon zabranjuje monopolsku prodaju marketinškog vremena bilo kojoj agenciji” i da stoga “dve najveće agencije” zakupljuju 38,5 odsto ukupnog reklamnog prostora. Takođe, kažu da ne postoji nijedan višegodišnji ugovor ili avansni zakup preko godinu dana, kao i da “u ovom trenutku, svakom zainteresovanom kupcu na RTS-u

Foto: A. Anđić i Tanjug

stoji na raspolaganju bar tri miliona slobodnih sekundi”. Oni takođe demantuju tvrdnju o jeftinim sekundama za “odabrane”, navodeći da je cenovnik javan i da važi za sve klijente. Kolegijum se osvrće i na ekonomsku krizu, ilustrujući to poređenjem marketinških prihoda tokom proteklih i u ovoj godini: ranije se godišnji prihod kretao “oko 34 miliona evra”, dok je ove godine oko 23 miliona, uz četiri miliona od izbornog političkog marketinga. “Država od RTS-a na ime poreza, doprinosa i PDV-a uzima neizdrživ 21 milion evra godišnje, što je trećina ukupnog budžeta RTS-a”, navodi se još u pismu Kolegijuma. Što se tiče pretplate, Kolegijum tu ponavlja ono što se u programu javnog servisa čuje gotovo svakodnevno: da je sistem prikupljanja pretplate loš, da je zakon koji to reguliše loš i nedelotvoran, da je budžet hrvatskog Javnog servisa 240 miliona evra, a ▶

Potrošna roba

Ako je najveći pojedinačni vlasnik izašao iz posla, a obećao da će sve svoje dugove vratiti i svoj deo dati novinarima – zašto je došlo do gašenja

TREĆEG ČETVRTKA U novembru, izašao je poslednji broj dnevnih novina “Pres” (“Press”). Menadžment preduzeća Pres publishing grup (Press Publishing Group), koje je izdavalo “Pres”, tog dana je saopštilo da je razlog prestanka objavljivanja štampanog izdanja novina – teška finansijska situacija koja “u ovom trenutku ne dozvoljava dalje poslovanje”. U saopštenju se javnost obaveštava da će redakcija nastaviti da radi, a vesti i tekstove će objavljivati na svom dosadašnjem sajtu (www.pressonline.rs) i da će učiniti sve što je “u moći njenih novinara da opstane na ovom tržištu uprkos željama mnogih da ovaj dnevni list bude ugašen”.

Kako i zbog čega se “Pres” sa kioska preseleo na internet?

“Pres” je osnovan pre sedam godina, 26. decembra 2005, i to odvajanjem grupe novinara i urednika iz tadašnjeg “Kurira”, koji se, kažu, tada prodavao u dnevnih 200.000 primeraka. Tada je novi list reklamiran bilbordima na kojima je pisalo: “Isti Kurir – drugo pakovanje”.

“Pres” je, u stvari, svih ovih godina bio ogledalo stanja u našoj državi. Mesto preplitanja

interesa države, političara i biznismena. I na kraju smo pušteni niz vodu. Zbog toga sada mnogi likuju, i pojedine kolege, ali i političari, slave se što je 150 ljudi ostalo na ulici”, napisao je Rajko Nedić, jedan od “Presovih” urednika, u rubrici, “Komentar dana”, 15. decembra (taj tekst, naslova “Pres, jedna priča”, skinut je sa sajta “Presa”, ali je objavljen na sajtu Udruženja novinara Srbije). Pored tih što slave gašenje tiražnog dnevnika, mnogo je i onih koji su ga, doduše tek kad se ugasio, pohvalili da je u poslednje vreme uravnotežen, odmeren...

O gašenju svojih novina kolege iz “Presa” još ne žele da govore. Kao da to niko nije očekivao... Pre neku nedelju “Pres” je dobio i novog glavnog i odgovornog urednika, Mišu Brkića, međutim, stvar je pukla. “Ne zbog malog tiraža jer smo prodavali oko 40.000 primeraka dnevno, već jednostavno, kao kolateralna šteta. Sada nas niko ne poznaje, zbrisali su pojedini glavom bez obzira”, objasnio je urednik Nedić u svom komentaru.

Onaj ko je “zbrisao” je bivši vlasnik Miroslav Mišković, koji je tri dana ranije izdao

saopštenje (i to u lično ime, što je retkost za njega): “Kao najveći pojedinačni vlasnik lista “Pres” doneo sam odluku da se povučem iz vlasništva i prestanem sa pružanjem dalje finansijske podrške ovom beogradskom dnevniku.”

Prvi nagoveštaj da je “Pres” Miškovićev stigao je septembra 2011. godine u Izveštaju o pristicima i kontroli medija u Srbiji vladinog saveta za borbu protiv korupcije.

“Polovinu udela dnevnih novina ‘Pres’ poseduje preduzeće registrovano na Kipru, Amber pres limited iz Limasola”, piše u Izveštaju Verice Barać, pokojne direktorke Saveta. “S obzirom na prirodu tekstova u ovom listu, u javnosti se često pominjalo da iza te kiparske firme zapravo stoji Miroslav Mišković, a jedno vreme i njegova doskorašnja saradnica Milka Forcan.”

Sledeće što je potvrđivalo ova “pominjanja” jeste fotografija sa Tvitera potpredsednice Delta Holdinga Jelene Krstović. Ona je, verovatno iz twitter-najbolje namere, svojim pratiocima prosledila fotografiju na kojoj se vide kožna sedišta aviona, njena kolena, crveni lak

budžet našeg manji od 70 miliona. Kao uspeh, navodi se da je Beograd, kada je u pitanju pretpлата, “već treći mesec zaredom, prikupio neverovatnih 68,8 procenata”.

Kolegijum ne ostaje nem ni kada su u pitanje zamerke na program. U pismu tog tela kaže se da “u poslednjih osam godina, RTS ima veću produkciju nego za četiri ranije decenije ukupno”, da je nasledio loše stanje, a da je sada “šampion gledanosti i poverenja gledalaca” i da je “za nas i 2012. već trijumfalno završena”. Nabrajaju se dalje tehnička dostignuća, prenos Olimpijskih igara i najvećih koncerata klasične muzike, niz emisija iz oblasti obrazovnog i školskog programa, ankete o popularnosti i gledanosti... I pored mnoštva tačaka u kojima se analiziraju vrlo ozbiljne teme, ni ovo pismo, međutim, nije ostalo bez onog “vickastog” duha koji je krasio i ostala pisanija u ovoj priči. Na primedbu Siniše Kovačevića da je u RTS-u, između ostalih intelektualaca,

nekada radio i Slobodan Selenić, Kolegijum odgovara ovako: “Književnik Selenić nikada nije bio zaposlen na RTS-u, ali slažemo se da je sve nekad, reklo bi se, bilo bolje. U ona vremena, dramske komade pisali su Sterija i Nušić, danas poslanik Siniša Kovačević. Teško bismo, i pored najbolje volje, taj proces nazvali progresivnim.”

EPILOG: Koliko god uzbudljiva, duhovita i poučna bila, ova prepiska sama po sebi ne bi imala nikakav poseban značaj, da se u međuvremenu nije angažovao dnevni list “Kurir”. Možda bi bila zaboravljena, možda skrajnuta drugim vestima. No, kako angažman “Kurira” u poslednje vreme znači sigurne promene na političko-medijskoj sceni, logično je da se zaključki kako će u RTS-u doći do nekih promena. Nakon Olivera Dulića i dnevnika “Press”, primat na naslovnim stranicama Kurira preuzeo je Aleksandar Tijanić, a tema bukvalno svakog izdanja u poslednjih nedelju dana jesu

njegov lik i delo, papiri koje bi trebalo da preda i obećanja koja nije ispunio. Nije ovaj list ni ranije bio nežan prema prvom čoveku RTS-a. Bilo je u “Kuriru” i ranije mnogo priče o pretpлатi, platama novinara i novinarki, ponašanju Aleksandra Tijanića, a pre samo nekoliko sedmica objavljen je tekst o njegovom obraćanju studentima novinarstva, koji je – najblaže rečeno – bio neistinit od prve do poslednje reči.

Hajka koja se trenutno vodi ipak je drugačija i liči upravo na pomenute slučajeve Dulića i “Pressa”, koji su se završili upravo onako kao što je “Kurir” najavljivao. Ako se pritom ima u vidu da je Tomislav Nikolić nedavno rekao da bi rado smenio Tijanića, ali da on ne odlučuje o tome, jedino pitanje koje se postavlja jeste kako će Tijanić na kraju otići i ko će sesti u njegovu fotelju. U međuvremenu, on je podneo tužbu protiv “Kurira”, što dodatno doprinosi utisku da je između njega i njegovih poslodavaca došlo do nepomirljivih razlika: na

SUDBINA MEDIJA: Press, ugašen Foto: M. Milenković

na noktima i rokovnik sa tezama. Neko je uvećao fotografiju i video da u rokovniku piše: “D. Đilas, 1. Pres – poslovanje, nova firma, ljudi, štamparija, kredit.”

Da sa “Presom” veze ima i gradonačelnik Beograda Dragan Đilas, opet je prvo pomenuto u Izveštaju Saveta za borbu protiv korupcije: “Kontrola nad ovim novinama pripisivana je

čak i Draganu Đilasu, gradonačelniku Beograda, potpredsedniku Demokratske stranke (DS) i vlasniku moćnih marketinških kompanija Multikom grupe i Dajrekt medije. Te sumnje iznosile su pojedine parlamentarne stranke, ali nikad niko nije uspeo da sazna čije medijske interese, od osnivanja, zastupa grupa novinara koja je 2005. napustila tadašnju redakciju ‘Kurira’.”

Za razliku od Miroslava Miškovića, koji je u saopštenju svoj postupak kako-tako obrazložio kao “lični doprinos nastojanjima Vlade Srbije da kroz transparentne odnose u medijima i prestanak prikrivenog finansiranja i vlasništva uspostavi potpunu slobodu medija i odgovorno novinarstvo”, Đilas se po ovom pitanju nije izjašnjavao.

Odlazeći iz novinarskog posla, Miroslav Mišković je novinarima “Presa” ponudio besplatno svoj deo vlasništva i obavezao se da će izmiriti izdate bankovne garancije koje iznose oko osam miliona evra, kako “Vreme” saznaje. Takođe, sve zakasnele plate će biti isplaćene radnicima do 15. decembra.

Jedna nelogičnost i dalje postoji. Ako je najveći pojedinačni vlasnik izašao iz posla, a obećao da će sve svoje dugove vratiti i svoj deo dati novinarima – zašto je došlo do gašenja? Zvaničnog objašnjenja nema. Može biti da su oni kojima je Pres pablišing grup dugovao, Miškovićev postupak shvatili kao loš poslovni signal, i aktivirali menice i tako doveli do toga da Presov urednik Rajko Nedić napiše: “Pres je samo slika i prilika našeg novinarstva. Ali, tako nam i treba. Čutimo, radimo i trpimo. Međusobno se svadamo, i to ko je čiji sluga. Jašu nas razni gospodari. Srećni smo kada primimo platu, osim ako se kada nam udele malo više. (...) Danas mnogi slave što se Pres ugasio, ali verujte, više niko nije siguran. Potrošna smo roba mi novinari, ko zna ko je sledeći kolateral.”

Mirko Rudić

Druga medijska previranja

SAN: Najnovija vest iz medijskog života Srbije je da od ponedeljka 19. novembra izlazi novi tabloid – “San” (od kreativnog: “Srpsko A Naše”). Vlasnik “Sana” (ili Sna?) je kompanija Brendmark info, koja je u vlasništvu preduzeća Kurir info koje izdaje – “Kurir”. Inače, pre toga je po čaršiji kružio vic da “Kurir pokreće tabloid”.

RTS: Dan pre Miškovićevog doprinosa transparentnosti vlasništva u medijima sindikat Nezavisnost Radio-televizije Srbije je organizovao štrajk upozorenja pred zgradom te televizije. Iz tog sindikata, a pred oko 300 okupljenih radnika, zatražene su redovne isplate zarada, poboljšanje materijalnog položaja zaposlenih i zaključenje Kolektivnog ugovora. Poslovni kolegijum RTS-a je tijanićevskim saopštenjem istakao zadovoljstvo što je “lider tog sindikata Branislav Čanak, u zemlji sa tolikom nezaposlenošću, otkazima i višegodišnjim neisplaćenim zaradama, našao vremena da lično ukaže na gorući problem sedmodnevnog kašnjenja zarada, prvog za devet godina u Javnom servisu”. Ipak, javna je tajna da su plate na RTS-u pre koji mesec bitno smanjene i da kasne.

PRAVDA, EKONOMIST....: Prvog juna je izašao poslednji broj dnevnog lista “Pravda”, koji je nastavio da funkcioniše na internetu, a u isto vreme se ugasio i magazin “Ekonomist”. U rukama putnika beogradskih tramvaja, trolejbusa i autobusa se u poslednje vreme najviše primećuje nova novinska zvezda – “Informer”. Možda je najbolje objašnjenje te popularnosti dao jedan građanin koji je u trolejbusu na liniji 41, gledajući saputnike kako listaju ovaj tabloid, rekao prijatelju: “Ovaj Informer Vlade Srbije – kida!”

ranije napade direktor RTS-a uglavnom nije odgovarao, a sada pokazuje priličnu nervozu. No, kako se Tijanićeva smena i ranije mnogo puta najavljivala, bilo bi prilično neozbiljno komentarisati je unapred. Ukoliko do nje ipak dođe, biće to zaista prvoklasni medijski događaj, jer reči neće štedeti ni on ni oni koji mu trenutno rade o glavi – biće to jedinstvena prilika da konačno saznamo šta se u moćnim kabinetima događalo svih ovih godina. Još će uzbudljivije biti ukoliko se u sudnici nađu Tijanić i urednici “Kurira”, pošto je sigurno da bi jedni (o) drugima imali mnogo toga da kažu.

Što se tiče plavuša sa RTS-a, jasno je da sve ovo nema mnogo veze s njima. Bilo bi ipak hvalno vredno ukoliko bi održale svoj naglo probuđeni aktivistički žar i s pozicije uspešnih i moćnih medijskih ličnosti progovorile o životu i mukama običnih žena, koje ni Siniša Kovačević ni njihov šef nikada neće pomenuti.

Tamara Skrozza

TEKSTILNO PREDUZEĆE:
Srbija, u drugoj polovini
dvehiljaditih
Foto: A. Andić

Poslovno okruženje po “Forbsu”

Srbija na začelju Evrope

Drugu godinu zaredom Srbija je poslednja u konkurenciji zemalja regiona, barem kada je reč o listi najboljih zemalja za poslovanje

PREMA POSLEDNJOJ GODIŠNJOJ listi najboljih zemalja za poslovanje, koju tradicionalno objavljuje američki časopis “Forbs”, Srbija se nalazi na 90. mestu (od 141. zemlje). Bolje mesto za poslovanje od Srbije su sve ostale zemlje u regionu – od Mađarske, Rumunije, Bugarske i Grčke, pa do bivših jugoslovenskih republika i Albanije. Zapravo, jedine evropske zemlje koje su lošije plasirane su Moldavija (92. mesto), Ukrajina (104) i Rusija (105. mesto).

Međutim, i ovako loš plasman pomak je nabolje: na prethodnoj godišnjoj listi Srbija je bila na 93. mestu. Četvorogodišnji trend (2009–2012) pokazuje da je Srbija neprestano u “donjem evropskom domu”, odnosno da je već godinama jedna od najnepovoljnijih evropskih zemalja za preduzetništvo. Koristeći podatke organizacija poput Svetskog ekonomskog foruma, Svetske banke, Transparency Internationala ili CIA World Factbooka, “Forbs” je zemlje rangirao u deset kategorija: sloboda trgovanja, monetarna sloboda, imovinska prava, inovacije, tehnologija, birokratska ograničenja, zaštićenost investitora, korupcija, lične slobode

i poreska opterećenja. U objašnjenju ovogodišnjeg 90. mesta, u “Forbsu” o Srbiji pišu da “visoka nezaposlenost i stagnacija prihoda domaćinstva prave stalne političke i ekonomske probleme”, te da je “stend-baj aranžman sa MMF-om zamrznut jer je usvojeni budžet za 2012. odstupao od predviđenih parametara programa”. Takođe, prema objašnjenju ovog lista, zbog rastućeg deficita nije moguće stimulirati oporavak privrede, a “zabrinutost zbog inflacije i stabilnosti kursa isključuje korišćenje ekspanzivne monetarne politike”. Činioci koji pozitivno utiču na privredni rast, navodi se, pre svega su dobra strateška lokacija zemlje, relativno jeftina i obučena radna snaga, set trgovinskih sporazuma (sa EU, Rusijom, Turskom i CEFTA), kao i “velikodušan paket podsticaja za strane investicije”.

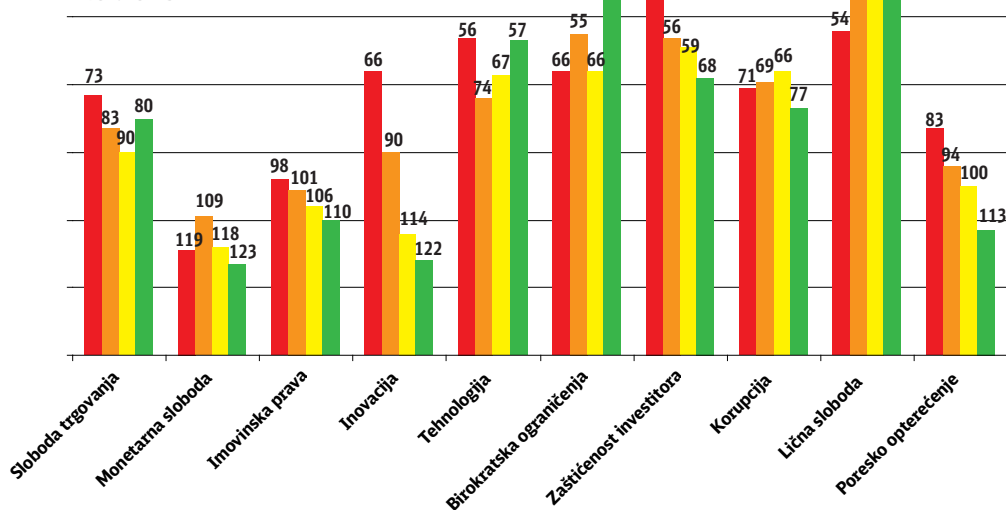
“DRUGI IDU BRŽE OD NAS”: Prema rečima Toplice Spasojevića, predsednika ITM grupe, člana Srpskog poslovnog kluba “Privrednik”, vladinog Nacionalnog saveta za privredni oporavak, Srbija u prethodnom periodu nije stajala u mestu niti je nazadovala; problem je što

su se zemlje u okruženju brže razvijale: “To je jedan trend koji postoji, mi se stalno vrtimo tu oko 90. mesta. Napravili smo određene pomake u regulaciji privrednog ambijenta, međutim, zemlje iz okruženja su to brže radile od nas. Mi imamo neki ideološki problem prema biznisu – nismo toliko otvoreni za podršku preduzetništvu. S druge strane, birokratija se ojačala za vreme krize – umesto da smanjimo birokratske procedure, mi smo ih ojačali, naročito u lokalnim samoupravama jer su transferi iz Republike smanjeni, tako da su oni bili prinuđeni da se bave parafiskalnim nametima i stvaraju mnoge agencije. Te agencije ne samo da koštaju, nego su napravile dodatne barijere i procedure koje usporavaju dobijanje dozvola”, kaže za “Vreme” Spasojević.

Za Maju Turković, direktora firme “Wind Park Plandište” (WPP) koja se bavi razvojem projekata u oblasti energije vetra, ova vest je neprijatno iznenađenje i loša poruka za strane investitore. “Kao investitor koji pet godina posluje i razvija projekat u Srbiji, svedoci smo velikih problema sa administracijom i vrlo

Srbija na "Forbsovoj" listi tokom godina

IZVOR: FORBS

Zbunjujuća "crvena traka"

Nedavno je Svetska banka objavila podatak da je Srbija na 175. mestu (od 183 zemlje) po brzini dobijanja građevinskih dozvola. "Forbs" je, međutim, Srbiji najbolju ocenu (37. mesto na svetu) dao upravo u kategoriji *red tape*, odnosno stepenu birokratskih procedura i pravila koji (bez potrebe) otežavaju i sprečavaju donošenje odluka i dobijanje dozvola – o potrošnji vremena da se i ne govori. "Nije mi poznato kakvom je metodologijom vršeno rangiranje, ali ovaj podatak jeste kontradiktoran", kaže Maja Turković. "Mi najviše problema imamo upravo sa administracijom. Za dobijanje građevinske dozvole za jedan vetropark u Srbiji potrebno je minimalno četiri godine. U međuvremenu, neke druge dozvole (npr. energetska dozvola) isteknu, pa onda investitor mora da vadi nove, iz početka. Često je tzv. čutanje uprave – i po dva meseca se zadržava predmet pre nego što bude dodeljen referentu na obradu. Skoro da nijedan dokument nismo dobili u roku koji je zakonski propisan za to", kaže Maja Turković, i dodaje: "Bila bih nepoštena kad bih rekla da je tako u svim resorima, jer postoje i svetli primeri. Međutim, kako naši projekti potpadaju pod više resora (energetika, planiranje i izgradnja, zaštita životne sredine, poljoprivreda), čest je slučaj da nadležna ministarstva međusobno uopšte ne komuniciraju, pa čak imamo i međusobnu neusklađenost podzakonskih akata iz različitih resora."

nesigurne klime za investitore. U poslednjih nekoliko godina, osim donošenja novog Zakona o energetici, nismo osetili pomak – postoji veliki rizik zemlje, pre svega politički, što dovodi do povećanih troškova finansiranja i smanjene mogućnosti dobijanja kredita, ali i opšte nesigurne klime za investitore, koji ne znaju šta ih čeka u budućnosti", rekla je za "Vreme" Maja Turković.

Najlošije ocene Srbija je dobila u kategorijama monetarnih sloboda (gde se posmatraju inflacija i državno kontrolisane cene), inovacijama (korišćenje novih ideja i metoda za postizanje boljeg rezultata) i poreskim opterećenjima (vidi grafikon). Prema "Forbsu", građani Srbije najviše mogu da se podiče ličnim slobodama (44. mesto) i – paradoksalno – niskim stepenom nepotrebnih birokratskih ograničenja koja sputavaju biznis (vidi okvir).

Analizirajući podatke o inflaciji i kontrolisanim cenama sa "Forbsove" liste, iz Privredne komore Srbije za "Vreme" kažu da "NBS mora da iskoristi sve raspoložive mehanizme da inflaciju smanji korak po korak, dok Vlada treba

da kreira ambijent tako da suzbije sivu ekonomiju, pojača finansijsku disciplinu, maksimalno kontroliše (nelojalno) ponašanje proizvođača i na taj način 'nevidljivom rukom tržišta' pomogne da se inflacija smanjuje u narednom periodu". Kada je reč o državno kontrolisanim cenama, u PKS ističu da i po propisima Svet-ske trgovinske organizacije, ali i po Ustavu Srbije, država usled poremećaja tržišta zbog elementarnih nepogoda ima pravo da svojim uplivom reguliše tržište: "Ovogodišnja suša smanjila je rod poljoprivrede za 40 odsto. Uporište za izvesno regulisanje cena Vlada ima u postojećem Ustavu, koji ukazuje da je država dužna da upriliči stanovništvu redovno snabdevanje po prihvatljivim cenama. Država je kontrolisala marže u trgovini na malo i cene brašna tipa 500, 'sava' hleba. Tu nije reč o krutoj intervenciji koja je smanjila ekonomičnost proizvodnje i pogoršala status pekarske industrije na domaćem tržištu, jer su cene ostalih vrsta hleba i peciva slobodno formirane. Cene ulja bile su u specifičnom položaju, jer je cena otišla znatno iznad realne cene na tržištu. Uljarice su imale

smanjeni rod za oko 26 odsto, a otkupna cena suncokreta povećana je za 85 odsto. Tu je država morala da interveniše, jer ta otkupna cena nije realna u odnosu na tržište, niti je u tom trenutku to bila referentna cena na budimpeštanskoj berzi. Ova oblast je dosta osetljiva, jer u strukturi lične potrošnje jednog prosečnog domaćinstva u Srbiji, hrana učestvuje 43,8 odsto i pad životnog standarda uvek predstavlja veliki problem", kažu u PKS.

ŠTA DA SE RADI?: "Apsolutni prioritet je donošenje svih nedostajućih podzakonskih akata, i usklađivanje postojećih sa zakonom", izričita je Maja Turković. "Na set podzakonskih akata iz domena energetike čeka se već godinu i po dana. To je nešto što može da potpuno ukoči investicije i dovede u pitanje dalju realizaciju projekata. Pritom je važno ne samo ispuniti formu, već suštinski obezbediti stabilan i predvidiv regulatorni okvir. Samo tada će investitori ostati u Srbiji – oni moraju da znaju da će uslovi pod kojim su doneli investicione odluke važiti i dalje, bez promena pravila igre", kaže ona.

Toplica Spasojević ističe da su neke stvari već urađene, poput ukidanja 138 parafiskalnih nameta, ili usvojenog seta zakona na Vladi, po kojima je država dužna da svoje finansijske obaveze izmiri u roku od 45, a ostali privredni subjekti u roku od 60 dana. "Međutim, naši problemi su pre svega strukturne prirode", kaže Spasojević. "Naša inflacija je posledica velikog udela javnih i državnih preduzeća u nacionalnom dohotku, od preko 50 odsto, uz netransparentno upravljanje i praktično monopolsku poziciju. Zbog toga je važno da se restrukturira javni sektor, uvede korporativno upravljanje, da se uvedu nezavisni članovi upravnih odbora, jer bismo na taj način povećali transparentnost njihovog rada i trošenja državnog novca. Ne možemo sebi dozvoliti da se u protekle četiri godine u javnom sektoru poveća zaposlenost za 10.000 ljudi, a u privatnom da se smanji za 400.000. Takođe, ne možemo da dozvolimo da plate u javnom sektoru budu veće za 30 odsto nego u privatnom. Mislim da je takvim reformama moguće svesti inflaciju na niži nivo. Dodatni uzrok inflacije je i devalviranje nacionalne valute. Postoji jedan začarani krug: nemate dovoljno deviza, velika je potražnja, cena deviza skoči, to prouzrokuje rast cena, onda rast cena opet prouzrokuje tražnju za devizama, i tako ukруг. A rešenje je samo veći izvoz, za koji je potrebna pojačana privredna aktivnost."

Radmilo Marković

U ime javnog reda, rada i mira

Idealni štrajkovi su oni koji nikome ne smetaju, koje niko ne vidi, i radnici koje niko ne čuje

TRUDEĆI SE DA javno pokaže koliko nije na strani kapitala, nova vlast sve više pokazuje da nije ni na strani radništva. Novu vladu, sve procene su pokazivale isto, ne može da očekuje politička stabilnost a poseban teret nosiće u suočavanju sa socijalnim buntom, štrajkovima i protestima. Međutim, za mnoge neočekivano brzo stigao je kratak i oštar odgovor s druge strane.

Novi zakon o štrajku, koji je u najvećoj meri pripremljen i početkom naredne godine trebalo bi da se nađe pred parlamentom, u svom “najbolnijem” delu, definiše radno mesto zaposlenog i njegove poslovne prostorije kao mesto štrajka. To znači da više neće biti protesta na ulicama, blokiranja saobraćajnica, ležanja na prugama, proleterskih parola ispred Vlade Srbije ili, kako pokušavaju da objasne u Ministarstvu za rad i socijalnu politiku, protest može biti organizovan i van radnog mesta, ali onda i onako kako MUP kaže.

Novi zakon o štrajku obesmišljava štrajk, ocena je radnika i sindikata. “Okupili smo se ispred Vlade, jer nas jedino odavde čuju”, oduvek su govorili štrajkači. Ipak, nedavno je na tom istom mestu održan protest 2000 radnika koje niko nije čuo. Došli su iz Konfederacije slobodnih sindikata (EPS-a, Telekom, Železnica, Pošta Srbije, GSP-a, zdravstva, finansija, socijalne zaštite, prosvete), ali im je rečeno da nema ko da ih primi. Premijer Ivica Dačić bio je na putu, a prvi potpredsednik Aleksandar Vučić nije imao vremena za njih. “U prvih sto dana rada”, rekli su o razlozima svog protesta, “vlada nije uradila ništa za nas, osim što je najavila smanjenje zarada, otpuštanje i ukidanje prava na štrajk.”

IDEALAN ŠTRAJK: Komentarišući najavu novog zakona o štrajku, sagovornik “Vreme” sociolog Srećko Mihailović ironično primećuje da ovakvim idejama o štrajku jedino nedostaje traženje odobrenja od poslodavca odnosno vlasnika firme za sam štrajk. “To je pokušaj da se štrajkačka aktivnost do kraja organizuje i kanališe kako bi što manje ometala ne samo rad u firmi koja štrajkuje već i stanje stvari u okruženju. Znači, bez izlaska na ulice i bez ‘remećenja javnog reda i mira’. S jedne strane, činjenica je da štrajk unutar firme sve manje znači, jer imamo previše vlasnika kojima je svejedno da li se u njihovoj firmi radi ili ne radi. Državi pak, s druge strane, stalo je da štrajkače smesti u tor, a pogotovo da nekim čuđom ne remete javni saobraćaj ili da ne uznemiravaju članove vlade i njihovo osoblje kad pogledaju kroz prozor. Idealni štrajkovi su oni koji nikome ne smetaju, koje niko ne vidi, i radnici koje niko ne čuje niti želi da sasluša.”

Predlagači zakona, sa svoje strane, pokušavaju da ukažu na pozitivne strane zakona, u prvi plan iznoseći navodne prednosti za radnike koje ovaj zakon donosi, kao i njegov evropski karakter.

Novina koju nacrt zakona ima u odnosu na važeći “Lilićev” zakon o štrajku iz 1996, tiče se i toga ko odlučuje o tome da li je radnik tokom štrajka prekršio zakon i da li treba da dobije otkaz. Prema starom, još uvek važećem zakonu, poslodavac je taj koji procenjuje i radniku uručuje otkaz. Prema nacrtu novog zakona, a time se predlagači najviše ponose i navode kao kontraargument za sve napade, tu oblast će sada pokrivati sudovi, pa će zaposleni ostati bez posla tek nakon što se u eventualnom sudskom postupku dokaže da su prekršili zakon. Pritom se previđa da se suženjem kretanja štrajkača, ne dalje od radnog mesta, sudu daju mnogo veće mogućnosti da štrajkove osudi kao nezakonite. Srazmera je takva da se, barem do sada, na prste jedne ruke mogu pobrojati oni štrajkovi koji bi po novom zakonu bili zakoniti.

U Ministarstvu za rad i socijalnu politiku kažu da je štrajk moguć i van radnog mesta, ali da okupljanje mora da se prijavi i da se pribavi dozvola MUP-a za održavanje protesta. Tako ovaj zakon, na posredan način, favorizuje neštrajkače štiteći ih od uličnih blokada i “izmenjenog režima saobraćaja”. U njemu se, praktično, kaže da će MUP sprečiti da

Foto: Ivan Milutinovic/Reuters

USKORO SAMO U ČETIRI ZIDA: Radnički protesti na ulicama Beograda

Foto: Marko Djurica / Reuters

štrajkači ostvarivanjem svojih prava istovremeno povređuju prava drugih građana. “Ne znam zašto onda nisu napisali da može da se štrajkuje samo od 9 do 12”, prokomentarisao je Srećko Mihailović. Nisu precizirane ni mogućnosti protesta pojedinih delatnosti, jer kako će poljoprivrednici po novom zakonu štrajkovati, ako im već MUP ne izda dozvolu za blokadu puteva.

U sindikatima vlada ogorčenje zbog najave novog zakona o štrajku, ali i neverica da bi zaposleni mogli da se okupljaju čak i ako traže saglasnost MUP-a. “Svi možemo da pretpostavimo kakvi su izgledi da se nezadovoljnoj, gladnoj i izvaranoj radničkoj klasi odobre štrajkovi ispred Vlade Srbije”, složni su u mišljenju.

Na kraju, zaboravlja se jedna prosta stvar, kaže sociolog Mihailović, da ako se država tako restriktivno odnosi prema radnicima, oni će smišljati nove oblike protesta koji čak idu u ekstreme. “Bili smo svedoci toga: sečenja prstiju, zakucavanja eksera u ruku, ležanja na pruzi... Dakle, iluzija je države da se nezadovoljstvo na ovaj način može sprečiti.”

KAD JE TEŠKO, EVROPA: Ono u čemu su i prethodna i aktuelna vlast dosledne, a mahom tamo gde same imaju najviše koristi, odnosi

se na usklađivanje propisa sa standardima Evropske unije. Tako se novi zakon o štrajku, sa istom definicijom štrajka “kod kuće”, pripremao i o njemu se govorilo još u aprilu prošle godine. I tada su protivnici ove ideje govorili da se time gubi institucija štrajka, da se gubi nit zbog čega se štrajkuje. Branislav Čanak iz UGS “Nezavisnost” primetio je da neko ko na takav način donosi odluke o štrajku ima planove i viziju da će u neko buduće vreme biti još više štrajkova nego što ih Srbija već ima. “Da li je to taj put u Evropu ili je put da se ukinu razlozi da neko štrajkuje?”, pitao je. Tadašnji državni sekretar u Ministarstvu pravde Slobodan Homen, najavljujući usvajanje novog zakona još za jun prošle godine, odgovarao je da nijedno rešenje koje nije u skladu sa standardima EU neće biti usvojeno. Ipak, od novog zakona se iz nekog razloga odustalo.

Iz nove vlasti sada kažu da se novi propisi o zakonitom štrajku menjaju pod uticajem Save ta stranih investitora i MMF-a. Sagovornik “Vremena” Srećko Mihailović objašnjava kako ima raznih mera kojima se u svetu onemogućavaju štrajkači u njihovom nastojanju da dođu do svoje pravde. “Samo, činjenica je da mi uzimamo iz sveta ono što nekima ide u prilog a nekima drugima na štetu. Na primer, imamo taj moderni pojam fleksigurnost što je u osnovi ideja da se radnik lako otpušta ali i da se lako zapošljava. Mi preuzmemo tu ideju iz Evrope, ali odbacimo onaj njen deo koji govori o lakom zapošljavanju. Tako da se fleksigurnost kod nas svodi na lako gubljenje radnog mesta. Isto je i sa štrajkom. Država se opredelila da stane na stranu kapitalista, a da sve one procedure kojima radnici hoće da dođu do svojih prava ili veoma često do svoje zarade, država neće ni da vidi ni da čuje. Još od osamdesetih godina

prošlog veka u svetu je primetna restrikcija prava radnika, i to partnerstvo ili sukob rada i kapitala u poslednje tri-četiri decenije rešava se tako što država staje na stranu kapitala, dok rad konstantno gubi bitke.”

NOVE MERE: Iz Ministarstva rada poručuju da će novim zakonom o štrajku, za razliku od postojećeg, biti sužen krug oblasti u kojima će biti obavezan minimum rada. Biće sužen i krug onih oblasti u kojima će biti zabranjen štrajk, a novina je i to što će se štrajk deset dana pre početka prijavljivati Agenciji za mirno rešavanje sporova, koja će po novom zakonu dobiti veću ulogu. Štrajk će se, kažu, Agenciji prijavljivati iz dva razloga: da se, ukoliko ne postoji dogovor u pogledu uslova štrajka, pred tim telom pokrene postupak arbitraže i da bi se vodila evidencija koja do sada nije postojala.

Takođe, štrajk će po novom zakonu biti zabranjen pripadnicima Vojske Srbije, bezbednosno-informativnim službama, službama hitne medicinske pomoći, upravi kontrole letenja, kao i državnim službenicima na položaju. Važećim Ustavom iz 2006, prema kome bi po pravilu trebalo kroitati zakone, utvrđeno je da pravo na štrajk imaju svi zaposleni, ali to pravo se može ograničiti zakonom. Tako je Ustavni sud u oktobru, netom pred objavljivanje predloga novog zakona o štrajku, doneo odluku da odredba aktuelnog zakona u delovima kojim je propisano da zaposlenom u državnom organu i pripadniku policije prestaje radni odnos kada se utvrdi da je organizovao štrajk ili učestvovao u štrajku – nije u saglasnosti sa Ustavom. U celini gledano, ako je već Ustavom utvrđeno pravo na štrajk svim zaposlenim, s razlogom se javlja još jedna dilema: ko zapravo može da štrajkuje po Ustavu a ko po zakonu. ◀

Ivana Milanović Hrašovec

Do kraja nasilja

Na kraju, ostaje jezivo podsećanje da je svako ko čini nasilje nad slabijima potencijalni ubica, da za tako nešto nema nikakvog opravdanja i da o tome treba misliti mnogo pre nego što se ubistvo desi

TABLOIDI ŽIVE OD skandala, a od pijanstava, tuča, preljuba za tu vrstu štampe samo su ubistva atraktivnija tema. Što je smrt brutalnija, utoliko je interesovanje veće. Nije zato čudno što su naslovne strane ovdašnjih tabloida danima bile pune vesti o smrti Vladislave Červenke (25). Njeno telo policajci su pronašli u ponedeljak 12. oktobra, kada je posle poziva komšija koji su prijavili da se nešto čudno dešava provalili u stan u Fruškogorskoj ulici, u novosadskom naselju Liman. Devojka je bila surovo pretučena na smrt, a za ubistvo je gotovo odmah optužen Vladislavin dečko Darijan Dača Musić (25), u čijem stanu se zločin dogodio.

Ako su žrtva i ubica na neki način poznati ili netipični, interesovanje je još veće, a u priči o Vladislavinom ubistvu bilo je svih elemenata koji privlače pažnju publike. Objavljeno je da je devojka bila “jedna od poznatijih foto-modela koja je radila i za brojne modne agencije i krasila naslovnice muških časopisa”, medije su preplavile slike na kojima je sa svojim dečkom Darijanom, momkom mrkog pogleda, nabilдованих mišića, istetoviranih ruku i tela. Pisalo se da je Darijan poznat policiji zbog trgovine narkoticima, da je već osuđivan zbog nasilničkog ponašanja, devojčini poznanici i rodbina pričali su da je bio bolesno ljubomoran i da je Vladislavu godinama maltretirao i tukao.

Pogrešno bi bilo konzumente ovakvih vesti svesti samo na ljubitelje tabloida, crne hronike plene pažnju svih, a vesti o ubistvu u Novom Sadu pratila je s pažnjom čitava zemlja. Razlog za to nije bila samo ekstremna surovost kojom je ubistvo izvršeno, već i to što se Srbija po prvi put susrela sa nečim što bi se moglo nazvati praćenjem zločina u virtuelnom svetu.

OBRAČUN NA FEJSBUKU: Dan posle ubistva, Musić je na svom Fejsbuk profilu ostavio tekst u kome kaže da je Vladislavu ubio jer mu je priznala “da ga je varala sa kojekime dok je bio u zatvoru”. U moru zbrkanih i sumanutih rečenica, piše i o svojoj ljubavi prema Vladislavi, kaže i da mu cilj nije bio da je

ubije, izjavljuje saučešće porodici i najavljuje da će izvršiti samoubistvo. Sve je pisano velikim slovima, što se u virtuelnom svetu naziva “vikanjem”. Mediji su preneli da se Darijan oglasio na Fejsbuku, pa se na njegov profil sjurilo hiljade posetilaca. Izlila se bujica gluposti i morbidnosti kakva se inače često valja internetom, neki komentatori podržavali su Darijana i pljuvali mrtvu devojku, drugi su mu pretili ubistvom i silovanjem u zatvoru, pozivali ga da se ubije.

Tabloide su preplavili citati iz Musićevih pisanija (“Volim te mrtvu, hladnu i zgrčenu”), on sam je čitavog dana razmenjivao poruke i psovke sa svojim virtuelnim neprijateljima, poručivao policiji da je glupa “jer je on od prvog dana znao da će da putuje kod njegovog anđela”, a policiju je “samo zajeblavao par dana da shvate da su mentoli za Daču – svemirski otpad” (tako se Musić nazivao na svom Fejsbuk profilu). Policija ga je i locirala kada se ulogovao na svoj profil na Fejsbuku, uhapšen je 14. novembra dok se kasno noću pešice kretao od mesta Batnjik na magistralnom putu Raška – Novi Pazar prema granici sa Kosovom. Mediji su preneli nezvanične informacije policije da nije pružao nikakav otpor, da je delovao potpuno izgubljeno, “kao da je bio pod dejstvom narkotika i alkohola”. Njegovo saslušanje u policiji trajalo je duže od pet sati, navodno je tokom saslušanja detaljno ispričao kako je ubio devojku jer je izgubio prisebnost posle njenog priznanja da ga je varala, priznao da je udarao pesnicama i tupim predmetom jer je želeo “da je nauči pameti”, ali ne i da je ubije, zbog čega je “pazio da je ne udara u glavu”.

HRONIKA NAJAVLJENOG UBISTVA: U danima posle zločina o ubijenoj devojci i osumnjičenom Musiću za medije su govorili mnogi rođaci i poznanici. Svašta se tom prilikom čulo, često kontradiktorno. Na primer, jedni su tvrdili da je Vladislava oko dve godine bila u “modelingu” i u tom poslu vrlo uspešna, da je u Novi Sad došla iz Žablja pošto je dobila sedmicu na

lotou, otvorila teretanu, da je teretanu i dosta para imao i Darijan, koji se bavio bodibildinгом. Drugi su pričali da je Vladislava bila sa Darijanom u vezi sedam godina, još od srednje škole, da je on njome manipulisao kako je hteo, potkupljujući je poklonima i drugim stvarima koje sebi nije mogla da priušti. Ono u čemu se sve priče slažu jeste nasilje koje je Vladislava godinama trpela, surova prebijanja, pretnje, njeni pokušaji da ga ostavi i stalno vraćanje. Neki kažu zbog straha, neki zbog ljubavi, neki zato što je “želela da postane slavna i poznata, a takvu budućnost videla je jedino uz čoveka koji joj je na kraju oduzeo život”.

Darijan je od ranije poznat policiji po nasilničkom ponašanju (ne i trgovini drogom, kako su prvo preneli svi mediji). Kao petnaestogodišnjak prisustvovao je samoubistvu svog oca,

TABLOIDNI ŽIVOT I SMRT: Ubica i žrtva

od koga je nasledio stan u kome se desilo ubistvo. Na društvenoj mreži Majspejs je kao interesovanja naveo “ribe, kockanje, treniranje, i ostala sranja”, za knjige napisao da ih koristi samo kad je hladno, za potpalu. Od poslova u modelingu, Vladislavi je pre godinu i po dana izašla slika u rubrici “Kurirova zečica” dnevnog lista “Kurir”, a prošle godine se slikala za naslovnu stranu časopisa “CKM”. Slavko Zec, vlasnik modne agencije “Rebit”, rekao je medijima da ga je prošle godine Darijan pozvao i zamolio ga da fotografiše njegovu devojku i da su oni želeli da fotografije budu provokativne, ali u granicama pristojnosti. “Dok sam je fotografisao, ona je bila poluobučena, ali to njemu nije smetalo. Musiću su se te fotografije veoma svideli i hteo je najbolju da istetovira na svojim leđima”, rekao je Zec, dodajući da je

on pomogao Vladislavi da se pojavi na naslovnoj strani CKM-a.

Morbidna priča o ubistvu u Novom Sadu nije ni po čemu karakteristična samo za Srbiju, niti su Darijan i Vladislava tipični predstavnici generacija izgubljenih u moralnim lomovima posleratnog i tranzicionog društva. Ima ovde mnogo mladog sveta koji se ne uklapa u kliše nabilodovanih, tetoviranih momaka opasnog izgleda koji su od životnih uspeha zabeležili samo prebijanja po kafićima i ulicama, ili devojaka koje se slikaju za naslovnice u nadi da će ih neko zapaziti i dati im posao, kao što i u bilo kojoj zemlji sveta ima publike za muške časopise sa obnaženim lepoticama i agencija za koje takve lepotice rade. Nisu ni srpski tabloidi više ostrvljeni na smrt od stranih, i tamo u sličnim prilikama vrvi od izjava prijatelja ▶

Spomen-ploča

“16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama” je međunarodna kampanja koja se organizuje svake godine od 25. novembra do 10. decembra. Period kampanje je izabran simbolično između 25. novembra koji se obeležava kao Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama, i 10. decembra koji je Međunarodni dan ljudskih prava, kako bi se ukazalo na činjenicu da nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava. Uz koordinaciju Centra za globalno liderstvo žena, u Kampanji “16 dana aktivizma” je od 1991. godine do danas učestvovalo više od 4100 organizacija iz 172 zemlje. Tokom kampanje, organizacije mnogih zemalja zalažu se za podizanje svesnosti o nasilju nad ženama, aktivizam u lokalnoj zajednici, povezivanje lokalnih s međunarodnim organizacijama i institucijama, podržavanje solidarnosti između aktivistkinja i aktivista. Kampanja ističe zagovaranje izmena u zakonima i razvoj novih metoda i strategija protiv nasilja nad ženama koje vlade zemalja treba da usvoje i implementiraju u rad institucija.

Koalicija ženskih nevladinih organizacija, Mreža “Žene protiv nasilja” u novembru i decembru u Srbiji organizuje kampanju “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”. U okviru kampanje kod nas do sad je bio organizovan veliki broj okruglih stolova, uličnih akcija, gostovanja u medijima, društveno angažovanih performansa. Svaka kampanja ima za cilj povećavanje vidljivosti problema nasilja nad ženama, ukazivanje na slabe tačke u zaštiti i zagovaranje doslednije primene zakona u ovoj oblasti. U okviru kampanje 2012. godine zahteva se od Narodne skupštine da usvoji Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (ovu Konvenciju je usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 2011). U okviru kampanje ove godine, na Trgu Republike 25. novembra biće organizovano postavljanje spomen-ploče ženama koje su ubili muškarci u porodičnom i partnerskom kontekstu. Postavljanje spomen-ploče pratiće masovni performans “Sećamo ih se”.

Nasilje nad ženama

Koga je briga

“Nekažnjavanje, ignorisanje, potcenjivanje ili prikrivanje nasilja prema ženama stvaraju pogodno okruženje za rast i ponavljanje nasilja, a atmosfera nekažnjivosti stvara osećaj pravne nesigurnosti i navodi na zaključak da zaštita i ostvarivanje ljudskih prava ostaje samo deklarativna”

POJMOVI “NASILJE PROTIV žena” i “rodno zasnovano nasilje” koriste se da ukažu na različite oblike zlostavljanja počinjenih protiv žena, koji proizlaze iz rodne neravnopravnosti, verovanja o tradicionalnim rod-nim ulogama i potčinjenog položaja žena u društvu u odnosu na muškarce. U porodici je specifični oblik nasilja koji u nesrazmernoj meri pogađa žene i time predstavlja vid i manifestaciju njihove diskriminacije. Kako navodi Centar za globalno liderstvo žena, rodno zasnovano nasilje predstavlja raširen oblik kršenja ljudskih prava, krizu javnog zdravlja i prepreku ravnopravnosti, razvoju, bezbednosti i miru. Deklaracija o eliminisanju nasilja protiv žena usvojena 1993. definisala je nasilje nad ženama kao “bilo koje delo rodno zasnovanog nasilja koje rezultira ili je verovatno da će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i pretnje takvim delima, prisilu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se dešava u javnom ili privatnom životu”. Svetska zdravstvena organizacija procenjuje, na globalnom nivou, da će barem jedna od svake tri žene biti pretučena, silovana ili izložena nekom od drugih oblika zlostavljanja tokom života, gde je u većini slučajeva zlostavljač član njene porodice. Nasilje ubija i onesposobljava onoliko žena uzrasta između 15 i 44 godine koliko i maligna oboljenja. Osobe koje su preživle seksualno nasilje imaju tri puta veće šanse da obole od depresije i šest puta veće šanse da pate od posttraumatskog stresnog poremećaja. Kod žrtava seksualnog nasilja postoji 13 puta veća verovatnoća da će postati zavisne od alkohola, 26 puta veća mogućnost da će koristiti droge i četiri puta veća verovatnoća sklonosti ka samoubistvu, navodi se u izveštaju Centra za globalno liderstvo žena za kampanju “16 dana aktivizma” ove godine. Takođe, procenjuje se da civili čine približno devet desetina žrtava rata, što su većinom žene i deca – u poređenju sa podacima iz prošlog veka, kada je to bilo vojno osoblje.

Prema jednom istraživanju koje je sproveo Viktimološko društvo Srbije u Vojvodini 2009, više od polovine ispitanih žena je nakon punoletstva doživelo neki oblik nasilja u porodici. Skoro svaka druga žena doživljava ili je doživela psihičko nasilje, svaka treća žena je preživela fizičko nasilje od strane člana porodice, a svaka četvrta je dobijala pretnje fizičkim nasiljem. Dalje, prema ovom istraživanju, pretnje oružjem doživelo je 8,3 a napad je iskusilo 6,2 odsto žena. Seksualno nasilje je

preživelo 9,1 (ovaj procenat je verovatno veći, zato što se o tome zbog stida i patrijarhalnog vaspitanja retko govori a, osim toga, seksualno nasilje u partnerskim odnosima često se ne prepoznaje kao nasilje), a skoro svaka peta žena je bila proganjana od strane člana porodice, sadašnjeg ili bivšeg partnera. Slični procenti ustanovljeni su i na istraživanjima o nasilju nad ženama u centralnoj Srbiji.

Prema zaključcima istraživanja Viktimološkog društva, ključni faktori koji utiču na manju zaštićenost žena od nasilja u porodici povezani su s njihovom porodičnom, stambenom i materijalnom situacijom. Značajan je odnos ekonomskih uloga koje u porodici imaju žrtva i nasilnik: više od trećine žena žrtava nasilja ne napušta nasilnika jer nemaju gde da odu, ili nemaju osnovna sredstva za život. Češće su izložene psihičkom nasilju i proganjanju žene koje žive same ili same sa decom. Nacionalna pripadnost utiče na izloženost žena nasilju – Romkinje su znatno izložene pretnjama fizičkim nasiljem i fizičkom nasilju. Rezultati istraživanja iznose činjenicu da se samo u jednom od deset slučajeva vodio sudski postupak, a da u dve trećine slučajeva koji su prijavljeni policiji nije došlo do pokretanja sudskog postupka. Zbog toga je logična posledica poljuljano poverenje u sistem državnog reagovanja na nasilje u porodici.

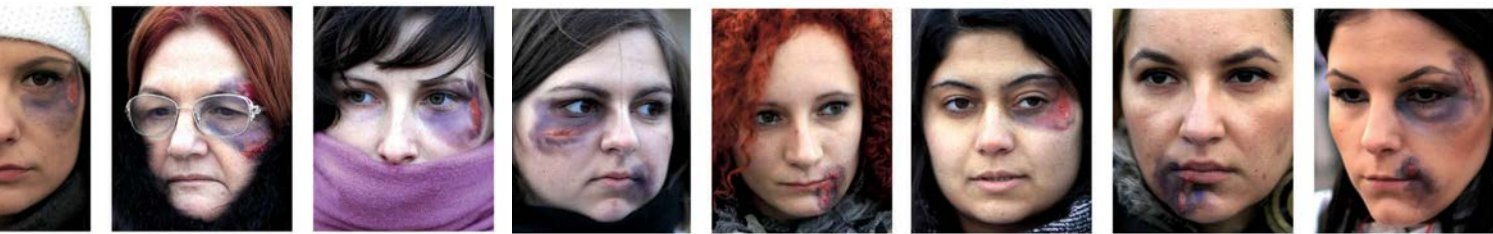
Istraživanje je pokazalo i da oko polovine žena zna da postoje institucije kojima mogu da se obrate za pomoć, ali to čini svega 23 odsto žena. Žrtve nasilje ne prijavljuju zbog sramote, straha od eskalacije nasilja, zato što smatraju da nasilje nije dovoljno “ozbiljno” da bi zahtevalo intervenciju policije, nepoverenja u rad policije. Međutim, došlo se i do podatka da samo 10 odsto žena zaista zna šta mere pozitivnog zakonodavstva podrazumevaju, što ukazuje na potrebu za intenzivnijim informisanjem žena kako o porodičnom nasilju uopšte, tako i o zakonskoj regulativi i mogućnostima zaštite.

KULTURNI OBRASCI: Nasilje počinjeno od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera predstavlja rizik u svim zemljama i kulturama. Jedno istraživanje Ujedinjenih nacija iz 2010. pokazuje da se jedna od četiri anketirane žene u 33 zemlje slaže da je opravdano da bude udarena ili prebijena zbog svađe ili odbijanja seksa sa mužem. Tako prihvaćeno verovanje uklapa se u širi kontekst tolerisanja nasilja nad ženama. I pored toga, često se može čuti kako je teško razumeti zašto žene ostaju u nasilnim partnerskim odnosima, naročito ako su u drugim oblastima

i rodbine žrtve i morbidnih opisa zločina i sahrana. Nije, u krajnjem slučaju, ništa novo bilo ni u provali gadosti koje su preko Fejsbuka propratile ovaj slučaj. Broj onih sa najnižim

porivima uvek je isti, pri čemu nema razlike između onih koji su se radovali što je Musić “ubio kurvu” i onih koji su se naslađivali detaljno opisujući kako će ga “jebati u zatvoru”.

Takvi vole da dušu podele sa drugima, u kaficu, na poslu, na ulici, a nije tehnologija kriva što sada imaju više prostora za to, makar u virtuelnom, bezimenom svetu.

života emancipovane – na primer, ako se nalaze na rukovodećim pozicijama, uspešne u profesiji itd. Zapravo, nasilje izazove reakciju tek kad se desi teško fizičko nasilje, koje ponekad rezultira ubistvom, dok se mnoge druge forme fizičkog, psihičkog, ekonomskog i seksualnog nasilja i ne prepoznaju kao takve. Posebno je problematično verovanje da postoji neko opravdanje zašto su nasilni muškarci takvi: ljubomorni su (uz to često ide verovanje da je ljubomora produkt ljubavi i strasti), imaju ili su imali neke druge probleme u životu, a neretko se objašnjava i time da je žena izazvala nasilje svojim ponašanjem. Opravdavanja idu do bizarnosti, tako da se po medijima moglo pročitati čak i to kako je muškarac učinio ubistvo “zbog samilosti prema žrtvi”. Romantizacija nasilja prema ženama u medijima i uopšte u javnom mnjenju proizvodi dalja uverenja kako postoje načini da se nasilje opravda, i na taj način ga legitimizuje kao prihvatljiv obrazac ponašanja.

FEMICID: Visok nivo tolerancije u društvu na nasilje nad ženama često je praćen, a ponekad i generiše visok nivo femicida (ubistvo u kome je relevantan pol žrtve, kad učinilac misli da ima pravo da oduzme život ženi samo zato što je žena). Iako kriterijumi preko kojih se definiše femicid na međunarodnom nivou nisu isti (na primer, ponekad se u ukupne femicide ubrajaju samoubistva žena kao posledica izloženosti dugotrajnom nasilju, ili ubistva žena počinjena u oružanim sukobima), a podaci su prikupljeni iz različitih izvora (administrativni podaci ili upitnici, policijski, zdravstveni podaci), postoje sakupljene nacionalne statistike. Izveštaj “Globalno jezgro oružanog nasilja 2011” Ženevske deklaracije navodi da je svake godine u svetu nasilno ubijeno oko 66 000 žena, što čini 17 odsto od ukupnog broja ubistava s predumišljajem. Od 25 zemalja sa vrlo visokom i visokom stopom femicida, sedam zemalja se nalazi u Evropi (Rusija, Litvanija, Belorusija, Letonija, Moldavija, Ukrajina, Estonija). Uglavnom, zemlje gde već postoji visoka stopa ubistava i gde su žrtve u većini slučajeva muškarci, broje i visoku stopu femicida – tako je najviše femicida zabeleženo u zemljama Latinske Amerike i u Karipskom području.

Prema prikupljenim podacima u istraživanjima novinskih članaka koje je radila Mreža “Žene protiv nasilja”, u periodu između 1. januara i 30. juna ove godine, u Srbiji je ubijeno 15 žena u porodično-partnerskom kontekstu, dok je istovremeno bilo sedam pokušaja ubistva. Jedanaestoro maloletne dece ostalo je bez majki, a navodi se da su deca sve češće direktni svedoci ubistava. Od navedenih 15, trećina ubistava je počinjena vatrenim oružjem, od čega je, prema pisanju medija, u tri slučaja nasilje prijavljivano institucijama (policiji, centru za socijalni rad), ali to nije rezultiralo oduzimanjem oružja. Ove činjenice govore da su postupci nadležnih institucija, ako ih je bilo, bili neefikasni i nedelotvorni, i da je izostala zaštita žena koje su preživljavale nasilje u porodici: “Nekažnjavanje, ignorisanje, potcenjivanje ili prikrićivanje nasilja prema ženama stvaraju pogodno okruženje za rast i ponavljanje nasilja, a atmosfera

nekažnjivosti stvara osećaj pravne nesigurnosti i navodi na zaključak da zaštita i ostvarivanje ljudskih prava ostaje samo deklarativna,” kaže za Vreme Aleksandra Nestorov, koordinatorka Mreže “Žene protiv nasilja”.

POSTIGNUĆA: Mnogi dokumenti značajni za oblast nasilja u porodici već su usvojeni u Srbiji. Tu spadaju Porodični zakon, Krivični zakon, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon o zabrani diskriminacije, Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici (mada još uvek nedostaje akcioni plan), kao i opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Ministarstvo unutrašnjih poslova pozitivno je odgovorilo na zastupanje od strane Autonomnog ženskog centra, nevladine organizacije koja pruža specifičnu podršku ženama koje preživljavaju nasilje, da se u policijsku praksu uvede korišćenje specijalizovane liste za procenu i upravljanje rizicima od nasilja za teško povređivanje i po život žene. Ipak, preostaje da se uvedu dobre prakse nekih evropskih zemalja u oblasti nasilja nad ženama, da se usvoji Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, kao i da se praktikuje doslednija primena postojećih zakonskih rešenja. Pre svega, potrebno je uspostaviti jedinstven sistem praćenja i evidentiranja slučajeva nasilja prema ženama. Nadalje, neprihvatljivo je dug period od momenta prijave nasilja u porodici do pravosnažne presude (čak i do godinu dana). Žrtvama nasilja nedostaje i psihosocijalna podrška tokom sudskih postupaka. Ne prepoznaje se potreba za vraćanjem dostojanstva žrtvama nasilja – baš zato što institucije čija je to svrha nisu uspele da ih zaštite, potrebno je da ih podrže i pruže im izvesnu “kompenzaciju” za preživljenu patnju. Zbog nedostatka sredstava za finansiranje, četiri SOS telefonske linije u Srbiji u nevladinom (civilnom) sektoru za pomoć ženama koje trpe nasilje su ugašene tokom prošle godine; istovremeno, 14 SOS telefona koje drže centri za socijalni rad ne pružaju podršku za koju su dobili sredstva od lokalnih samouprava. Ostaje neprepoznat problem nasilja nad višestruko diskriminiranim ženama (Romkinje, starije žene, žene sa invaliditetom, lezbejke, žene sa sela, nezaposlene, samohrane majke).

Ovogodišnja kampanja, između ostalog, ističe povezanost militarizma i rodno zasnovanog nasilja. Kako se navodi u pamfletu Centra za globalno liderstvo žena, koji koordinira kampanju od njenog uspostavljanja 1991. godine, militarizam – kao ideologija koja kreira kulturu straha, podržava korišćenje nasilja, agresije i vojnih intervencija za rešavanje sukoba i ostvarivanje ekonomskih i političkih interesa. Na taj način militarizam privileguje nasilne oblike maskuliniteta i pretpostavlja da nasilje predstavlja efikasan oblik rešavanja problema. Zato što su naši prostori naročito militarizovani poslednjih decenija, potrebno je učiniti vidljivim ovaj problem.

Danka Spasovski

Na kraju, ostaje samo mučna priča o nasilju, trpljenom, tolerisanom, nekažnjenom, možda samo malo pomerenom u odnosu na vreme kada se ubice i siledžije nisu “uživu” objašnjavale

sa istomišljenicima i protivnicima posle onoga što učine. Suština je ipak ista, još jedno je živo podsećanje da je svako ko čini nasilje nad slabijima potencijalni ubica, da za tako nešto

nema nikakvog opravdanja i da o tome treba misliti mnogo pre nego što se ubistvo desi.

Momir Turudić
i Dokumentacioni centar “Vremena”

Nasleđe mentora

Poseban značaj za regrutovanje mladih kadrova na fakultetima imaju uslovi izbora u zvanje asistenta (što je način na koji najveći broj predavača kod nas započinje akademsku karijeru, kao i izbori u druga (viša) nastavnička zvanja. Taj sistem kod nas proizvodi prosečnost

NEOBJAVLJIVANJE RADOVA u uglednim međunarodnim časopisima i monografijama utiče i na kvalitet nastave na fakultetima odakle se regrutuju istraživači za društvena istraživanja. Okruženje s kojim se suočava mladi istraživač (asistent) podjednako je destimulativno za obrazovno-istraživački rad čak i kad ne bi postojao neadekvatan sistem podsticaja za istraživanja ("Vreme" br. 1067) i nizak kvalitet akademskih časopisa (br. 1141). U poslednjem delu najpre objašnjavamo zbog čega je postojeći sistem izbora asistenata u Srbiji loš, a potom skiciramo izborni sistem koji bi mogao da unapredi kvalitet kadrova koji se biraju u asistente.

Kao i u svakom zanatu, najveći broj mladih kolega uči gledajući kako se ponašaju njihovi mentori i starije kolege. Asistenti ne samo da započinju svoju karijeru bez podsticaja da plasiraju svoja istraživanja na međunarodnom nivou već često od starijih kolega dobijaju živi primer za suprotnu praksu. Na mnogim fakultetima društvenog usmerenja mogu se naći vanredni i redovni profesori koji recikliraju svoje udžbenike od pre 20-30 godina i retko kad rade na sopstvenom usavršavanju.

Dešava se da redovni profesor, kada bude izabran u zvanje profesora, skoro u potpunosti prestane da prati savremenu literaturu i piše radove. Razlog tome nije lenjost, već činjenica da profesora univerziteta, posebno kada dostigne zvanje redovnog profesora, sistem ne podstiče da čita i piše naučne radove, pa ni da piše istraživačke radove. (Ne tvrdimo da se svi profesori tako ponašaju, već da im sistem to omogućava. Jedan deo nastavnog kadra koristi tu mogućnost; drugi deo samoinicijativno nastavlja da unapređuje svoje znanje i kada ga sistem na to ne podstiče.)

Zašto je važno šta rade redovni profesori? Zato što oni rukovode fakultetima, studijskim programima (na master i doktorskim studijama) i većinom pojedinačnih kurseva na fakultetima. Profesori koji ne čitaju i ne prate savremenu naučnu literaturu studentima za polaganje ispita daju literaturu staru 20-30 godina.

To utiče na obrazovanje novih naraštaja istraživačkih kadrova koji završavaju doktorate sa skromnim znanjem, nakon čega im ne preostaje ništa drugo nego da reprodukuju istu onu zatvorenost i nekonkurentnost koju su nasledili od svojih mentora. Zamislite da plata istraživača ili redovnog profesora značajno zavisi od istraživačkog učinka u određenom periodu (npr., poslednjih tri ili pet godina). Mlađe kolege bi tada mogle na živom primeru da vide kako je moguće biti međunarodno konkurentan i koja je "cena" koja se plaća za propuštanje decenijskog ulaganja u međunarodnu konkurentnost. Ukoliko bi se, nadalje, napredovanje u karijeri uslovalo objavljivanjem tekstova u časopisima koji se nalaze na nekoj od međunarodno priznatih lista (što znači da su tekstovi objavljeni na stranom jeziku), tada vanredni i redovni profesor, kao i naučni savetnik, ne bi mogao da postane neko ko ne zna strani jezik (što je danas čest slučaj). Sve bi to poslalo jasan signal onima koji započinju akademsku i istraživačku karijeru da se neznanje i nerad ne isplate. Ovako je upravo suprotno.

Poseban značaj za regrutovanje mladih kadrova na fakultetima imaju uslovi izbora u zvanje asistenta (što je način na koji najveći broj predavača kod nas započinje akademsku karijeru) kao i izbori u druga (viša) nastavnička zvanja. Taj sistem kod nas proizvodi prosečnost, jer omogućava prijem u zvanje čak i kandidatima koji su u prethodnom periodu (osnovne studije, master, doktorske studije) pokazali minimalnu zainteresovanost za naučni i istraživački rad.

Prema uslovima koji važe na Beogradskom univerzitetu, moguće je u zvanje asistenta na nekim od fakulteta primiti kandidata koji ima prosečnu ocenu osam (8), ne zna nijedan strani jezik, i nikada nije objavio, niti pripremio za objavljivanje niti jedan tekst. Odsustvo tih

uslova značajno spušta nivo kvaliteta primljenih asistenata, jer studenti koji završe fakultet sa prosečnom ocenom 8 predstavljaju prosečne, a često i loše studente koji su se provukli kroz fakultet zahvaljujući nakaradnom sistemu konkurencije među pojedinim profesorima na nekim fakultetima koji smatraju da se popularnost kod studenata stiće poklanjanjem ocena.

► **Kao i u svakom zanatu, najveći broj mladih kolega uči gledajući kako se ponašaju njihovi mentori i starije kolege**

Ovo posebno može da bude važno kada se uzme u obzir da preostali kriterijumi za izbor u zvanje asistenta (ukupna prosečna ocena, prosečna ocena iz predmeta oblasti u koju se kandidat bira, upis na

doktorske studije itd.) nisu ponderisani, što ostavlja veliki diskrecioni prostor članovima izborne komisije, pogotovo predsedniku komisije za koga postoji uverenje da mora da ima presudnu reč u izboru kandidata ako se kandidat bira za predmet na kome on predaje. To ne samo da omogućava manipulaciju zbog odsustva važnijih kriterijuma (objavljeni radovi ili kvalitet napisanih radova koji su objavljeni u prestižnim međunarodnim časopisima; aktivno znanje stranog jezika, vladanje metodologijom naučno-istraživačkog rada) već i manipulaciju postojećim kriterijumima. Tako je moguće da konkursna komisija predloži kandidata koji, za razliku od konkurenata, ima najnižu prosečnu ocenu (uključujući i ocenu iz srodnih predmeta), niti jedan objavljeni rad, i ne zna (aktivno) nijedan strani jezik. (Za jedan takav slučaj vidi "Vreme" br. 1093.) Iako je univerzitetsko okruženje (kada je reč o fakultetima iz oblasti društvenih nauka) često destimulativno, jer neretko neguje sistem negativne selekcije kadrova, to ne znači da su apsolutno svi ishodi (tj. svaki izbor) proizvod negativne selekcije. Postoji veliki broj pojedinaca koji lično više cene kvalitet i iza sebe ostavljaju kvalitetne kadrove. Međutim, ovde je reč o *institucionalnom* okruženju koje pozitivnu selekciju ne

sme da prepušta slučaju.

Problem predstavlja i automatizam po kome mladi istraživači koji se zaposle u zvanje asistenta na kraju postaju redovni profesori. Pritom, ne neguje se konkurencija za odgovarajuće pozicije, već suprotno tome važi pravilo da ko jednom zauzme poziciju, ostaje na njoj, kao monopolista, do penzije. Takav sistem izbora u zvanja, nasleđen iz starog sistema koji je nekada vladao u Nemačkoj, a koji se sada u celoj Evropi ubrzano napušta, dovodi do malog protoka ljudi i ideja i selekcije kandidata, pre svega na osnovu stečenih pozicija (često kroz dodvoravanje starijem profesoru neumerenim citiranjem u doktorskoj tezi), a ne kroz ozbiljan doprinos istraživačkoj zajednici. Kada se konkursi za asistenta ne raspisuju da bi se dobio *najbolji* kandidat, već *unapred određeni* kandidat, konkursi za prijem u viša zvanja najčešće postaju puka formalnost. Istina je da zakonska odredba nalaže da se pojedinci biraju za naučnu oblast, a ne za predmet. To bi značilo da svaki univerzitetski nastavnik može da predaje nekoliko srodnih kurseva koji potpadaju u naučnu oblast za koju se birao. Ipak, praksa na mnogim fakultetima pokazuje da se pojedinci biraju za *pojedinačan* kurs. Većina pojedinaca započne da predaje jedan kurs, i na

njemu ostane do penzije, nikada ne pokuša-
vajući da predaje drugi kurs.

Sada izlažemo našu najradikalniju tezu. U sadašnjem sistemu doktoranti nemaju pravo da budu angažovani u izvođenju nastave (iako to pravo imaju dok su na master studijama), osim ako su asistenti. Kada doktoriraju, asistenti su tipično primani kao predavači na iste one predmete na kojima su izvodili nastavu dok su bili doktoranti. Takav sistem ne podstiče mentore da proizvode dobar obrazovno-istraživački kadar, jer im omogućava da sami procenjuju kontrolu kvaliteta kadra koji su proizveli. Ukoliko bi novopečenim doktorantima bilo zabranjeno da se zaposle na fakultetu na kome su odbranili doktorat, fakultet bi bio zainteresovan da proizvodi što bolji naučnoistraživački kadar koji bi sutra mogao lakše da se snađe na akademskom tržištu. Sa druge strane, takvo ograničenje bi efikasno umanjilo rasprostranjenost štetne prakse koja rađa praksu po kojoj profesori iniciraju raspisivanje konkursa da bi se *bi* birali asistente.

Ova ideja samo na prvi pogled može da izgleda kao hendikep za mlade istraživače usled činjenice da je Srbija malo tržište. Međutim, mi ne tvrdimo da svršeni doktorant ne može da se zaposli na fakultetu na kome je diplomirao,

već samo na fakultetu na kome je doktorirao, tj. tamo gde je obavljao funkciju asistenta dok su mu trajale doktorske studije. Student može da završi fakultet A, doktorira na fakultetu B, a posle pokuša da nađe posao na fakultetu A. To bi motivisalo fakultet B da ponudi kvalitetan doktorski program kojim bi pomogao svršanim doktorantima da lakše nađu posao na drugom fakultetu. Našim predlogom želimo da izbegnemo štetnu "incestnu" praksu po kojoj asistent završi osnovne, master i doktorske studije na fakultetu A, a potom se na tom istom fakultetu zaposli, jer je tokom godina postao lični asistent profesora na čiji se predmet bira.

Razume se, da bi ovakav alternativni sistem profunkcionisao, potrebno je otvaranje domaćih univerziteta, kako za strane predavače (što bi trebalo da podrazumeva mogućnost predavanja na engleskom jeziku) tako i kroz podsticaje za povratak u zemlju naših ljudi koji doktoriraju i bave se akademskim i istraživačkim radom u inostranstvu.

Dušan Pavlović, *Fakultet političkih nauka*
Branko Urošević, *Ekonomski fakultet*

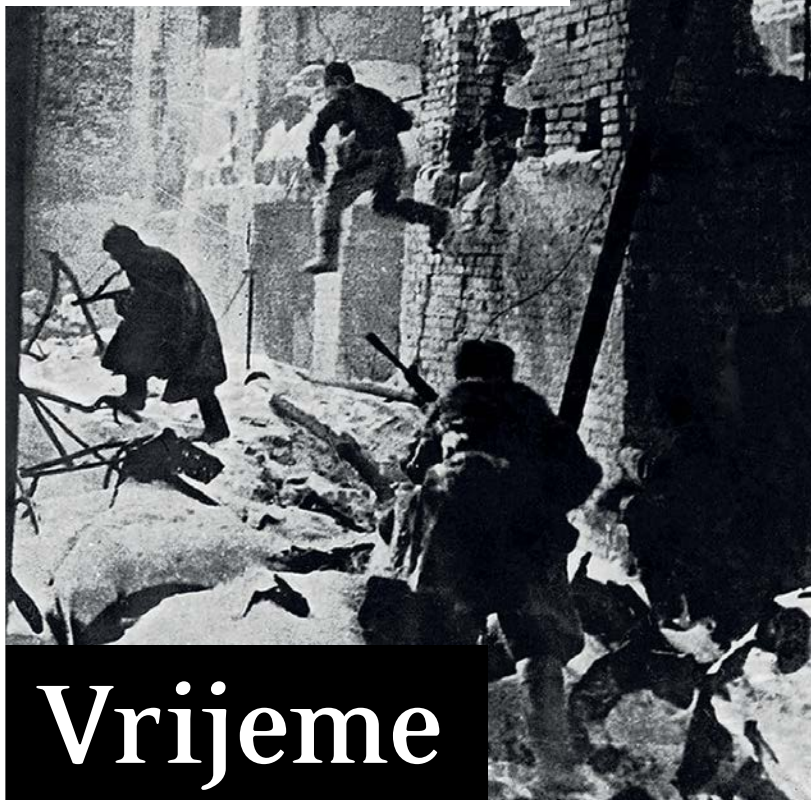
(Tekst je deo šireg istraživanja pod nazivom *Policy Dialogue in the Field of Social Sciences in Serbia*, kojim je rukovodila lokalna koordinaciona jedinica Regionalnog programa za unapređenje istraživanja.)

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubbad.rs

STANKO CEROVIĆ

Vrijeme je krv

UMJETNIK U CIVILIZACIJI SMRTI

VREME

U izdanju Nedeljnika "Vreme":
nova knjiga Stanka Cerovića
Vrijeme je krv – Umjetnik u
Civilizaciji Smrti.

**Potražite u
vašoj knjižari**

Sve što dopire do moga mozga svedoči o
vremenu bankrota. Sefovi su prazni. Iskustvo
me uči da u takvim okolnostima prvo skidaju
skalp pripadnicima moga plemena. Na polici u
tvrđavi u Jejlju, Džeronimova lobanja se još nada
promjenama. Biće rata. Biće gore nego ikad.
Zvijer je ranjena.

Distribucija: Krug commerce

e-mail: krug.avalasbb.rs

Tel: 011/240-1433

► **nuspojava**

piše: Teofil Pančić

Kako sam presstao da brinem

Optimistička verzija je da novine danas služe političarima, tajkunima, Marku, Janku... Pesimistički, a tačniji odgovor je da ne služe ničemu

Nekada je novina bilo malo, a ni novinara nije baš nešto prelivalo. Onda je i jedna i druga količina počela neviđeno da raste, nastupila je prava hiperinflacija, i trebalo je neko vreme da se shvati da, kad tome već jeste tako, onda zakoni hiperinflacije važe i ovde: što je bivalo više novina i novinara, to je manje bivalo novinarstva, ako razumete šta hoću da kažem. Pa i same novine to su zapravo prestajale da budu, pretvarajući se – koja manje i sporije, koja više i brže a bogami i radosnije – u, što neko reče, “ono što se prodaje na kiosku, a nisu novine”. A još manje su cigarete, da se razumemo.

A onda je broj tih Basarinih “novinčina” prestao da raste; zatim je krenuo da stagnira. Sada kanda već i opada. Daj bože da to prividno smanjenje prostora povisi kvalitet medijskog učinka, ali i tu mi je strepnja nekako dublja od nade... Pre će biti da prisustvujemo padu nečega što je padu i sklono bilo, da gledamo (i osećamo) posledice jedne samoskrivljene nezrelosti. Koja nije samo krivica i problem ljudi iz medija; šira je to priča, i malo je ko tu nedužan.

Evo je prošle nedelje pres(s)tao da izlazi *Press*. Ili beše *Pres*, sa jednim S? Nema ih na kioscima tek koji dan, i već mi je njihov logo izbledeo u uspomeni i dugom sećanju! Dobro, jeste da sam omatorio, ali nisam siguran da je moje neurološko stanje dovoljno dobro objašnjenje. Radi se, bojati se, o nečemu drugom: koga je uopšte briga?! Ne mislim samo na logotip, nego na *Pres(s)* kao takav (naravno, egzistencija zaposlenih na stranu). Koji dan pre toga, saznali smo zvanično da je njihov (većinski) vlasnik do tog – pokazao se: kritičnog – trenutka bio stanoviti Mišković Miroslav, a reče nam svima jedan čovek, utišano-drhturavim glasom utanje-nim od potresenosti vaskolikim nepravdama i pasjalucima, da je vlasnik ostatka *Pres(s)*a još stanovitiji Đilas, Dragan, ne Milovan. Samo, eto, neće da kaže. I od tada ne prođoše čestito ni tri dana, a narečena dnevna tiskovina duhnu u rosu, uz utešnu formulu-ciju da jošte živi na internetu. Pih, i Brus Li “još živi” na internetu, pa šta? Ili, uostalom, *Glas javnosti*, BK TV i razne druge sablasti. Nema od toga ‘leba.

Nekada su mediji retko umirali, a kad koji ipak izdahne, beše to ipak neka vrsta društvenog potresa; u ozbiljnijim slučajevima i nešto nalik na kulturnu katastrofu manjih ili srednjih dimenzija. Ono u šta se pretvorilo srpsko tzv. novinarstvo onemogućilo je više tu vrstu emotivnog, duhovnog i kulturološkog saučesništva; sve što danas proizvodi prestanak postojanja jednog medija ono je isto što je proizvodilo i njegovo samo postojanje i delovanje: tupu prezasićenost (efemernostima i glupostima) i konačnu ravnodušnost. Jer, koje su to, molim vas, *vrednosti* koje je *Press* zastupao? Nije stvar u tome jesu li meni ili vama baš te i takve vrednosti bliske i podudaraju li se s mojim ili vašim “pogledom na svet”, ne, stvar je u tome da tih vrednosti zapravo uopšte nema. Da se razumemo, pod “vrednostima” ne podrazumevam tračeve o fu-

zbalerima i gologuzim pevaljkama, ili dosadnu političku bozicu bez dara i strasti, svejedno u čijem navodnom ili stvarnom interesu da je pravite. A tamo gde imamo posla s tim dramatičnim i istovremeno tugaljivim viškom ravnodušnosti (spoljne i unutrašnje) sve se lako raspada pri prvom potresu: od ljubavnih veza pa do novinskih redakcija.

Ne znam jesam li ja dovoljno dobar primer, ali hajde da se ipak upotrebim... Godinama je moj aksiom bio da se sve ovdašnje dnevne (i nedeljne) novine kupuju, bilo da su “ozbiljne” ili “tabloidne”; to je pitanje mog *profesionalizma*, bajao sam... Onda sam, međutim, pre koju godinu počeo da posustajem. Nisam više mogao da nađem ni mrvu opravdanja u “profesionalnoj radoznalosti” i ostalim kućinama da kupujem i čitam (dakle: da trošim resurse zvane novac i vreme) razne *Nacionale*, *Centre*, *Balkane* i kako su se sva ta čuda već zvala. Onda sam i *Qrir* i *Press* počeo da proređujem, da ih pazirim samo nekim danima u nedelji. Na kraju sam *Qrir* – “rodićevski” ili “postrodićevski”, meni to bilo isto – potpuno izbacio iz lanca ishrane, a *Press* sam kupovao još samo nedeljom – mada ni to ne umem da objasnim zašto. Bio je valjda deblji i “magazinski” šareniji, sa tekstovima dužim od “tvitova” i sms-ova, pa ko biva *biće nešto*. Uglavnom nije bilo – ne bar za mene. Za nekoga drugog možda jeste, ne marim. To je odlično, ako je bilo, jer samo tako se može živeti od čitalaca. Samo, zašto je onda *Press* – koji je, da predusretne plitke zlobnike, svakako bio tiražniji od *Vremena* – potrajao jedva tri dana nakon što je bivši Megabakalin rekao da diže ruke od njega?

Ubeđen sam da me razumete: nije ovo priča baš o *Pressu* (ili više o *Pressu* nego o bilo čemu drugome sa dozom sadržinske i statusne *pressastosti* u sebi, a to je skoro pa sve što možete naći na kioscima), a kamoli da je nedostojno seirenje nad propašću tih ili bilo kojih drugih pojedinačnih novina. Ovo je priča o tome kako su novine – i mediji uopšte, naravno – postale **bolno nebitne**, i koliko je u tome njihove vlastite krivice. Pa, koliko? Mnogo, dragi moji, nepodnošljivo mnogo...

Na kraju, ima nečega tužno ironičnog u tome da ovu lamentaciju pišem baš u nedelji u kojoj su se – zbog “haškog povoda” koji mi izgleda kao dobra pokrivaljka za jedan mnogo dublji problem – sve srpske novine slile u jedne i postale Jedno; šta god ovih dana otvorim, naiđem na *Pečat*. E sad, ili je tzv. Vučela veliki mag novinarstva (a nije), ili je i srpsko novinarstvo *popečatiralo* iz onih razloga iz kojih i celo društvo: zbog doslednog odbijanja da konačno jednom bez prenemaganja promisli o tome šta, kako i naročito zašto mu se dešava. Nekada su novine, bar one bolje, služile baš tome. A danas? Optimističkiji odgovor bio bi da služe tajkunima, političarima, Marku, Janku... Pesimističkiji, a tačniji odgovor bio bi da ne služe ničemu. I to će ih dokusuriti brže i temeljitije od svih miškovića i đilasa ovog sveta.

“Mi smo svi u kući Velikog brata, samo je on nekome malo rođeniji.”

IVICA DAČIĆ,
premijer,
konstatujući da
Hrvatska nije sama
isposlovala odluku
Haškog tribunala o

oslobađanju generala Gotovine i Markača, “već joj je u tome pomogao Veliki brat koji je s njom i pripremao akciju Oluja”. (“Danas”)

Eva Ras,

glumica, rodom iz Subotice, veoma je ljuta na braću Dulić, takođe Subotičane: “Upravo sam stigla iz Subotice, svog rodnog grada, gde sam saznala

da je gradonačelnik Modest Dulić s gnušanjem sprečio da me ustoliče za počasnog građanina. ‘Ona je bila u rijalitiju Farma, ona je nedostojna takve počasti’, uveravao je i nasilno uverio komisiju. Zar nije bilo bolje da je i njegov brat Oliver bio sa mnom na Mitrovićevoj Farmi, zar to ne bi bilo časnije za porodicu Dulić u Dulićevu, kako Suboticu zovu urođenici?! Konačno, valja očekivati da će i ostali iz klana Dulić, poput Modesta i Olivera – sestre, bratanci, stričevi, šurnjaje, zetovi – uskoro popuniti mesta u upravnim odborima grada koji se još uvek zove Subotica, dok ne promeni ime u realno Dulićevo.” (“Kurir”)

Marijana Mateus,

poslovna žena iz modnog biznisa, na pitanje da li je bivši suprug protiv toga da i dalje nosi njegovo prezime: “Priča je više uznemirila Lotara nego mene. Malopre smo se čuli, 20 minuta smo razgovarali i predlaže da zajedno tužimo novine. Ja sam se prezivala Kostić sve dok se nisam udala za Lotara i tada me niko nije pitao zašto i dalje nosim to prezime kada više nisam u braku sa Miodragom. Ne razumem zašto ljudima smeta prezime koje s ponosom i uspehom nosimo moj bivši muž i ja. Kada se Barbara Beker razvela od Borisa Bekera i udala se za novog muža, ostala je Beker. To se meni sigurno neće desiti. Ako se udam sledeći put, uzeću prezime muža, neću ostati Mateus.”

Na novinarsku opasku da njenog bivšeg supruga kod nas zovu Lotar Švalerus, kaže: “A to, vidite, uopšte nije istina. On je sasvim miran čovek. Posle našeg razvoda desile su mu se afere sa mlađim devojkama, i to ga je skrenulo s puta. Lotar je bio sjajan muž i baš se trudio oko mene. Srećna sam što je bio moj muž. Ponosna sam na sve muškarce sa kojima sam bila.”

Da li je spremna za nove pobede: “Trenutno nisam u fazi udaje. Nekad poželim instituciju zvanu brak, ali ponekad mislim da nisam spremna za nju. Brak je divna stvar,

ali se sada osećam nespretnom za nju. Volim da budem odabrana. Žena je u zabludi ako misli da je ona ta koja bira. Na kraju, muškarac ipak odabere nju, to je moja teza!”

Koliko ulaže u svoj dobar izgled: “Svakodnevno treniram. Tako mi počinje dan, a redovno idem i na masaže. Moja dobra drugarica je udata za vlasnika ‘Klarinsa’ pa me snabdeva njihovim kremama. Svaka žena treba da ulaže u lice, jer je to investicija koja je vidljiva.” (“Večernje novosti”)

Milica Bursać,

TV voditeljka, koja se slikala za srpsko izdanje magazina “Plejboj”, a te fotografije su izazvale pravu buru u javnosti, na pitanje da li je nago telo i dalje tabu tema u Srbiji, kaže: “Nisam verovala da će to biti baš tako burno primljeno. Slike su prelepe, umetničke, i mogu njima samo da se ponosim. Nago telo nije tabu u Srbiji, golotinje ima na svakom koraku, žuta štampa je puna butkica i sisića raznih pevaljki. Ovo je zemlja ljudi lažnog morala. Kao, niko ne bi dozvolio svojoj ženi da se slika za ‘Plejboj’, ali zato ga kupuju i balave na golišave devojčice. Smučili su mi se komentari na raznim portalima povodom mog pojavljivanja u magazinu. Komentarisali su oni koji nisu ni videli slike, ljudi koji su grešni do kosti, koji idu u crkvu samo za praznike i slavu, a psuju boga, lažu, varaju... “ (“Stil”)

Zoran Vukadinović,

odbornik Socijalističke partije Srbije u Skupštini grada Kraljeva, na skupštinskoj sednici otkriva koliko građanima znači dnevna štampa: "Mnoge novine su smanjile svoje tiraže, a oko 140.000 stanovnika Kraljeva vatru potpaljuje šibicom, pa nam je teško prikupiti dovoljno novina za potpalu vatre." ("Press")

Suzana Mančić,

TV voditeljka, promoviše svoj roman *Neukrotivo srce* koji je za "nepunih mesec dana i četvrti put doštampam, a tiraž od 3000 knjiga je planuo". Na pitanje otkud toliko interesovanja za njenu knjigu, kaže:

"Ne znam šta je glavni razlog. Možda od svega pomalo. Mislim da ljudi u mojoj knjizi najviše cene što nema laži i femkanja. Skoro svi ljubomorno čuvaju svoju privatnost. Kod mene to nije slučaj. Da se razumemo, ljudski je grešiti. Svi mi grešimo i svoje greške na kraju i platimo. Ja sam se sa svojim greškama uvek suočavala nalazeći za neke opravdanja, a za neke ne. Ništa nisam slagala. Sve što sam ispričala je istina. Ono što smatram da moram ispričati, napisaću bez obzira da li se nekome svetim ili da se s njim obračunavam. Imam pristojnost i osnovno kućno vaspitanje. Čitaoci mi se najviše dive na hrabrosti i otvorenosti, a to mi mnogo znači i daje elana da nastavim dalje. Nadam se da će se uskoro po pitanju moje knjige oglasiti i književni kritičari."

Šta Suzanine kćerke misle o maminoj knjizi: "Kćerke mi ništa nisu zamerile o tome što sam u knjizi pričala o svojim ljubavima, jer one apsolutno mnogo znaju o mom životu. Sa kćerkama otvoreno pričam o mnogim stvarima i smatram da je to normalno. Najbolje je sa decom uvek govoriti samo istinu i davati im savete o svemu šta ih interesuje: o prijateljstvu, ljubavima, seksu."

Posle velikog uspeha svog prvenca, Suzana najavljuje i nastavak: "Znam da mnoge interesuju koje ću još muškarce spomenuti u nastavcima. Ne mora da se sve hronološki taksativno navede. A i nije bilo puno muškaraca u mom životu, iako se misli drugačije." ("Blic Žena")

Miloš Mazalica,

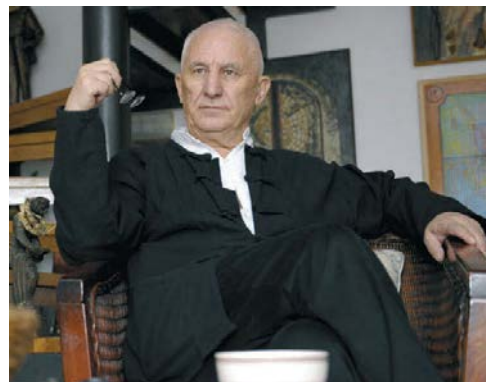
direktor Mašinske škole u Novom Sadu pored koje se nalazi seks-šop, protivi se inicijativi da se ta radnja ukloni iz školskog komšiluka, jer: "Taj seks-šop radi već nekoliko godina i ja za to vreme nisam imao primedbe nijednog roditelja. Razgovarao sam s decom i oni su me uverili da im to nije zanimljivo i da im je zabranjeno da ulaze u radnju. Ja sam svakako obavestio prosvetnu inspekciju, koja je bila u školi i proverila da li se sa ulice i iz školske zgrade može videti unutrašnjost radnje." ("Kurir")

Matija Bećković,

pesnik akademik, na pitanje da li koristi li mobilne telefone i SMS-ove, kaže: "I to je prevaziđeno. Sad je mini ajped jedino što ima smisla. Ako 'Epl' nije izbacio nešto novo baš dok ovo govorimo. Problem je u tome što je vreme najveće ekspanzije i razvoja tehnologije, vreme trijumfa svih vidova komunikacije i najdužih redova pred 'Epl' robnim kućama – istovremeno i vreme otuđenja i najvećih nesporazuma. Ekran je jedino bez čega se ne može. Ljudi nalaze utehu samo u naručju kompjutera."

Na novinarsku opasku da su članovi SANU prilično stari, kaže:

"Ima predloga da se u Akademiji uvede dečje odeljenje. Možda bi se već u predškolskom uzrastu najbistrija dečica mogla birati u Akademiju. To bi im u pravom trenutku dalo podstreka da bolje uče i napreduju. A ne, kao sada, da ih biraju u Akademiju na kraju, kad su i bez pomoći Akademije uradili sve što su mogli." ("Večernje novosti")

Era Ojdanić,

pevač narodne muzike i ekspert za žensku lepotu, govori o mlađoj kolegici Milici Pavlović: "Uživao sam u njenom društvu na snimanju. Ona ima takvu harizmu i hemiju koja se ne može istrošiti. Milica sjajno peva, odlično igra i ima taj kukni trzaj, koji nema nijedna od pevačica. Kada je na sceni u farmerkama ili helankama i kada onako levim kukom trzne, svakome ko ima malo osećaja poremeti se centar za ravnotežu. Ja sam već mnogima prognozirao uspeh i tvrdim da će ona biti zvezda. Ma ona je ekstra seks bomba!" ("Alo")

Festival Nauke 6.0

Od **29.** 2012
Novembra do **02.**
Decembra

NEMA TEORIJE

Festivalski kvart

- Robna kuća KLUZ
- Studentski kulturni centar
- Narodna banka Srbije
- Teatar Bojan Stupica

festivalnauke.org

facebook.com/Festivalnauke

PODRŠKA FESTIVALA

ЦЕНТАР
ЗА
ПРОМОЦИЈУ
НАУКЕ

mt:s

Prijatelj festivala

PARTNERI
FESTIVALA

INSTITUT
FRANCAIS

FESTIVAL AUTORSKOG FILMA

18. RUNDA

WWW.FAF.RS

28.11. - 5.12. 2012.

DOM OMLADINE · DVORANA KCB · KINOTEKA · CINEPLEXX · KOLOSEJ · FONTANA · DK STUDENTSKI GRAD

POKROVITELJI:

ORGANIZATORI:

PARTNERI:

PRIJATELJI:

DVORANE:

БИСКОП ФОНТАНА

MEDIJSKI PARTNERI:

► **lisicaizdral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Persona non grata

Perch'i' non spero di tornar giammai, ballatetta, in Toscana*

Gradonačelnik Kruševca nadmašio je kolegu iz Jagodine, potonji se protiv bele kuge bori novcem iz budžeta, Kruševljanin troši bezmalo celu svoju platu na zlatne burme koje šakom i kapom deli mladencima, poručio je dvesta pedeset komada od zlata ženoga, na svoju ruku naložio je da se na znamenja bračne verno- sti ugraviraju reči "Car Lazar" i "Carica Milica", tako nam i treba kad nemamo zakon o zaštiti imena cara i carice, šta bi zlatar rekao da sam ja 1976. godine poručio prstenje za sebe i za svoju verenicu i da sam mu kazao: "Izgraviraj mi na jednom prstenu TITO, a na drugom JOVANKA", moja bi porudžbina bila glatko odbijena, a goldsmith bi morao da me prijavi.

Ima još jedna stvar koja krase novog pokrovitelja bračnih zajednica: dok Palma ima čitav zakonik o subvencionisanim brakovima (da bar jedan verenik bude iz Jagodine, da za pet godina rode bebu ili da vrate pare ako komisija ustanovi da nema bioloških prepreka da do začeca dođe, da se bračni drugovi ne smeju ne znam koliko godina seliti kako bi ih inspektori mogli stalno imati na oku etc.), njegov kruševački rival ne postavlja mladencima nikakove uslove: već to što ste heteroseksualni i što vam je promiskuiteta već preko glave dovoljno je da dobijete besplatne zlatne burme sa najvišega mesta u opštini (meni ne bi bilo prijatno da nosim burmu sa tuđim imenom ili sa imenom nekoga za koga znam da je poginuo, nema veze, nisam merodavan: nisam nikad imao prsten).

Ako se prstenovani razvedu nikom ništa, ako ne budu imali dece, opet dobro, ako se odsele, neka im je prosto: u Jagodini se troše pare iz budžeta i ktitor prati šta se sa investicijom zbiva, u Kruševcu imamo pojedinca oduševljenog brakom koji radi onoga u šta veruje desetkuje vlastitu platu rizikujući da sam sutra padne na teret familije ili opštine.

Kako sam prvi put u mojoj sad već ne tako ni kratkoj povesti bio isteran iz jednoga SUR-a

U zao po mene čas kročio sam u gostionu (trattoria) ACCADI, Borgo Pinti 56, grad Firenca, srez toskanski ne znam koji, hteo sam da dovršim svoje novinarsko delce i pošljem ga imejlom u Beograd, poješću čorbu i neku pastu da opravdam boravak za stolom i korišćenje interneta, ljubazna konobarica žali što nemaju nijedan utikač za struju (ja kupio i trokraki adapter za struju na čitavim Apeninima), posadi me ona za slobodan stočić formata A-4 i ja uz čorbu od bundeve (7 evra) prionem na lektorisanje i potkresivanje onoga što sam tog popodneva bio napisao u kafiću "Torini", u istoj, docnije inkriminisanoj ulici; poručim i nekakve bombice sa sirom i spanaćem (8 evra), prođe možda pola sata, to znam po bateriji koja na netbuku drži četrdesetak minuta, osetim nad sobom senku, kao trgovac iz mislim Hiljadu i jedne noći nad kojim se nadvije senka džina i džin mu kaže: "Spremi se da umreš, ko-

šticom od urme koju si bacio ubio si mog malog sina koji je spavao..." Podignem pogled, nije kelnerica nego meni nepoznat sin Toskane, čutke spušta račun, pogledam ga upitno, treba mi, reče, taj sto, treba i meni, kažem ja, dijalog na rudimentarnom engleskom privlači opštu pozornost: "Morate otići", kaže domaćin, "ljudi čekaju na taj sto..." – "Ali ja se ne slažem, I disagree (kako li se na engleskom kaže "ne pristajem"? to bi bilo more appropriate). Moraću, istrajava on, da platim i da smesta oslobodim astal: "Ali ja možda nisam završio večeru!" – "Kako nisi?!" – sad je već besan i on, "šta bi još hteo?!"

Oko mene ima nekoliko većih društava i nekoliko parova koji kad ih ja pogledam ponovo nastave da testerisu svoja mesa i da umotavaju špagete, kao kad učiteljica podigne pogled sa dnevnika, a učenici koji su zazjavali kroz prozor ili čavrljali listom obore glave i prionu na pisanje, majku mu, ako i javno mnjenje ne bude na mojoj strani izgubiću ovaj natureni mi dvoboj. "Neću da ustanem od stola", kažem dovoljno glasno da i publika razabere svaku reč, "uostalom neću ni da platim, zovite karabinjere ili vašeg nadređenog!" – "Nema nikog iznad mene!" – pripravan je naravno na moju poslednju odbranu, "ja sam vlasnik!" I te ga reči dodatno obodriše: "Tako da ćeš i platiti i otići, people wait for this table!!!" – "Ja ostajem! Neka sednu ovde do mene..."

Zaista, stočić za dvoje tik uz mene bio je prazan, u uglu su pak dve meštanke natenane jele, došle su pre mene i uslužene su, ali su pošteđene, imaju još dva sata da poruče tiramisu, a ja moram da se čistim bez slatkiša, bez kafe...

Sad kad ti poustaju demonstrativno svi ovi gosti, i njima je večera presela jer diskriminišeš pristojno obučenu i do tvog dolaska posve neupadljivu osobu slavenskog očito porekla: "Ako na pravdi boga izbacujete usamljenog pojedinca, izbacujete i sve nas koji smo isto tako vaši gosti iz inostranstva, kad isteraš jednog čoveka isteraš si celo čovečanstvo, da nismo trenutno brojčano nadmoćniji i nas biste najurili da na naša još neohlađena sjedala posadite nove goste, sram vas bilo i budite sigurni da ćemo vas prijaviti gostioničarskoj komori..."

Ako i ne dipe svi u znak solidarnosti sa mnom, neko će mi se svakako obratiti: "Izvolite, gospodine, za naš sto, gde ima mesta za nas sedmoro, ima i za vas...", neću naravno prihvatiti izbeglički status: ili ću ostati kao svoj na svome ili ću predati ovaj neočekivani meč! Zbi se ovo drugo, dadoh dvadeseticu, svoloch' mi mučki donese kursor, zbogom Firenco, zbogom renesanso, zbogom slikari, vajari, zbogom "Fiorentino" na čiju sam utakmicu hteo da pođem, ciao Giotto di Bondone, proshchai liubimiy Arno, addio Fiesole, da vidi Crnjanski kako se postupa sa njegovim zemljakom, a on vas ubacio u "Stražilovo!"

*Jer se ne nadam da se ikad vratim, balato mala, u Toskanu

Intervju: **Miroslav Momčilović, scenarista i režiser**

Život Superhika na

“Domaći film bukvalno se guši u ogromnoj masi američkih filmova koje naši distributeri favorizuju.

Kada dođete ispred bilo kog multipleksa, to više liči na ulaz u Diznilend nego na bioskopsku salu.

Neverovatno! Otimamo od svojih da bismo dali američkim producentima.

Slično kao Superhik u *Alanu Fordu* koji otima od siromašnih da bi dao bogatima. Ako hitno ne donesemo zakon koji štiti domaći film, bojim se da nam predstoji Smrt filma na Balkanu”

Najnoviji domaći film na bioskopskom repertoaru je *Smrt čoveka na Balkanu* Miroslava Momčilovića. Prikazan je premijerno prošle nedelje pred dupke punom dvoranom “Sava centra” uz obilje pravih reakcija publike tokom projekcije i iskreni aplauz, baš kao u dobra stara vremena.

Film *Smrt čoveka na Balkanu* je treći film čiju produkciju, scenario i režiju potpisuje Miroslav Momčilović. Prethodili su mu *Sedam i po* (2006)

i *Čekaj me, ja sigurno neću doći* (2009). Momčilović (1969) je diplomirao dramaturgiju na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, autor je dve pozorišne predstave, scenarista filma *Kad porastem biću Kengur*, i autor i producent maločas navedena tri filma. Na sajtu “Film Brigade”, njegove producentske kuće, piše da će njegov sledeći film biti *Razvod*.

Od ovog juna kad je prikazan na novosadskom Sinema sitiju do sada, *Smrt čoveka na*

Balkanu osvojio je 19 festivalskih nagrada. Ovog vikenda će biti prikazan u Zagrebu, a nakon toga u Johannesburgu. Film priča o dešavanjima tokom sat i po vremena u stanu nakon smrti jednog srpskog kompozitora zabeleženim kamerom njegovog kompjutera, a čiji akteri su kompozitorove komšije, pogrebnik, lekarka i tehničar Hitne pomoći, policajci, prodavac nekretnina i njegova klijentkinja, i raznošač pica.

Balkanu

NA SNIMANJU FILMA: Miroslav Momčilović

“VREME”: O vašem filmu se pričalo mnogo pre nego što je viđen zbog njegove neobičajene forme – snimanja u jednom kadru u jednoj prostoriji – što je retkost ne samo kod nas. Kako se to radi?

MIROSLAV MOMČILOVIĆ: Film, u stvari, ima deset kadrova ali su spojeni tako da se rezovi ne vide pa izgleda kao da je od početka do kraja jedan kadar. Pre početka snimanja sve smo detaljno isplanirali i isprobali. Probe

su trajale dva meseca, a snimanje filma deset dana. Probe nisu podrazumevale samo rad sa glumcima, već i detaljan i naporan rad sa snimateljem, scenografom i scenskim rekvizitima. Nakon prvog serijala proba nacrtali smo sav mizanscen, pripremili scenografiju i kostim. Zatim smo nastavili s probama, uvideli da nismo zadovoljni sa mnogim dotadašnjim rešenjima, bacili gotovo sve crteže o kretanju glumaca, i radili sve ponovo. Nisam želeo da

sputavam glumce kako bih sačuvao prirodnost u kadru. Kao kad Englezi prave staze u parkovima: puste ljude da sami pronađu puteve pa ih onda asfaltiraju.

Film nije sniman u jednom danu, šta ako neko otkrije da neki rekvizit, recimo kutija cigareta, nije uvek na istom mestu?

To što pitate je u tehničkom smislu bio najkomplikovaniji deo snimanja i priprema. Imali smo mali tim ljudi koji je brinuo o rekviziti i kontinuitetu. Tokom priprema set je više ličio na arhitektonski biro nego na mesto gde će se snimati film. Svaki detalj je meren i fotografisan više puta, tako da su cigarete, pepeljara i ostale sitnice uvek na mestu. Naravno, na kraju je sjajno urađen i video-kompoziting. Tajna je dakle u dobroj pripremi i dobrom odabiru ekipe.

Vaš novi film je opisan kao tragikomedija o našem mentalitetu. Da li se slažete sa tom formulacijom? Kakav je to naš mentalitet?

Ovo je priča u kojoj se poklapaju filmsko i realno vreme, i to je najtačniji opis filma. U centru moje pažnje bila je jednostavna priča: šta se sve dešava u kući pokojnika sat i po nakon njegove smrti. Pošto su akteri priče ljudi s ovog podneblja, razumljivo je što film posredno priča o našem mentalitetu. Ne volim kada se autori lakonski bave mentalitetom jer iza toga se obično kriju opšta mesta i loše napisani i glumljeni dvodimenzionalni likovi. Samo majstori mogu da odvoje stereotip od mentaliteta. Dvorniković i Konstantinović su ostavili vrednu literaturu koju bih preporučio studentima filma i glume...

Da li publici filma preporučujete samoironiju umesto bensedina?

Da. Šala je najbolji lek. Pogotovu šala na sopstveni račun. Nažalost, to je privilegija najjačih. Da budem iskren, i sam nekad posegnem za tim ‘deprozepamima’, ali se trudim da probleme rešim sportom, druženjem i gledanjem filmova.

Šta je najviše zanimalo strane novinare o Smrti čoveka na Balkanu? Da li su vaše tačnije kolege komentarisale način na koji je snimljen film?

Ono što i domaće novinare i publiku: kako je moguće da film urađen u jednoj sobi, iz jedne pozicije kamere, nije dosadan? Najvažnije je što film komunicira sa evropskom publikom iznenađujuće dobro.

Filmom *Čekaj me, ja sigurno neću doći* pričali ste o potrebi za ljubavlju. O toj temi svako sve najbolje zna. Zašto ste rizikovali da ljudi ne pronađu sebe u vašoj verziji?

Znate, ja obožavam film *Roki* a nikada nisam bio bokser. Svejedno, pronašao sam se u tom momku. Stvar je u tome da pronađete sebe u sličnoj emociji, nije potrebno da ona bude identična onoj na platnu. A svi ljubavni problemi liče jedni na druge. Kao i srećne porodice.

Foto: Tanjug

Kad je vreme za ljubavne filmove?

Svako vreme je dobro za melodramu.

Da li je *Sedam i po* jugonostalgičan film?

Sedam i po uopšte nije jugonostalgičan film, mada ja ponekad jesam. Radnja *Sedam i po* je smeštena na Novom Beogradu. U tom smislu, s obzirom na sastav novobeogradskog stanovništva, možda možemo reći da je JNA-nostalgičan.

Godinama unazad slušamo da nema novca za film i da je to glavni razlog što mnogi naši poznati reditelji ne snimaju. Vi ste za pet godina snimili tri filma. Kako ste uspeali da obezbedite novac?

Za šest godina, da budemo precizniji, s tim da za poslednji film i nisam obezbedio novac jer smo radili s minimalnim budžetom. Nisam želeo da kukam i očajavam, već sam seo i napisao ovaj scenario. Novac se ovde dobija tako što napišeš scenario, pa ako dobiješ na konkursu Ministarstva kulture onda tražiš još para po fondovima i snimaš film.

Glumci su snimili film besplatno, odnosno dobiće honorar ako *Smrt čoveka na Balkanu* ostvari zaradu. Vesti o gledanosti filma nakon prvih dana su vrlo pozitivne. Šta očekujete?

Očekujem da film bude gledan i da to bude neka vrsta nagrade za naš trud. Problem je što se domaći film bukvalno guši u ogromnoj masi američkih filmova koje naši distributeri favorizuju. Kada dođete ispred bilo kog multipleksa, to više liči na ulaz u Diznilend nego na bioskopsku salu. Neverovatno! Otimamo od svojih da bismo dali američkim producentima. Slično kao Superhik u *Alanu Fordu* koji otima od siromašnih da bi dao bogatima. Ako hitno ne donesemo zakon koji štiti domaći film, bojim se da nam predstoji Smrt filma na Balkanu.

Država se, zvanično, ne meša u film ni u umetnost uopšte. Kako bi se u tom slučaju definisala činjenica da stvaralaštvo zavisi

■ **"Šala je najbolji lek. Pogotovu šala na sopstveni račun. Nažalost, to je privilegija najjačih. Da budem iskren, i sam nekad posegnem za tim 'deprozepa-mima', ali se trudim da probleme rešim sportom, druženjem i gledanjem filmova"**

od materijalne situacije u državi? Kako je raditi pod pritiskom zbog toga što nema para za rad?

Za umetnika nikad nije loše da ima određeni pritisak. Tako je makar u mom slučaju. Da sam potpuno relaksiran i bezbrižan, ne bih imao potrebu da radim. Najbolje radim kada nemam mnogo izbora. Čitav evropski film je praktično dotiran od fondova, razlog tome sam naveo u odgovoru na prethodno pitanje. Što se mene tiče, mislim da se država ne meša dovoljno.

Ovog vikenda film će biti na festivalu u Zagrebu. Da li je titlovan na hrvatski?

Zanimljivo pitanje, ne znam... To je njihova stvar. Veći problem je što mi, zbog lošeg stanja tehnike u "Sava centru", izgleda moramo da titlujemo domaće filmove.

Film se završava spuštanjem roletne, odnosno mrakom u kome se vide samo plamenovi sveća nad mrtvim umetnikom. Da li je asocijacija na našu kulturnu scenu slučajna ili ne?

Ne, ali jeste asocijacija na umetnika kao pojedinca. Ne stoji slučajno slika albatrosa na zidu kompozitorovog stana.

◀
Sonja Ćirić

Esej

Sedmica za

VEĆE JE BILO muzgavo i mokro, idealno za bekstvo između četiri zida, ali ta su željena četiri zida daleko, a ja sam umoran. Prelazim ulicu kod Studentskog kulturnog centra i onda ugledam tramvaj kako se survava niz ulicu nazivanu nekada po jednom generalu sovjetskom, a danas po jednom manastiru srbijanskom, pošto su nas i jedan i drugi – i general i manastir, naime – od nečega zasigurno oslobodili te smo ih za zasluge ovako, celom jednom ulicom, nagradili. Ne idem obično tim tramvajem, nije mi usput, ali u hipu inercija tela koje bi da sedne u toplo i suvo odlučuje umesto mene i evo me već unutra dok šklopocija veselo cinciliniče niz ulicu ka glavnoj postaji zbrkanog velegrada u trajnom pokušaju. Tražim sebi mesto i onda krajičkom oka ugledam sedokosog gospodina koji sedi i gleda me, u magnovenju mi se učini da bi to mogao biti pisac Ćosić, Bora Ćosić, onaj koji je zapravo i napisao dobar deo tog grada kojim sad taj tramvaj juri, ukoliko je to uopšte još isti grad: mislim, onaj koji je Bora Ćosić napisao i ovaj kojim sada huji taj tramvaj, sa jednim sedokosim gospodinom u njemu.

Kako mi je ta pomisao došla, tako sam je odmah i otpustio, jer otkud bi, zaboga, Bora Ćosić se obreo u jednom pokislom kasnovječernjem tramvaju beogradskom prometujućem na liniji broj 7, kad je Bora Ćosić ko zna gde, a i kada je ovde valjda se kreće gradom nekako drukčije, a ne onako kako činimo mi ostali, koji još formalno živimo tu, pošto nismo umrli, a i ako jesmo, umrli smo negde drugde. Jer, u novijim beleškama o piscu Ćosiću lepo piše: "Rođen u Zagrebu, umro u Beogradu, živi u Berlinu". Pa onda nekako zamišljaš da taj što je onomad umro u Beogradu se ne voza tramvajima beogradskim, a i ako bi se pokušao voziti pitanje je bi li to bilo moguće, ontološki koliko i papirološki, i da li bi mu revizor tražio kartu na uvid, i imaju li oni koji su umrli baš u Beogradu neki popust za vožnju?

Boru Ć. (*pastiš, da prostiš*)

U Zagrebu je, u prostorijama Hrvatskog društva pisaca, 20. novembra održan skup posvećen Bori Ćosiću, povodom osamdesetog rođendana ovog pisca. Na njemu su učestvovali, između ostalih, Igor Mandić, Zdravko Zima, Nenad Popović, Predrag Matvejević, Velimir Visković, Dubravka Bogutovac, Tomislav Brlek itd., kao i kolumnista i kritičar "Vremena" Teofil Pančić, čiji tekst objavljujemo. Svi prilozi sa skupa biće objavljeni u časopisu "Književna republika"

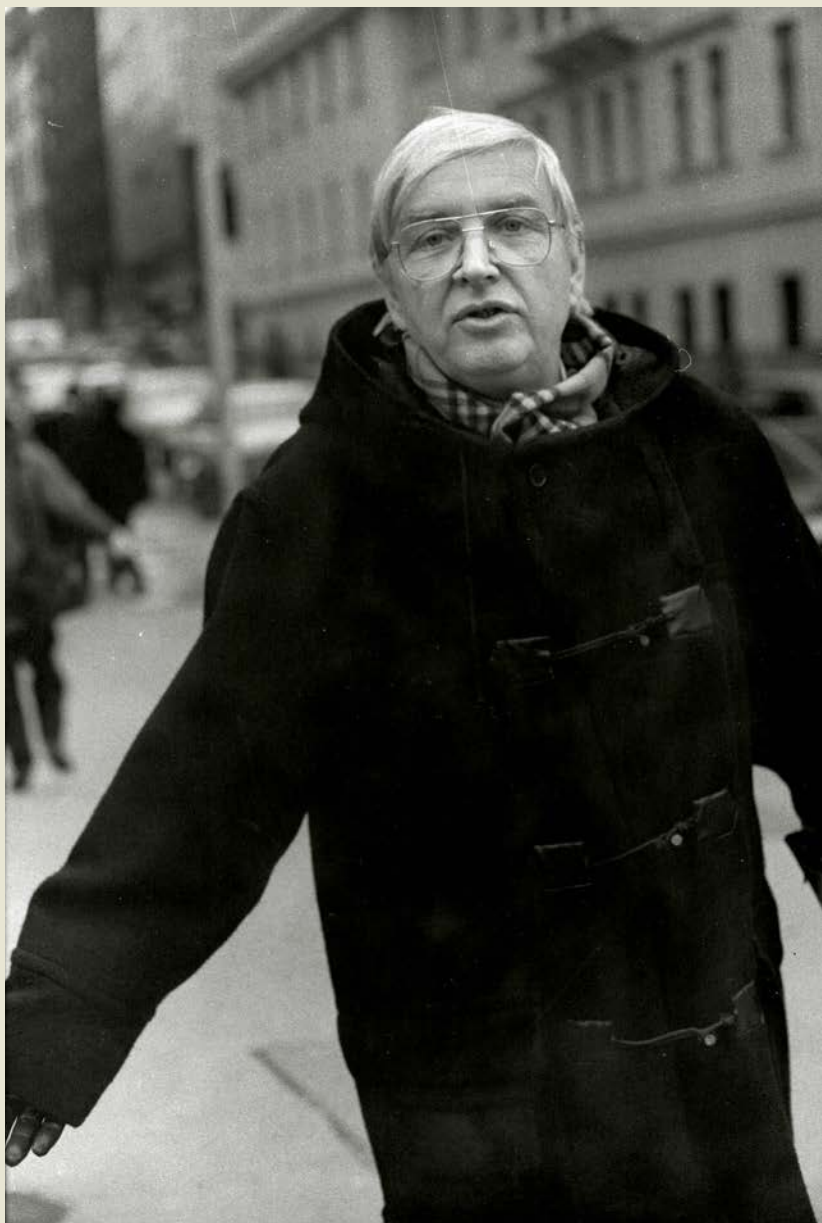
Onda me, međutim, taj sedokosi gospodin oslovljava po imenu, i sada više nema nikakve dvojbe da to baš Bora Ćosić, u društvu supruge, sedi u tom tramvaju koji se obrušava ka reci koja je dugo bila granica ovog grada, a još duže granica među imperijama i svetovima. Pa da, shvatam, bila je tako plitka i površna moja pomisao da to ne bi mogao biti Bora Ćosić zarad one činjenice iz beleške pisca o piscu, plitka zato što nigde ne piše i nigde nije kazano da onaj koji je u nekom gradu umro ne bi se mogao i želeo i smeo voziti njegovim tramvajima, a to sam trebao i sam znati, barem zato što sam, baš poput njega, i ja takođe umro, i to negde u isto vreme, samo u jednom drugom gradu, koji ima malo drukčije tramvaje, a tramvaj na liniji 7 mu vozi u Dubravu, što ja znadem celoga života, mada nikada nisam skupio dokaze da ta Dubrava uopšte postoji, da je još nešto osim mesta gde tramvaji odlaze kad postanu nevidljivi, i odakle se vraćaju kad nam zatrebaju.

Pa i sad smo, evo, ovde, u tom gradu gde se Bora Ćosić rodio, a ja umro, pa nas to ne sprečava da se vozimo tramvajima, niti mene šta god sprečava da u gradu u kojem sam umro noćivam u hotelu, što mi je nekada bilo apsurdno i nezamislivo, baš kao što i Bora Ćosić kada dođe u Beograd zanoći, recimo, u Mažestiku, inače jednom hotelu koji je takođe Bora Ćosić napisao, što pre što nakon svoje smrti beogradske. Tja, rekao bih da je štošta što nam je bilo nezamislivo pre naših smrti beogradskih i zagrebačkih danas postalo normalno, a to valjda govori o tome da smo u svojim posmrtnim egzistencijama zabasali u svet iza ogledala, pa nam se u njemu valja razabrati, a i ovaj uzgredni zapis koji nastaje pod jednim muzgavim i kišnim prozorom zagrebačkim jeste samo jedan od neuspelih pokušaja u tom razabiranju.

Pre nego što je, hm, da li odlučio umreti jednome Beogradu koji više nije bio za život,

ili tek mirno prihvatio posledice jedne nad njim izvršene egzekucije, kako god, pre svega toga Bora je Ćosić napisao sve one knjige koje trajno konstituišu bitan deo našeg "sentimentalnog odgoja", mada je u njima malo čega sentimentalnog bilo. Nema toga što čini

najvitalniji tok književne i uopšte kulturne modernosti druge polovine dvadesetog veka u ozračju ne samo srpskom i beogradskom nego onome koje pokriva sav taj naš jezik iz jednoga Slamnigovog stiha, a da u tome Bora Ćosić nije ovako ili onako sudelovao, da to ►

PRED
ODLAZAK IZ
BEOGRADA:
Bora Ćosić,
1990.

Foto: Goranka Matić

nije modelirao, opisao, zadao šprancu za manje darovite. I da je, gluho bilo, onih godina Bora Ćosić osim u Beogradu umro i svugde drugde, danas bi po njemu ulice i škole nazivali, bila bi i neka nagrada za mlado spisateljstvo s njegovim imenom i ko zna još šta sve, bio bi dakle tako lepo mrtav, omiljen i bezopasan, ali eto, Bora je Ćosić tada izabrao ili prihvatio da umre samo Beogradu i samo u Beogradu, i da o razlozima toga umiranja u još mnogim svojim posthumno napisanim knjigama ostavi svedočanstvo, dakako literarno a ne kakvo juristički upotrebljivo, ali izgleda da je i takvo svedočanstvo mnogima bilo nepodnošljivo pa su se potrudili da on u tom Beogradu umre što više, a bogme i da se zaboravi da je ikada i živio. Tako vam je to sa budalama: konstitutivno su nesposobne da shvate da će lakše pisac nadživeti grad koji je prethodno napisao, nego što će grad nadživeti ubijanje ili navođenje na građansko samoubistvo takvoga svog pisca.

Ta operacija, slobodan sam vas izvestiti, na koncu nije uspela niti je uspeti mogla, čemu je još ponajmanje dokaz onaj moj kasnovečernji tramvajski susret sa živim Borom Ćosićem umrlim u Beogradu. Važnije je to da postoji, dapače i raste, i neki Beograd kojem je Bora Ćosić vrlo živ i vrlo potreban, a biće da vredi i obrnuto, i da je taj Beograd nastao na temeljima, ako hoćete i razvalinama, onog Beograda koji su napisali, dakle stvorili, njegovi ponajbolji pisci, a među kojima Bora Ćosić daleko je od toga da bude na poslednjem mestu.

Nekada nekim gradovima moraš umreti baš zato što bi jako, prejako želeo u njima biti živ, i zato što je biti živ u njima nešto što je važan, možda presudan deo onoga što te čini onim što jesi. Hodajući ulicama onog mraovićevskog "dobroživog grada Zagreba", mada mrtav u njemu već dvadesetak godina, živ sam na jedan način na koji nigde drugde ne mogu biti živ, i sokovi koji struje mojim telom i svešću drugačiji su i življi nego drugde. A tako isto, slutim, i onaj Bora Ćosić kao pojava sedog gospodina u jednom poznom tramvaju ili u kafeu hotela Mažestik jeste jedna beogradska pojava višeg reda, jeste zapravo prava slika grada, njegova srž, a ono drugo neke su nuspojave, neretko neprijatne kakve već nuspojave znaju biti. Verujem da smo se odlično razumeli, na svim našim narečjima kojima Bora Ćosić besprekorno vlada, i na kojima smo živeli i umrli.

Teofil Pančić

Knjige

Kultura oka

Knjiga Vladimira Gvozdena *Srpska putopisna kultura 1914–1940* je vanserijski teorijski rad besprekorne akademske forme, a pre svega pametan, uzbudljiv i duhovit tekst

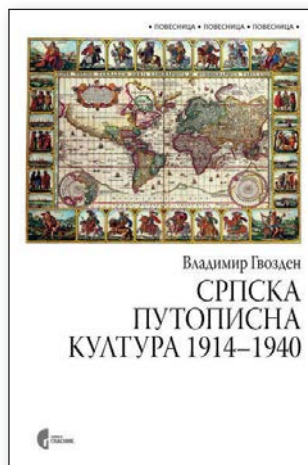
OD PRVE REČENICE (o drugoj i da ne govorimo) knjiga Vladimira Gvozdena *Srpska putopisna kultura 1914–1940* (Službeni glasnik, Beograd 2011) uvlači nas u jezički vrtlog koji prave dve suprotstavljene struje – putopis i govor o putopisu. Bez pripreme i otužnih akademskih nagovora na intelektualni koitus – "možda je sam nepodnošljivo dosadan, ali sam, u stvari, izrazito potentan", u šta ćemo se i sami uveriti samo ako pokažemo malo strpljenja i sklonimo rajski list sa njegove snage, kao da će nas čitanju privući autorovo visokakademska mišljenje o sebi samom a ne njegov jezik, njegove ideje, njegova strast (ako ih ima, to jest) – za razliku, dakle, od takvih tipova i tipkinja, Gvozden udara odmah: književnost nije data, ona nije činjenica već

učinak *nesporazuma*, ona nije puka zabava već mesto *susreta* sa svetom, goruća *materijalnost* a ne vampirski ispijena duhovnost, ona ne samo da nije, nasuprot predrasudi o čistoti umetnosti, izvan *politike*, već je na delu uvek nekakva *politika književnosti*, neka *borba za prisutnost*. U putopisu kao rubnoj oblasti književnosti, nesporazum, susret i politika, a naročito njegova materijalnost, izoštre ni su u tolikoj meri da se ovaj književni žanr nudi kao sirovi materijal s jedne i, istovremeno, tanana književna pređa s druge strane, kao carstvo nestabilnih znakova koji jednovremeno obitavaju u istoriografskom, književnom i filozofskom interpretativnom polju. Da bi pristupio putopisu, da bi iz građe koja se smešta u period između 1914. i 1940. ispreo niti koje nam i danas mogu reći nešto o nama samima, a da to ne bude tradicionalističko

poklonjenje mitu, Gvozden sklapa pojmovne proteze – hronotop, na primer, jedinstvo vremena (*hronos*) i mesta (*topos*) – koje mu pomažu da proizvede vanserijski teorijski rad besprekorne akademske forme, a pre svega pametan, uzbudljiv i duhovit tekst.

RITAM, PREDELI: Putopisna aktivnost Srbalja u rečenom periodu izrazito je živa(hna). Ne samo da se kao putopisci pojavljuju najslavnija imena književnosti toga doba, od Andrića, Crnjanskog i Isidore Sekulić, preko Drainca, Vinavera i Jelene Dimitrijević, do Dučića, Predraga Milojevića i manje poznatih, a dragocenih likova poput Olge Palić, ili Staniše Stanišića, već se recepcija putopisâ, njihovo mesto u književnosti, njihov uticaj, sporovi do kojih dovode – računa-

jući i neizaobilaznog Skerlića koji je, kao što je poznato, imao mišljenje o svemu – pokazuje kao prvorazredna književno-teorijska građa. Da bi ovladao velikim materijalom Gvozden pravi nekoliko klasifikacija od kojih je posebno zanimljivo nabranje zemalja i gradova koji su, zbog nečeg – a autor objašnjava zbog čega – bili glavna odredišta putopisaca. U silovitom jezičkom ritmu u kojem se, poput različitih segmenata džez kompozicije, smenjuju citati iz putopisa, objašnjenja, komentari i teorijske deonice, Gvozden nas vodi kroz putopisnu Italiju u kojoj se "ređe posmatraju savremene prilike, a mnogo češće istorijski spomenici" (str. 55), ali iz koje će, takođe, Crnjanski da nam donese izveštaj o muškoj prostituciji. Potom nas vodi kroz uzavreli, zahuktali i fascinantni Pariz koji se doživljava, otprilike, kao prestonica sveta i prema kome čak

ni mrzovoljni Crnjanski neće da ostane ravnodušan (iako se trudi). Doduše, Crnjanski nas, nasuprot namrgodenosti na Pariz i na užasavanje tradicionalistički nastrojenog Marka Cara – izveštava kako je u Bretanji jeo “male modre pužiče” (str. 12).

PISMA IZ SVIH KRAJEVA: Nezaobilazno odredište putopisaca je i Nemačka, sa posebnim

osvrtnom na Berlin, a iz Minhena piše fascinirani Staniša Stanišić 1925. godine: “U dvorani hotelskoj, koja je uvek puna sveta, načinjene su mehaničke naprave u koje ubacite 10 pfeniga i dobijete porciju jela, šunke, rakova, pečuraka, testa, sladoleda; za drugih 10 pfeniga imate piva koje se samo toči u čaše, a za trećih 10 pfeniga raznih vina i likera. To sve ide samo od sebe i vi birate šta hoćete, uzmete i lepo sednete za sto. Tu čovek vrlo jeftino može obedovati i piti” (str. 142). Isidora Sekulić će, s druge strane, posle svojih *Pisama iz Norveške* da natrči na poslovično nadrndanog Skerlića koji će, budući da mu je briga za rod serbski bila veća negoli nada, da primeti kako je tim modernim “skandinavstvujušćima (...) led u srcu, magla u glavi, a mrtva fraza na usnama” (str. 68). Putopisci pohode umorni i poraženi Beč, alpske oblasti, Španiju kao neotkrivenu i privlačnu *terra incognita*, snoliklu Grčku i ponešto daleku Englesku, kao i, u nešto manjoj meri, Rusiju i Ameriku iz koje Jelena Dimitrijević piše: “Amerikanci ne zovu Nju-Jork prestonicom sveta zbog njegove veličine niti zbog njegovih ludo velikih kuća, pa ni zbog njegove čudnovatosti u linijama. Ne. Oni ga zovu prestonicom sveta zbog njegovog Uol-Strita, gde se ‘prave’ dolari, i koji će, sudeći po onome koliko se prave i kakvim se tempom prave, kao i u kakvo se doba prave – za najkraće vreme osvojiti svet” (str. 81). Tu su i putopisi iz Afrike (Rastko Petrović), s Bliskog Istoka, čak i Kine

iz koje nas Milorad Rajčević, 1930, izveštava da je “petnaest dana proveo putujući na slonu od Bankoka do Pekinga”.

PUT KROZ TEKST: Gvozden ne popušta pred bogatstvom motiva i ne odustaje od strpljivog ređanja šta je potrebno za putopis, u kojoj meri je on pouzdan, šta određuje stajnu tačku putopisca, u kojoj meri putopisci u putopis unose ono što su u zemlju koju pohode poneli sa sobom, šta određuje izbor tema... I dok se, pronalazeći sjajne detalje iz putopisa, očigledno zabavlja koliko se zabavlja i čitalac njegove knjige, Gvozden neprestano propituju metodu, teorijske proteze o koje se oslanja njegova konstrukcija, prati sukob modernista i tradicionalista, drži na oku poetičke izvore putopisaca. Na tim mestima on pokazuje upravo izvanrednu teorijsku okretnost odbijajući, recimo, da putopis prepusti nefikcionalnom izrazu, već ga, uz pomoć Altisera, razume kao stvar materijalnosti, ili ga shvata kao trag, kao konstrukciju, jer, kako piše Cvetan Todorov, “jedi-no što se sigurno može reći jeste da putovanje proizvodi tekstove, i da tekstovi proizvode putovanje” (str. 29). Drugim rečima, Gvozden ne pada na pamet da se upušta u besplodna istraživanja verodostojnosti putopisa, u to da li i u kojoj meri putopisčev izraz odgovara nekakvoj stvarnosti koja mu, po neispitanoj pretpostavci, prethodi, već se, tome nasuprot, kao plodan čitač Mišela Fukoa, Rolana Barta, ili Deana Dude (između ostalih), okreće samome tekstu,

POZDRAV IZ FRANCUSKE:
Razglednica iz Pariza iz dvadesetih godina prošlog veka

poretku diskursa, kulturi oka. Jer, istina mesta o kojem putopisac piše nalazi se u njegovom jeziku, u njegovom izrazu, u njegovom oku, kao i ono što je nama danas bitno. A bitno je znati da “pisanje, kao što srećom biva, podriiva trenutke samo sebe” (str. 95), te da su žestoke rasprave i žestoki sporovi povodom putopisa, u kojima su učestvovali gotovo svi koji su nešto značili na književnoj sceni toga doba, bili pokazatelj ne samo ideološki sukobljenih pozicija – modernisti protiv tradicionalista, prštalo je na sve strane! – već i plodonosan doprinos konstituisanju jedne sjajne književne scene koja je preživela čak i komunizam (na žalost ne i nacionalizam).

Kada čitamo Gvozdena, kada se susrećemo sa njegovom bistrom misli i sigurnim jezikom, duhovitim sažimanjima i nenametljivom učenosti, kada vidimo u kojoj meri on sam uživa u čitanju sjajnih putopisa i naglašava radost putovanja, onda nam još teskobnije pada život u zatvorenoj, teško oštećenoj, odurno nemoćnoj Srbiji u kojoj ogromna većina onih koji, na žalost, nosa nisu pomolili iz zemlje, znaju manje-više sve o mračnoj američkoj imperiji, nacističkoj Nemačkoj, dvoličnoj Francuskoj, raskošnoj Rusiji... a da ne mogu ni da naslute sa čime bi se susreli u bretonskom gradu Vanu, na primer, na tom mestu čiste lepote, na čijoj ćete nadaleko čuvenoj pijaci pronaći one modre pužiče Miloša Crnjanskog.

Ivan Milenković

Za koga navijaš?

Kultura skandala u Srbiji dobija svoje televizijsko otelotvorenje. Tabloidna potreba za dramom i uzbudjenjem prvo se odrazila u štampanim medijima. Nestankom "Presa" i ratom "Blica" i "Alo" sa "Kurirom" i "Informerom" sada je ekranizovana. Pitam se, kakva pozicija je nama gledaocima, odnosno čitaocima,odeljena u tim okršajima.

Pitanje koje sebi postavljam dok ovo pišem, a verujem da nisam jedini, zato glasi – kako sam odbio da budem TV navijač?

Prvi referendum, sa sigurno najjačim posledicama po naše živote, desio se nakon oslobađajuće presude za hrvatske generale u Hagu. Sve moje nade da će Haški tribunal na neki volšeban način staviti tačku na istoriju Balkana devedesetih pale su u vodu. Desilo se upravo ono čega sam se najviše plašio, mržnja i nepoverenje će se preneti na sledeću generaciju, na našu decu koja u najvećem broju neće ni doći u priliku da upoznaju Hrvate ili muslimane. U Hrvatskoj se navijalo kao na utakmici (protiv Srba, naravno) a za priznanje jedne strane Istine. Odlučio sam da ne učestvujem u sportskom nadmetanju, ali sam shvatio da ću kao i u slučaju Drugog svetskog rata – morati sa svojom decom sam da razgovaram. Zbog naše porodične istorije, morao sam da im objašnjavam šta se desilo na Kosovu, u Bosni i Krajini. Moraćemo to da im objasnimo pazeći da uz nesreću ne ulivamo mržnju u dečije glave. To se navijanjem ne može postići. Čudno je što se ta rezignacija mogla osetiti i kod zvaničnika, pa sam pomislio kako bi emotivna reakcija iz Srbije u suštini bila veoma sebična. Dragi moji, u Hrvatskoj još uvek žive Srbi kojima je potrebna podrška i pomoć, baš kao i onim nesrećnicima po izbegličkim centrima kojih se mediji sete samo na godišnjicu Oluje na parastosu u Crkvi Svetog Marka. Ako vam je do borbe, borite se za njihova prava.

Nedugo zatim, video sam gašenje "Presa" i celu zbrku oko tajkuna i medija, ali su u ovom slučaju u senci ostali samo političari. Niko me neće ubediti da u srpskom ratu tabloida nema naših najuticajnijih političara. Dok se oni u tom rogovskom ratu gađaju kakicom, od nas se očekuje da se referendumski opredeljujemo. Da objektivno pomirimo i utvrdimo gde više smrdi. Jedina društvena korist, ili možda korist za novinarsku profesiju, jeste ova tabloidno-politička diferencijacija, gde možete da zaključite ko je koga plaćao. Ispalo je da navijajući za jedan od tabloida – vi dajete podršku političkoj opciji, ali je manir upotrebe skandala identičan. Da li navijate za Ivicu ili Acu, Miškovića ili pomenutog Acu, Đilasa ili Acu. Simultanka, bog te. Onda se neko setio da je zgodno na Pinku 2, čuj, dupli Pink, napraviti Informer talk show "Teška reč" gde je poenta upotreba teških reči. Iz mog četrdesetogodišnjeg iskustva, najteže srpske reči su: molim, hvala i izvinite. Ove reči sa televizije uopšte nisu teške, njihova specifična težina je upravo obrnuto proporcionalna njihovoj nameri da uvrede, ponize i diskredituju sagovornika. Nisam hteo da navijam skandirajući teške reči.

Treće mesto za navijanje je bilo najteže jer je maskirano u derbi. Normalno je da navijam za Zvezdu, normalno je da poželim da se stvari srede kad dođe Džaja, normalno je da se plate dugovi za struju na Marakani. Na kraju, normalno je da dobijemo Partizan sa 3:2, da bude dobra utakmica. Međutim, nije normalno da pre i posle utakmice huligani razlupaju grad i pišu uvredljive poruke zvaničnicima iz Partizana na kućnoj adresi. Nije normalno da se fudbal uvek završi razlupanim glavama. Pitam se, ima li ta agresivnost nekakve veze sa dugom od 65 miliona u Zvezdi. Niko se ovde ne bježe za džabe, kod batina u Srbiji vladaju surovi zakoni slobodnog tržišta i liberalne ekonomije. Da li će isti ti huligani, bez obzira na boju dresa, dati svoje mišljenje i po prethodna dva pitanja. Mislim da su ga u prošlosti i davali.

Danas navijanje nema onaj smisao koji smo mu davali pre Opšteg raspada. Kada su se raspravljali Đokisti i Mikisti, Ijubitelji Bitlsa ili Stonsa, Pistolsa ili Kleša, raspravljali smo argumentima. Današnje podele nisu ni ideološke, ni političke, ni fudbalske, jer pukli su jednako i četnici i partizani, vlast i opozicija, Zvezda i Partizan. Od mene se kao i od ostatka apatične i razočarane nacije zahteva isključivo euforija, violentna radost ili tuga, gorljiva podrška ili mržnja. Dragi prijatelji, želim malo mira, nemam za koga da se opredelim, nemam za koga da navijam, osim možda za onog Čoveka, čiju smrt na Balkanu smo videli u istoimenom filmu Miroslava Momčilovića pre neki dan na premijeri.

JDP

REPERTOAR
DECEMBAR 2012.

VILIJAM ŠEKSPIR

OTELO

REDITELJ MILOŠ LOLIĆ

22. decembar u 20.00

PREMIJERA
Scena „Ljuba Tadić“

01. Subota u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
02. Nedelja u 20.00	ŠINE
03. Ponedeljak u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
04. Utorak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
05. Sreda u 20.00	METAMORFOZE
06. Četvrtak u 20.00	SUMNJIVO LICE
08. Subota u 20.00	ROĐENI U YU
09. Nedelja u 20.00	ŠINE
10. Ponedeljak u 20.00	SUMNJIVO LICE
12. Sreda u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
14. Petak u 20.00	VIŠNJIK
15. Subota u 20.00	SKAKAVCI
16. Nedelja u 20.00	SUMNJIVO LICE
18. Utorak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu) *
22. Subota u 20.00	OTELO – PREMIJERA
23. Nedelja u 20.00	OTELO
26. Sreda u 20.00	OTELO
27. Četvrtak u 20.00	OTELO
28. Petak u 20.00	SUMNJIVO LICE

Teatar „Bojan Stupica“

05. Sreda u 20.30	BUBA U UHU
07. Petak u 20.30	HADERSFILD
10. Ponedeljak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
11. Utorak u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
12. Sreda u 18.00	BUBA U UHU
13. Četvrtak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
16. Nedelja u 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
17. Ponedeljak u 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
24. Ponedeljak u 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE *
25. Utorak u 20.30	ELIJAHOVA STOLICA

Gostovanja

4. ELIJAHOVA STOLICA	III Internacionalni pozorišni festival „Interferences“ Kluž, Rumunija

* predstava je titlovana na engleski jezik / English subtitles

 Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50, 011/2644-447, 3061-957

www.jdp.rs

 Radno vreme blagajne:
ponedeljak – subota
10h – 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447

GLASNIKOVE KNJIGE

NOVA IZDANJA SLUŽBENOG GLASNIKA

NOVEMBAR 2012

KAPITALNA IZDANJA

NAJLEPŠA KNJIGA

NA NEDAVNO ZAVRŠENOM 57. MEĐUNARODNOM SAJMU KNJIGA U BEOGRADU *LEKSIKON ARHITEKTURE I UMETNIČKOG ZANATSTVA* SLOBODANA MALDINIJA DOBIO JE "NAGRADU ZA NAJLEPŠU KNJIGU". REČ JE O IZVRŠNO DIZAJNIRANOJ, TEMELJNO PISANOJ I BOGATO ILUSTROVANOJ KNJIZI KOJA SADRŽI OKO 1900 ČLANAKA I 1 800 ILUSTRACIJA KOJIMA SU PREDSTAVLJENI OSNOVNI POJMOVI IZ ISTORIJE I TEORIJE ARHITEKTURE, ARHITEKTONSKI STILOVI I KLJUČNI KONSTRUKTIVNI I DEKORATIVNI ELEMENTI ARHITEKTONSKIH OBJEKATA

Arhitekta Slobodan Maldini je 1998. godine otpočeo rad na proučavanju i sistematizovanju pojmo-va, istorije i stilova u arhitekturi. Taj rad je rezultirao obimnom dvo-
tomnom knjigom *Enciklopedija arhitekture*, objavljenom u autor-
skom izdanju 2005. godine. Ova
knjiga je iste godine na Sajmu knji-
ga u Beogradu proglašena izdavač-
kim poduhvatom godine, a zatim
je prerasla u višetomnu ediciju.
Nakon toga, u nameri da načini
jedno popularno izdanje namenje-
no kako arhitektama, profesorima
i studentima arhitekture tako i naj-
široj publici zainteresovanoj za ovu
temu, autor je napravio selekciju
osnovnih pojmova iz oblasti arhi-
tekture, obradio ih na pristupačan i
jezgrovit način i predstavio ih u for-
mi leksikona koji je pod naslovom
*Leksikon arhitekture i umetničkog
zanatstva* objavljen ove godine u
izdanju Službenog glasnika.

*Leksikon arhitekture i umetničkog
zanatstva* je temeljno pisana i bo-
gato ilustrovana knjiga sa oko 1900
članaka i 1800 kolornih ilustracija
kojima su predstavljene istorijske,
stilske, geografske, konstruktivne
i oblikovne karakteristike arhitek-
ture. Odrednice *Leksikona* mogu se
svrstati u četiri osnovne grupe: ar-
hitektonski pojmovi, arhitektonski
stilovi, tipovi građevina i nacional-
ni i regionalni pokreti i tendencije.
U središtu autorove pažnje, po nje-

govim rečima, bila je arhitektura na
evropskom tlu, ali je opisana i ona
koja pripada vanevropskim kul-
turama (staroegipatska, kineska,
japanska, majanska i dr.), i pred-

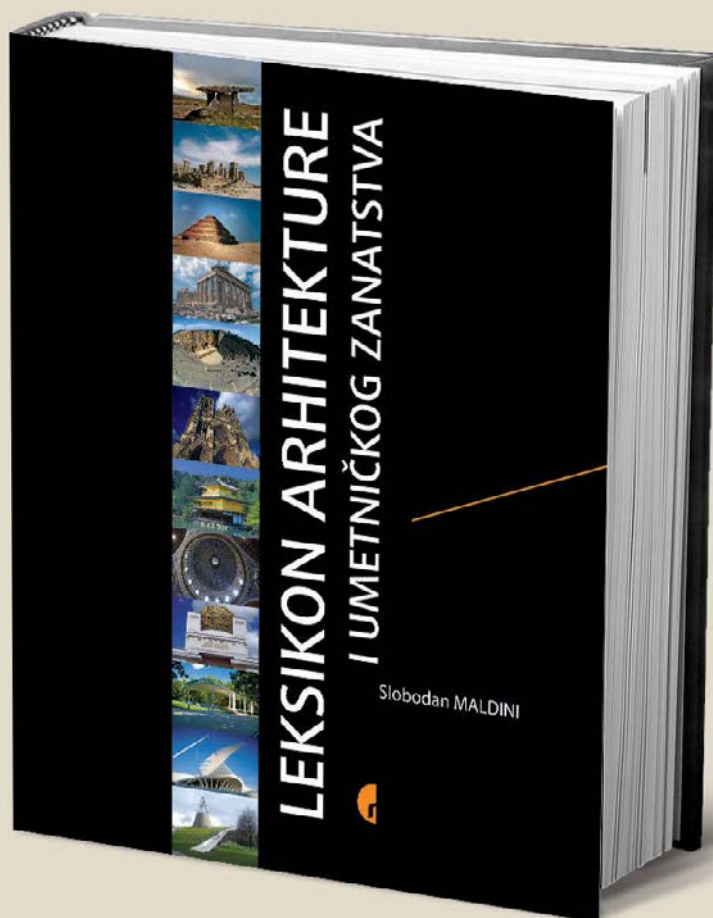
stavljeni su i arhitektonski stilovi
razvijeni pod uticajem kulturne tra-
dicije Bliskog, Srednjeg i Dalekog
istoka. Pored pojmova iz arhitek-
ture, u *Leksikonu* su obrađeni i

određeni pojmovi vezani za srodne
oblasti i naučne discipline (geome-
trija), tehničke discipline (arhitek-
tonske konstrukcije), urbanizam,
likovne umetnosti (vajarstvo, sli-
karstvo), dizajn, zanatstvo (izrada
nameštaja, tehnike dekoracije).

Posebna pažnja, kako Slobodan
Maldini navodi u uvodnoj reči na
početku *Leksikona*, posvećena je
opisivanju funkcionalnih karak-
teristika arhitektonskih objekata,
istorijskog i geografskog konteksta
njihovog nastanka i razvoja, kon-
struktivnog sklopa, primene deko-
racije i ornamentike. Pored toga,
analizirani su i kulturni, privredni,
politički, verski i vojni uticaji, kao i
uticaj tradicije i nasleđa na razvoj
arhitektonskih oblika i stilova.

U nekim srećnijim društvima leksi-
koni ove vrste rezultat su rada lek-
sikografskih i naučnih instituta koji
okupljaju timove stručnjaka i spe-
cijalista za pojedine oblasti, a naše
društvo ima sreću da u svojoj sre-
dini ima posvećeničke kakav je au-
tor *Leksikona*, zahvaljujući čijem
individualnom trudu naša kultu-
ra može da se pohvali jednim ova-
kvim izdanjem.

Da je njegov trud ipak prepoznat i
uvažen govori i činjenica da je na
nedavno završenom Sajmu knjiga u
Beogradu za dizajn *Leksikona ar-
hitekture i umetničkog zanatstva*
Maldini dobio prestižnu "Nagradu za
najlepšu knjigu".

SLOBODAN MALDINI:

LEKSIKON ARHITEKTURE I UMETNIČKOG ZANATSTVA

BIBLIOTEKA: LEXIS

EDICIJA: REČNICI I ENCIKLOPEDIJE

GLASNIKOVE NAGRADE NA SAJMU KNJIGA U BEOGRADU

Na 57. Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu Službeni glasnik je dobio niz priznanja čime je još jednom potvrđen status ove kuće kao stuba nacionalne izdavačke produkcije. Najprestižnija sajamska nagrada, "Nagrada za izdavački poduhvat godine", pripala je *Delima Stanislava*

Vinavera, u izdanju Glasnika i Zavoda za udžbenike, koje je priredio urednik Glasnikove biblioteke "Književne nauke, kultura i umetnost" prof. dr Gojko Tešić. Pored toga, na ovogodišnjem Sajmu knjiga, nakon nekoliko godina pauze, ponovo je dodeljena i "Nagrada za najlepšu

knjigu", kojom je nagrađeno još jedno Glasnikovo izdanje – *Leksikon arhitekture i umetničkog zanatstva* Slobodana Maldinija. Novinari akreditovani na Sajmu knjiga u tradicionalnom izboru za "Najboljeg izdavača" dodelili su ovo priznanje – Službenom glasniku.

KOSTA HAKMAN – ŽIVOT I DELO
PRIREDILA: MILICA HAKMAN
TEKST: LJILJANA PILETIĆ STOJANOVIĆ
BIBLIOTEKA: POSEBNA IZDANJA

Kosta Hakman spada u red naših najznačajnijih slikara-kolorista. Rođen je 1899. u Bosanskoj Krupi, a školovao se u Tuzli, gde je postao najmlađi član "Mlade Bosne", zbog čega je nakon Sarajevskog atentata 1914. bio hapšen od strane austrougarskih vlasti. Posle Prvog svetskog rata studira slikarstvo u Pragu, Beču i Krakovu, gde formira svoj slikarski kredito: "Nema linije, nema oblikovanja, postoje samo kontrasti ne crnim i belim već kolorističkim impresijama." Prvu samostalnu izložbu u Beogradu održava 1925. godine. Posle četiri godine boravka u Parizu drugu organizuje 1929. a treću dve godine kasnije, i stiče status jednog od naših najrepresentativnijih međuratnih slikara i pripadnika beogradske umetničke elite. Član je grupa "Oblik" i "Dvanaestorica", jedan je od osnivača "Kola jugoslovenskih umetnika", i učestvuje na Izložbi jugoslovenske umetnosti u Rimu i na Svetskoj izložbi u Parizu 1937, gde za sliku *Predgrađe Beograda* dobija "Zlatnu medalju". Njegovu započetu akademsku karijeru na Beogradskom univerzitetu prekida Drugi svetski rat, koji on provodi u koncentracionom logoru u Dortmundu kao ratni zarobljenik. Nakon rata radi kao profesor Akademije likovnih umetnosti u Beogradu, školujući i usmeravajući generacije kasnije veoma uspešnih stvaralaca. Umro je 1961. u Opatiji. Životom i delom Koste Hakmana dugo godina bavila se Ljiljana Piletić Stojanović, a rezultat njenog rada nalazi se u ovoj luksuznoj monografiji koju je priredila zajedno sa slikarevom ćerkom Milicom Hakman. U tekstualnom

delu monografije Ljiljana Piletić Stojanović prati Hakmanov životni put, analizira i kontekstualizuje njegov slikarski opus i sumira njegov pedagoški rad. Knjiga je bogato ilustrovana s više od sto pedeset fotografija i reprodukcija Hakmanovih dela i na najbolji način predstavlja ovu izuzetnu ličnost koja je obeležila srpsku kulturu i umetnost. Kao poklon uz ovu monografiju čitaoci dobijaju i DVD s dokumentarnim filmom *Životi Koste Hakmana* reditelja Milana Gilišića urađenog po scenariju Zorana Stefanovića u produkciji RTS-a.

BRANKO KUKIĆ: IZA
BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE
KOLEKCIJA: TERAZIJE

"Jednoga dana Dželaludina Rumija je upitao učenik: 'Zašto, učitelju, sve vreme provodite igrajući i slušajući muziku?' On mu je odgovorio: 'Zato što kad slušam muziku već slušam škripu vrata raja.' 'Ali ja ne volim škripu vrata', odgovorio mu je učenik. Tada mu Rumi reče: 'Zato što si još početnik, pa čuješ vrata kada se zatvaraju. A ja ih slušam kada se otvaraju.'"

Ova priča nalazi se kao moto zbirke eseja Branka Kukića naslovljene jednostavno – *Iza*. Njome se on još jednom dokazuje kao jedan od naših najsuptilnijih esejista, koji vanrednom lucidnošću i erudicijom uspeva da odškrine vrata smisla umetnosti i naznači ono što se nalazi *iza*

MILE GROZDANIĆ – PSIHLOGIJA SIMBOLIČKIH FORMI
PRIREDILI: SRETO BOŠNJAK I MILE GROZDANIĆ
BIBLIOTEKA: POSEBNA IZDANJA

Mile Grozdanić (1942), diplomirani grafičar, redovni profesor na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu i na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju, likovni stvaralac s brojnim samostalnim i grupnim izložbama u zemlji i inostranstvu, dobitnik mnogih nagrada iz oblasti likovne grafike, slikarstva i grafičkog dizajna, zaslužan za vrhunsko grafičko oblikovanje velikog broja časopisa, kataloga i knjiga, među kojima su i mnoga Glasnikova izdanja, na ovdašnjoj grafičko-likovnoj sceni prisutan je od sredine šezdesetih godina prošlog veka. U ovoj luksuznoj i bogato ilustrovanoj monografiji reprezentativno je predstavljen Grozdanićev crtačko-grafičko-slikarski opus. O njegovom značaju istoričar umetnosti Lazar Trifunović je svojevremeno dao sud koji se ovom monografijom još jednom potvrđuje: "Mile Grozdanić je od grafičkog radnika postao grafički umetnik. Naizgled, u toj promeni menja se samo jedna reč, mada iza nje stoji nešto mno-

go dublje, složenije i važnije – ceo jedan život ispunjen borbom za sopstveni i umetnički integritet. U krugu beogradske grafike zauzeo je istaknuto mesto, čak, čini mi se, značajnije nego što smo u ovom trenutku u stanju da shvatimo. On je predložio stvaralačko ispitivanje medija i pružio originalna lična rešenja koja dubinom ideje, snagom tehnoloških inovacija i smelim osavremenjavanjem grafičkog postupka mogu postati značajan putokaz u daljem razvoju naše grafike."

njih. U ovoj knjizi nalaze se njegovi izabrani eseji na razne književne i slikarske teme, pisani u različitim vremenima i različitim povodima. U njima se, pored ostalog, Kukić bavi Faustom i Đavolom u savremenom svetu, Hamvašem, Jingerom, Basarom, Dimitrijem Mitrovićem, Artoom, Žikom Pavlovićem, De Ružmonom, Šejkinim i Kišovim *Đubrištem*, poezijom Vaska Pope, Ljube Simovića, Nikole Šopa, Malkolma Laurija i Milutina Petrovića, slikarstvom Dušana Jevtovića, Dragoslava Živkovića, Milana Popovića, Voja Stanića, Ljubodraga

Jankovića Jaleta, Dada Đurića, Branka Miljuša, Koke Mihać, Ljube Popovića, Džonija Reljića... U drugom delu knjige nalazi se hrestomatija književnih tekstova i odabrane reprodukcije slika o kojima Kukić u svojim esejima govori.

Službeni glasnik je nedavno otpočeo s objavljivanjem sabranih dela Bele Hamvaša (1897–1968), jednog od najznačajnijih evropskih mislilaca XX veka. Dosad je u ovoj ediciji izašlo pet Hamvaševih knjiga eseja, objavljenih u tri toma. U prvom tomu se nalazi knjiga *Velika riznica predaka*, zbirka ogleada o zaboravljenoj baštini sveta, od ved-ske do toltečke;

u drugom tomu nalaze se dve knjige: karakterološko-geografsko-poetička studija posvećena mađarskoj kulturi i mentalitetima pod naslovom *Pet genija* i studija o smislu i tehnikama alhemije pod naslovom *Tabula smaragdina*; u trećem tomu nalazi se zbirka eseja *Nevidljivo zbivanje*, jedina esejistička zbirka koju je Bela Hamvaš za života objavio 1943. godine, kojoj je pridodata zbirka *Silentium*, sa četiri Hamvaševa ogleada. Paralelno s ovim naslovima, objavljena je i knjiga Save Babića, Hamvaševog prevodioca na srpski jezik, pod naslovom *Granice iščezavaju, zar ne?*. Kako je autor u podnaslovu ove knjige naznačio, reč je o autografskom romanu o recepciji Bele Hamvaša u srpskoj, potom i u mađarskoj književnosti i kulturi, pa i u svetu... Knjiga se sastoji iz dva "koloseka"; kako kaže Babić, koji se međusobno smenjuju i dopunjuju. U prvom, pod nazivom "Marginalije",

nalaze se kraće beleške (kojih ima čak 1383) pisane tokom tri decenije o svemu što je vezano za recepciju Bele Hamvaša u javnosti, počev od prvog Babićevog susreta s jednim Hamvaševim tekstom, esejom "Drveće", objavljenim na mađarskom jeziku u novosadskom časopisu "Hid" 1970, pa sve do 2000. godine. U ovim zapisima nalazi se iscrpna i zanimljiva istorija Babićeve potrage

za Hamvašem i njegovim rukopisima, iskušenja oko prevodenja i muke oko objavljivanja, problemi s izdavačima i zadovoljstvo susreta s "hamvaševcima", medijski odjeci, prijem i otpori koji su pratili ulazak Bele Hamvaša u srpsku kulturu. Drugi kolosek knjige, "Proplanci", sadrži celovite tekstove o Hamvašu objavljivane u periodici, eseje i razgovore posvećene njegovom stvaralaštvu, a ovakvih priloga ima tačno 237. Uz to, kao poklon čitaocu koji ukaže poverenje ovakvom nizu tekstova, dodate su u dnu stranica, u dugome nizu, hronološki poredane Hamvaševe misli kojima se, kako kaže Babić, treba vraćati kao objektima za meditaciju. Ova obimna knjiga na šeststotinjak stranica velikog formata čita se kao jedinstvena hronika otkrića jednog velikog pisca i posvećeničkog truda njegovog prevodioca i tumača da njegovi tekstovi i knjige stignu do onih kojima su namenjeni.

Bela Hamvaš

1813
1813
2013

ДВА ВЕКА СРПСКИХ СЛУЖБЕНИХ ГЛАСИЛА

**ЕКСКЛУЗИВНО ИЗ ПРВЕ РУКЕ!
ПРВИ ПУТ ПРЕД ШИРОМ ЈАВНОШЋУ.**

Књига записа британског амбасадора у Србији до 1999. године о личним и дипломатским контактима, преговорима, тајним састанцима и јавним договорима, импресијама и чињеницама. Уместо Викиликса читajte сведочења из прве руке.

Цена: 864,00 РСД

Књигу можете поручити на
011/36-444-52, 30-60-578
или prodaja@slglasnik.com
www.slglasnik.com

KRISTIJAN MIJO:

REČNIK ZALJUBLJENIKA U GASTRONOMIJU

PREVOD: OLGICA STEFANOVIĆ

BIBLIOTEKA: UMETNOST I KULTURA

EDICIJA: REČNICI I ENCIKLOPEDIJE SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

Ova knjiga francuskog novinara, gastronomskog kritičara, pisca i istinskog zaljubljenika u kulinarstvo Kristijana Mijoa namenjena je svima koji umeju da uživaju u jelu. U rečničkoj formi napisao je više od sto mikroeseja na različite gastronomske teme, a među pojmovima kojima se Mijo bavi nalaze se pojedine namirnice, jela, pića, kulinarske tehnike, kuvari, restorani i nacionalne kuhinje, ali i sve drugo što jednom gurmanu može da pričinii zadovoljstvo za stolom. "U životu sam pola veka proveo krstareći uzduž i popreko planetom vođen svojim želucem, a još me nije napustila želja da o tome pripovedam", priznaje Mijo.

"Ali ne kao profesor 'gastronomije' (oh, gadne li reči!) već kao gurman, kao ljubitelj dobrih i lepih stvari, susreta i otkrića. Da bih sa čitaocem podelio svoja ushićenja, nedaće ili nalete srdžbe, ušao sam u lik pripovedača kao kad se društvo okupi za stolom. Kad mu ponudim da proba zečetine na kraljevski način, eto nas u *Pale Royalu* kod gospođe Kolet. Zajedno udišemo mirise kuvane govedine gospođe Milor, moje kućepaziteljke, neprimetno se uvlačimo u tajanstvene kuhinje slobodnog zidarstva, sedamo za sto kod najvećih šefova kuhinje veka i izrgavamo ruglu smešne strane izvesne savremene gastronomije."

FRANČESKO ALBERONI: ZALJUBLJIVANJE I LJUBAV

PREVOD: DARJANA RANČIĆ-JERKOVIĆ

BIBLIOTEKA: DRUŠTVO I NAUKA

FILOZOFSKO-TEOLOŠKA EDICIJA

Nakon seksualne revolucije 60-ih, šireg uticaja psihoanalize i feminističkih pokreta na svakodnevni život, izgledalo je kao da su pojmovi poput "duše" ili "ljubavi" odbačeni na smetlište oveštalih pesničkih fraza. Ali nakon što su, činilo se, sasvim prevladale ideologije koje su negirale svaku vrednost para i zaljublivanja i ismevale isključivost i ljubomoru, 1979. godine pojavila se knjiga *Zaljublivanje i ljubav* italijskog sociologa Frančeska Alberonija, koja kao da je iznenada ponovo otkrila skrivenu stvarnost i značaj pojmova iz naslova knjige, i to na takav način da je za veoma kratko vreme doživela ogroman svetski uspeh i bila prevedena na dvadeset pet jezika. Pisana pitko i socio-psihološki utemeljeno, kritikujući tada dominantne filozofske i psihološke struje koje su zaljublivanje svodile na seksualnu represiju ili infantilnu regresiju, Alberonijeva knjiga je ukazala da fenomen zaljublivanja nalikuje zanosu masovnih pokreta, s tom razlikom što u ovom "zajedničkom pokretu" učestvuju samo dve osobe: one se bune protiv svojih prethodnih veza i zahvaljujući entuzijazmu početne faze započinju novu zajednicu koju čini zaljubljeni par projektovan u budućnosti. Danas se knjiga *Zaljublivanje i ljubav* smatra najpotpunijom i najdubljom analizom ovog izvanrednog ljudskog iskustva, nezaobilaznom za sve proučavaoce ovog fenomena, podjednako zanimljivom kako za one koji čeznu za ljubavlju i one razočarane u istu, tako i za zaljubljene koji će u njoj prepoznati neke od procesa koji se upravo odvijaju u njihovim dušama.

MORIS FRIDMAN: PROBLEMATIČNI POBUNJENIK

PREVED: IGOR JAVOR

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE

KOLEKCIJA: INTERPRETACIJE

Dva stuba na kojima počiva zapadna književnost jesu biblijsko i starogrčko nasleđe. Dva najveća mitska pobunjenika u biblijskom i starogrčkom svetu jesu Jov i Prometej. U studiji *Problematicni pobunjenik* američki komparatista Moris Fridman bavi se filozofsko-književnim predstavama modernog Prometeja i modernog Jova u delima četiri pisca koji su u svojim čuvenim "romanima ideja" dali dubinsku, dinamičnu i kompleksnu projekciju savremenog čoveka – Hermana Melvila, Fjodora Mihajloviča Dostojevskog, Franca Kafke i Albera Kamija. "Više od svih drugih pisaca XIX i XX veka, Melvil, Dostojevski, Kafka i Kami nam pomažu da razumemo čoveka koji poznaje postojanje lišeno Boga i sebe kao otuđenog i podeljenog", kaže Fridman. "Melvil prikazuje svet u kojem moderni čovek pronalazi sebe, onaj svet u kome je prisutna 'smrt Boga'; Dostojevski iznosi na videlo problematičnog pobunjenika koji živi u ovome svetu i pokušava da pronađe rešenje za izgnanstvo; Kafka prikazuje kasniji, snažniji stepen izgnanstva i jednog neoromantičnog, dublje problematičnog čoveka; Kami se kreće od modernog izgnanika koji se afirmiše uprkos apсурdu, do modernog Jova koji je u dijalogu s апсурdom. Zajedno uzeti, oni nam donose neke od najvažnijih aspekata predstave o modernom čoveku. U kojem god obliku da upoznajemo ovu predstavu, ona ostaje složena i kontradiktorna figura na osnovu koje se produbljuje naše razumevanje problematike modernog čoveka, a time i razumevanje nas samih."

**Десанка
Максимовић**

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

у 10 томова

прво издање, 2012, 17 x 24 cm, тврди повез, ћирилица
цена: 22.000,00 РСД

Задужбина Десанка Максимовић • ЈП Службени гласник • Завод за уџбенике

НОВИНЕ СЕРИЈЕ
1813
СРЕДОЦИ ЕПОХЕ
2013
СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

ДВА ВЕКА СРПСКИХ СЛУЖБЕНИХ ГЛАСИЛА

Ово капитално издање које се састоји из 10 томова, у највећој мери ослања се на решења која је применила сама песникиња, учествујући у приређивању својих *Сабраних дела* (Нолита, 1969) и *Сабраних песама* (Нолит, 1980–1990).

Књиге садрже ауторизоване текстове и преводе Десанке Максимовић, при чему је пут до њиховог коначног облика контролисан на четири битна пункта ауторизације, почев од аутографа, преко верзије први пут објављене у периодичној публикацији и верзије први пут објављене у збирци, до оне у *Сабраним песамама*. Осим тога, ту су и сви пронађени текстови у рукопису, као и у верзијама објављеним у часописима и публикацијама.

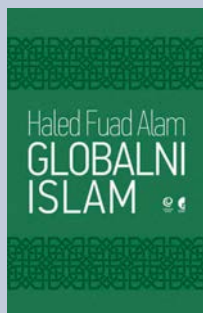
Књиге можете поручити на
011/36-444-52, 30-60-578
или prodaja@slglasnik.com
www.slglasnik.com

HALED FUAD ALAM: *GLOBALNI ISLAM*

PREVOD: ANĐELA MILIVOJEVIĆ

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

Knjiga *Globalni islam* italijanskog publiciste alžirskog porekla i profesora Univerziteta u Trstu Haleda Fuada Alama predstavlja rezultat autorovog višegodišnjeg bavljenja savremenim islamom, naročito u kontekstu dramatičnih zbivanja na međunarodnom planu od Zalivskog rata do terorističkih napada 11. septembra, kao i njihovim traumatičnim posledicama. Alam se u zasebnim poglavljima bavi različitim aspektima savremenog islama, kao što su odnos islama i politike, ideologizacija islama i njegovo ukrštanje sa Zapadom na primeru Iranu, pojava antiokcidentalizma, paralele između panslavizma i panislamizma, ideja evroazijstva, fenomen obrnutog globalizma i hiperkonzervativizma, pa sve do pitanja terorizma, današnjih militan-

tnih islamskih intelektualaca, pojma džihada, uloge savremene tehnologije u islamističkim pokretima i problema integrisanja muslimana u evropska društva. "Od *Globalnog islama* ne treba očekivati, a što bi naslov možda mogao sugerisati, nikakvu poučnu dovršenost, jer je konačnost suda nespojiva s Alamovim shvatanjem uloge i zadatka društvenih nauka, a bogme i s dinamič-

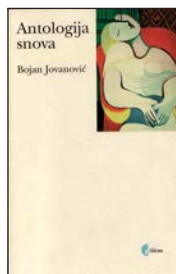
no pulsirajućom složenosti tema o kojima razmišlja i piše", napisao je u pogovoru knjige Darko Tanasković. "Čitalac će se u njoj sresti s obiljem podsticajnih, često neočekivanih ideja i putokaza sopstvenom rasuđivanju, s punim poverenjem u njegove saznavne moći. Alamov vrcavi diskurs delotvorno odvikava od duhovne lenjosti i uljuljkanosti u privid lagodne bezbednosti koji moralu i razumu s prevarantskom uverljivošću nude razne stereotipne predstave o islamu i muslimanima."

BOJAN JOVANOVIĆ: *ANTOLOGIJA SNOVA*

BIBLIOTEKA: UMETNOST I KULTURA

EDICIJA: PEŠČANA KNJIGA

Antologija snova antropologa Bojana Jovanovića predstavlja zanimljivu zbirku oniričkih slika i snova koje su sanjali književni junaci i njihovi tvorci u poslednjih četiri hiljade godina, i iznosi pred čitaoca čudesnu riznicu ljudskog snevanja s najrazličitijim alegorijskim, metaforičnim, mitskim ili dokumentarnim značenjima i konotacijama. Knjiga je podeljena na tri dela. U prvom, pod naslovom "Snovi u književnoj auri", nalaze se odlomci iz dela svetske i domaće književnosti u kojima su opisani snovi literarnih junaka – od *Gilgameša* i Homera do Selimovića, Andrića, Borhesa, Tabukija i drugih – ukupno pedesetak književnih snova. U drugom odeljku, "Snivanje na javi", nalaze se snovi naših i stranih književnika opisani u njihovim autobiografskim delima, a u trećem, "Od zapisa do žanra", snovi zabeleženi u njihovim dnevnicima i pismima, dati u dokumentarnoj, ispovednoj formi. Sa svojih stotinak zabeleženih snoviđenja, *Antologija snova* Bojana Jovanovića idealna je knjiga za pred spavanje.

HENRI DŽEJMS: *BUDUĆNOST ROMANA*

PRIREDILA: BILJANA DOJČINOVIĆ

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE

KOLEKCIJA: POETIKA

Književno delo američko-britanskog pisca Henrika Džejmsa (1843–1916) veoma je raznovrsno i obimno, a u okviru njegovog opusa naročito su značajni njegovi romani u kojima je eksperimentisao s formom, zbog čega se Henri Džejms danas smatra "ocem kratkog romana" i pretečom onoga što će književni teoretičari kasnije nazvati "romanom toka svesti". Njegove inovacije na polju romana nisu bile rezultat slučaja i instinkta, već ozbiljnog i skrupuloznog promišljanja teorijskih pitanja književnosti, tē, kako je govorio, "kuće prozne umetnosti koja nema jedan već milion prozora". Njegovi najvažniji poetički tekstovi sabrani su u ovom izdanju. U njega su uvršteni poznati eseji "Umetnost romana" i "Budućnost romana", kao i predgovori za romane koje je Džejms pisao za njujorško izdanje svojih dela priređivano od 1907. do 1909. godine. "Kao svojevrsni rodonačelnik američke teorije proze Henri Džejms se u *Budućnosti romana* prikazuje i kao znalačka figura koja ispituje od čega je sazdano zdanje prozne umetnosti i kao vrsni pisac kome je pružena još jedna prilika da u ponovnom susretu sa svojim delima odgonetne sopstvene stvaralačke postupke", napisala je u predgovoru ove knjige Biljana Dojčinović.

MIODRAG D. GLUŠČEVIĆ: *DOLAZAK PRVOG VOZA*

U UŽIČKI KRAJ 1912. GODINE

BIBLIOTEKA: POSEBNA IZDANJA

SAIZDAVAČ: NARODNI MUZEJ UŽICE

Ove godine navršava se sto godina od dolaska prvog voza u Užice. Povodom ovog jubileja istoričar Miodrag Gluščević napisao je studijumonografiju u kojoj je rekonstruisao okolnosti u kojima se ovaj događaj odigrao, i upečatljivo i s mnogo detalja opisao ekonomski, društveni i politički kontekst u kome je nastajala i razvijala se celokupna železnička mreža u Srbiji. Knjiga je zanimljivo pisana i bogato ilustrovana i predstavlja ne samo važan prilog upoznavanju istorije srpske železnice već i društvenu hroniku u kojoj se kroz priču o istoriji jedne pruge govori o modernizacijskim procesima koji su nepovratno izmenili dotadašnji način življenja i ubrzali ekonomsku, ali i kulturnu razmenu sa svetom. "Razvitak saobraćaja je jedna paradigma razvitka i napretka civilizacije", kaže autor u zaključku knjige. "I danas se divimo auto-putevima i superbrzim vozovima, udobnim i sigurnim, nažalost i dalje u nekim drugim, razvijenim zemljama. Srbija od svog postanka žudi i teži za Evropom, za njenom civilizacijom, za svetlošću njenih kulturnih centara. To je jedno mukotrpno putovanje, neizvesno i neudobno, baš kao i naši putevi, sporo, kao naša železnica koja i danas putuje 'čirinom' brzinom, ali istrajno i neophodno onom čoveku koji sanja."

PUCANJA – IZBOR IZ MLADE SRPSKE PROZE

PRIREDIO: VLADIMIR Š. VUKOMANOVIĆ

PROSTORI I FIGURE – IZBOR IZ NOVE SRPSKE POEZIJE

PRIREDIO: VLADIMIR STOJNIĆ

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNI GLASNIK

KOLEKCIJA: GLASOVI

U nameri da predstavi najmlađu književnu scenu, pisac Goran Petrović, urednik u Glasniku, poverio je dvojici mladih književnika da načine reprezentativni izbor dela srpskih prozaista i pesnika njihove generacije. Tako su nastale dve antologije pod naslovima *Pucanja* i *Prostori i figure*. U knjizi *Pucanja*, koju je priredio Vladimir Š. Vukomanović, nalazi se izbor dvanaest srpskih pripovedača rođenih uglavnom između 1980. i 1990. godine, s pričama širokog tematskog i poetičkog spektra. Knjiga *Prostori i figure*, koju je priredio Vladimir Stojnić, donosi izbor iz nove srpske poezije. U njoj je sa po deset pesama zastupljeno osamnaest pesnika i pesnikinja rođenih uglavnom osamdesetih godina prošlog veka, koji nose poetski duh svoje generacije i predstavljaju okosnicu najmlađe savremene srpske pesničke scene. Na kraju svake od antologija nalazi se zanimljiv autopoeitički rečnik u kome su autori zastupljeni u njima u formi rečničkih odrednica i definicija ilustrovali svoje poetičke stavove i shvatanja.

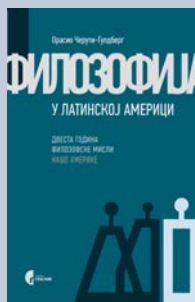
ORASIO ČERUTI-GULDBERG: FILOZOFIJA U LATINSKOJ AMERICI

PREVOD: SANJA SAVKIĆ

BIBLIOTEKA: DRUŠTVO I NAUKA

FILOZOFSKO-TEOLOŠKA BIBLIOTEKA

Kada je reč o filozofskoj produkciji, ovdašnja intelektualna i šira čitalačka javnost uglavnom je tradicionalno usmerena na dela koja potiču iz evropskog i angloameričkog kulturnog kruga. Filozofska dela iz ostatka sveta za naše čitaoce predstavljaju najčešće nepoznanicu, pa je to slučaj i sa delima latinoameričkih filozofa. Objavljivanje studije meksičkog filozofa Orasija Čeruti-Guldburga *Filozofija u Latinskoj Americi* predstavlja pokušaj da se ova nepravda ispravi i da se srpskoj čitalačkoj publici približi latinoamerička misao i njen razvoj u poslednje dve stotine godina, ali i da se ukaže na njen značaj i uticaj na savremene svetske tokove, pre svega u sferi filozofije, politike, ekonomije i kulture. Razvoj filozofije u Latinskoj Americi u ovoj knjizi nije prikazan u klasičnom hronološkom poretku, već u nastojanju da se latinoamerička misao predstavi i objasni kao jedinstvena celina sa svim svojim sastavnim delovima i nijansama. Čeruti posebno skreće pažnju na identitetsko-utopijsko-emancipatorski karakter magistralnog toga la-

tinoameričke filozofije u poslednja dva veka, kao i na činjenicu da se ona na početku XXI veka u prvom redu iskazuje u svom stremljenju ka demokratizaciji i obnavljanju moralne dimenzije političke delatnosti, kako u samoj Latinskoj Americi tako i u globalnim međunarodnim odnosima. "Za Čerutija, filozofija sve više poprima oblik subverzivnog, stvaralačkog delovanja usmerenog ka radikalnom preinačavanju stvarnosti u funkciji postavljanja temelja istinskog Novog sveta koji čeka da ponovo bude 'otkriven', i to ne kao nepoznati *topos* koji ispunjava želje armije disidenata odbeglih od tegobne dežurne stvarnosti već

kao potpuno novi horizont mogućnosti realizacije čoveka i njegovog bića van okvira nejednakosti, eksploatacije, diskriminacije i svih ostalih oblika otuđenja, nametnutih od aktuelnih sistema dominacije", napisao je u predgovoru ovog izdanja dr Dejan Mihajlović. Knjiga je podeljena na tematska poglavlja naslovljena "Neograničena emancipacija", "Građanska pedagogija", "Red i progres", "Aksiologija slobode", "Normalizacija profesije", "Filozofije za oslobođenje" i "Novonastali subjektiviteti", a na kraju svakog od njih nalaze se spisak preporučene literature koja se bavi pomenutim temama i kratki prikazi najreprezentativnijih latinoameričkih filozofskih dela.

TIHOMIR BRAJOVIĆ: KOMPARATIVNI IDENTITETI

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE

EDICIJA: VEZE

Podnaslov knjige *Komparativni identiteti* Tihomira Brajovića, koji glasi *Srpska književnost između evropskog i južnoslovenskog konteksta*, mapira njenu osnovnu temu – pitanja nacionalnog književnog ili kulturnog identiteta. Knjiga se sastoji od četrnaest studija razvrstanih u tri odeljka. Prvi deo "Na(r)acija i kompa-

racija" posvećen je teorijsko-metodološkoj problematici uporednog i književno-istorijskog razumevanja srpske književnosti unutar južnoslovenskog konteksta i imagoškim perspektivama savremene komparatistike. Drugi deo, naslovljen "Evropska kultura i literarni Balkan", sačinjavaju komparativno intonirana tumačenja osobenih žanrovskih i autorskih fenomena kao poetički i kulturološki signifikantnih (malvaroska hronika, esejistika, istorijski roman, Ivo Andrić, Momčilo Nastasijević, Isidora Sekulić, Vladan

Desnica). U poslednjem odeljku knjige pod nazivom "Jaki i slabi identiteti" nalaze se studije koje se bave problemima književnog pamćenja, ratnog autsajderstva, emigrantske slike sveta, kao i rodni identifikacija u savremenom srpskom i južnoslovenskom romanu. U celini gledano, *Komparativni identiteti* predstavljaju književnoistorijski, teorijski i interpretativno profilisan doprinos izučavanju srpske književnosti u savremenom ključu, konstatuju urednici ovog izdanja, s težištem na afirmaciji južnoslovenske, regionalno zasnovane komparatistike kao one dragocene "karlike koja nedostaje".

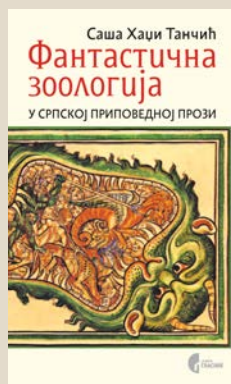
SAŠA HADŽI TANČIĆ:

FANTASTIČNA ZOOLOGIJA U SRPSKOJ PRIPOVEDNOJ PROZI

BIBLIOTEKA: UMETNOST I KULTURA

KOLEKCIJA: GLASNIK

Ova studija esejiste i književnika Saše Hadži Tančića posvećena je književnom motivu fantastičnog preobražaja u srpskoj prozi, tačnije preobražaju ljudi u životinje i životinja u ljude. Motiv metamorfoze u svetskoj književnosti prisutan je hiljadama godina, još od grčkih mitova i Apulejevog *Zlatnog magarca* naovamo, a u srpsku književnost starijeg i novog doba došao je iz svetske književnosti, ali se istovremeno i naslanjao na lokalnu folklornu tradiciju uspostavljajući specifične obrasce žanra fantastične zoologije. Hadži Tančić za predmet svoje analize uzima dela desetak srpskih pisaca u kojima se motiv preobražaja pojavljuje – od Dositeja i Domanovića, preko Andrića, Isidore Sekulić, Milice Janković i Milorada Pavića do Filipa Davida, Dragoslava Mihailovića, Milisava Savića i Bobe Blagojevića. "Autentični književni svetovi dela o kojima je u ovoj studiji reč poreklom su, ili se izvode, iz biblijskih vizija i spisa, nacionalnog nasleđa i savremenog urbaniteta, iz dečjeg sveta i sveta odraslih, ili iz same književnosti", kaže Hadži Tančić na jednom mestu u knjizi. "Čitav niz dela srpske književnosti nudi mogućnost različitog tumačenja ovog fenomena i upućuje na celovitost poetske vizije preobražaja, dok na primerima poligenetizma ili zoomorfizma u književnosti možemo da pratimo promene odnosa jedne kulture prema svetu i životu uopšte."

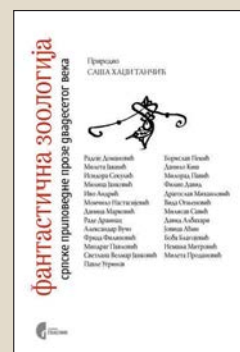
FANTASTIČNA ZOOLOGIJA SRPSKE PRIPOVEDNE PROZE DVADESETOG VEKA

PRIREDO: SAŠA HADŽI TANČIĆ

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNI GLASNIK

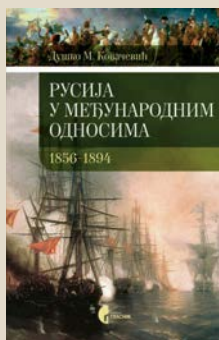
KOLEKCIJA: GLASOVI

U studiji *Fantastična zoologija u srpskoj pripovednoj prozi* Saša Hadži Tančić se teorijski bavi analizom pojedinih književnih dela u kojima se pojavljuje motiv preobražaja životinja u ljude, a u knjizi pod naslovom *Fantastična zoologija srpske pripovedne proze dvadesetog veka* isti autor sabrao je reprezentativna dela srpske književne fantastike ove vrste, načinivši tako zanimljivu antologiju koja se tematski naslanja na njegovu teorijsku studiju. Antologiju otvara priča "Danga" Radoja Domanovića, slede priče Milete Jakšića, Isidore Sekulić, Ive Andrića, Momčila Nastasijevića, Aleksandra Vuča, Radeta Drainca, Miodraga Pavlovića, Pavla Ugrinova, Danila Kiša, Borislava Pekića, Milorada Pavića i drugih, a zaključuju je proze Vide Ognjenović, Filipa Davida, Dragoslava Mihailovića, Davida Albaharija, Jovice Aćina, Bobe Blagojević, Nemanje Mitrovića i Milete Prodanovića. U antologiji je zastupljeno ukupno dvadeset pet pripovedača, koji su, kako Saša Hadži Tančić konstatuje, "izabrali da opišu zverinje u čoveku, svet čoveka i životinje, kao veliku tragediju individua, jeziv san tavnog i neprozirnog, bezдно bezдна srca i duše".

Studija istoričara i profesora novosadskog Filozofskog fakulteta Duška M. Kovačevića posvećena je istoriji Rusije i njenim aktivnostima na međunarodnom planu u periodu između Krimskog rata 1856. i sklapanja vojno-političkog saveza s Francuskom 1894. godine. U ovom periodu, tokom koga su ruski carevi Aleksandar II i Aleksandar III na spoljnopoličkom planu vodili politiku udaljanja od Nemačke i približavanja Francuskoj, otpočeli su procesi koji su, po autorovom shvatanju, utrli put propasti Ruske imperije.

Naime, u drugoj polovini XIX veka Rusija je preživela dve velike političke krize. Prva je trajala od 1859. do 1861. i bila direktna posledica poraza u Krimskom ratu, odnosno teških uslova nametnutih Rusiji Pariskim mirovnim sporazumom. Ova kriza je okončana unutrašnjopoličkim reformama koje je sproveo Aleksandar II. Međutim, da bi reforme uspele, morao se obezbediti mir na granicama imperije, tako da je ruska diplomatija, nastojeći da spoljnopoličke zadatke rešava uglavnom mirnim putem, izađe iz međunarodne izolacije u kojoj se našla antiruskom "krimskom koalicijom" evropskih država i popravi svoj međunarodni položaj, bila uvučena u začarani krug u kome nije mogla da se jasno opredeli između, današnjim rečnikom rečeno, opcije strateškog partnerstva s Nemačkom i Austrougarskom s jedne, ili s Francuskom s druge strane. Druga kriza, od 1878. do 1882. nastupila je kao posledica Rusko-turskog rata i Berlinskog kongresa, i završena je ukidanjem prethodnih liberalnih reformi od strane Aleksandra III. Ovaj car je nastavio s kolebljivom spoljnom politikom – najpre je potpisao "Savez tri cara" s Nemačkom i Austrougarskom, ali se 1894. konačno opredelio za savez sa Francuskom, što će imati ogromne posledice za sudbinu carstva. Prateći odnose Rusije kako s evropskim državama tako i ruske aktivnosti na prostoru Centralne Azije i Dalekog istoka, autor analizira spoljne i unutrašnje razloge koji su Rusku imperiju u ovom periodu učinili nestabilnom državom koja će se toliko urušiti da će na kraju omogućiiti uspeh boljševičke revolucije.

Pesnikinja Mira Alečković (1924–2008) tokom spisateljske karijere bila je u središtu književnog života druge Jugoslavije, družila se s kolegama piscima i mnogim istaknutim ličnostima svog vremena i često ih ugošćavala u svom domu.

Njena ćerka Mila Alečković Nikolić je na osnovu majčinih zapisa i nedovršenih memoarskih rukopisa, ali i sopstvenih sećanja iz detinjstva, načinila ovu knjigu pod naslovom *U domu moje majke – Uspomene Mire Alečković*. U njoj su u formi kraćih literarnih eseja-portreta sabrana sećanja Mire Alečković na svoje savremenike, među kojima su bili, pored ostalih, Desanka Maksimović, Branko Ćopić, Ivo Andrić, Andre Malro, Žan-Pol Sartr i Simon de Bovoar, Pablo i Matilda Neruda, zatim otac Nikite Mihalkova Sergej Mihalkov, slikari Milić od Mačve i Danica Antić, ali i mladi Zoran Đinđić i Vojislav Šešelj, Vangelija Dimitrova zvana Vanga, otac Makarije Dečanski i mnogi drugi. Ova knjiga svedoči o jednoj epohi i njenim protagonistima, o književnim prijateljstvima i slučajnim susretima, a mnoge životne anegdote otkrivaju nam neke manje poznate strane poznatih ličnosti koji se u njoj pojavljuju.

ПОРТАЛ

СЛУЖБЕНИХ ГЛАСИЛА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
И БАЗА ПРОПИСА

ЈЕДИНИ ПРАВНИК
КОЈИ ЗНА СВЕ!

www.e-glasnik.rs

СЛУЖБЕНИ
Е-ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ ЗА 2013.

30.000,00

Службени гласник Републике Србије
ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК ЗА 2013.

11.450,00

Службени гласник Републике Србије
МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ ЗА 2013.

20.800,00

РЕГИСТАР И ТЕКСТОВИ ВАЖЕЋИХ
ПРОПИСА И ОПШТИХ АКТА

20.000,00

АРХИВА СЛУЖБЕНИХ ГЛАСИЛА

- Службени гласник РС од 1945. до 2012.
- Службени гласник РС – Просветни гласник од 1990. до 2012.
- Ратификовани међународни уговори од 1945. до 2012.
- Службени лист од 1945. до 2006.

20.000,00

СУДСКА ПРАКСА

10.000,00

ЦЕНА ПОРТАЛА СЛУЖБЕНИХ ГЛАСИЛА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И БАЗА ПРОПИСА
ЗА 2013. ГОДИНУ – 74.000,00 РСД

**ПРЕТПЛАТИТЕ СЕ ПО НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА
И ИСКОРИСТИТЕ ПОПУСТЕ ДО 31.12.2012.**

- **Попуст 30%** – за уплату до 30. новембра 2012. – цена годишње приступне шифре – **51.800,00** РСД
- **Попуст 25%** – за уплату до 31. децембра 2012. – цена годишње приступне шифре – **55.500,00** РСД
- **ПОКЛОН** свим претплатницима – годишња претплата на часописе:
ЗИП, ПРАВО И ДРУШТВО И ИЗАЗОВИ ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА

КОРИСНИЧКИ СЕРВИС – 011 30 60 300, e-mail: servis@slglasnik.com
СЛУЖБА ПРЕТПЛАТЕ – 011 30 60 588, 30 60 359, e-mail: pretplata@slglasnik.com

НАГРАДА ЗА ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ГОДИНЕ
на 57. Међународном београдском сајму књига

НОВИНЕ СРБСКЕ
1813
СВЕДОЦИ ЕПОХЕ
2013
СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Винавера

ДЕЛА СТАНИСЛАВА ВИНАВЕРА

прво коло 1–9

Приредио Гојко Тешић

Саиздаваштво Службеног гласника и Завода за уџбенике

цена: 15.000,00 РСД

Чудостворац српског језика

Највећи српски Европејац и највећи европски Србин

Чудесни заљубљеник у традицију српске културе

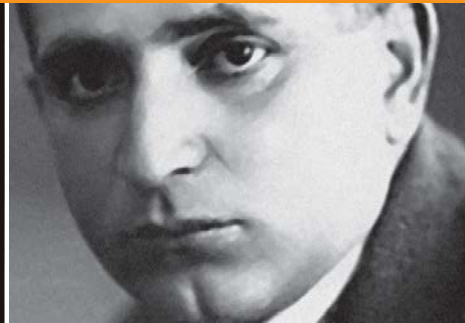
Пошискућ и коначно враћен у мајицу српске културе

Једини који је у Србији писао о свим уметностима

Тел.: 011/36-444-52, 36-31-049, 30-60-359

Е-mail: prodaja@slglasnik.com | www.slglasnik.com

1. РАНИ РАДОВИ 1908–1918

Песме, приче, есеји
и критике

цена: 2.160,00 РСД

2. ПАРОДИЈЕ

- Пантологија новије српске пеленгирике
- Нова пантологија пеленгирике
- Најновија пантологија српске и југословенске пеленгирике
- Алајбегова слама

цена: 2.160,00 РСД

3. ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

Есеји и критике о српској књижевности 1919–1937

цена: 1.944,00 РСД

4. ОДБРАНА ПЕСНИШТВА

Есеји и критике о српској књижевности 1938–1955

цена: 1.836,00 РСД

5. ЗАНОСИ И ПРКОСИ ЛАЗЕ КОСТИЋА

цена: 2.376,00 РСД

6. ВИДЕЛО СВЕТА

Књига о Француској

цена: 1.944,00 РСД

7. ДУША, ЗВЕР, СВЕШТ

Есеји о европској и светској књижевности

цена: 2.052,00 РСД

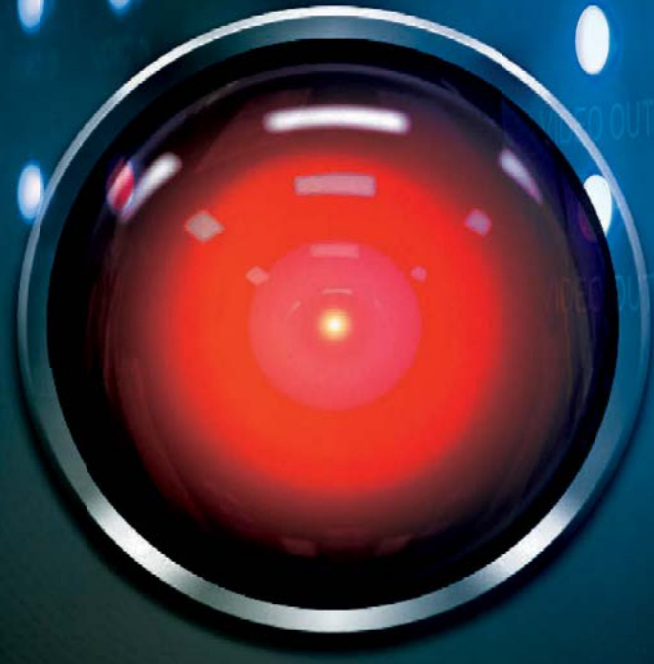
8. ЈЕЗИК НАШ НАСУШНИ ГРАМАТИКА И НАДГРАМАТИКА

цена: 1.836,00 РСД

9. БЕОГРАДСКО ОГЛЕДАЛО

цена: 2.052,00 РСД

NEDELJNIK
VREME
SVAKI DAN

www.vreme.com

Izrael i Gaza

Prolaz kroz

Rakete koje su doletele čak do Tel Aviva i Jerusalima stvaraju u Izraelu pravu ratnu psihozu. Zbog sve savremenijeg i brojnijeg oružja kojim raspolaže Hamas Izrael smatra da u vojnoj akciji “stub odbrane” “jednom za svagda” treba da uništiti njegovu vojnu strukturu. Dok traju raketni napadi na pojas Gaze, Izrael je mobilisao preko 40.000 rezervista spremnih za kopnenu ofanzivu. I palestinski Hamas spreman je na rat, a svetska diplomatija, opet jednom, ne zna šta da radi. Državna sekretarka SAD Hilari Klinton prekinula je azijsku turneju i uputila se u Izrael. Pokušavaju da posreduju i Nemačka, Turska i Egipat, čiji je predsednik Mohamed Mursi govorio o “grotesknoj izraelskoj agresiji”. Za to vreme Hamasu lagano ponestaju rakete, a Izraelu presretači raketa

vrata pakla

Dok su Palestinci iz Gaze ranije sastavljali rakete kućne radinosti i nasumce ih ubacivali u Izrael, njihovo oružje je moglo da se poredi sa Davidovom starozavetnom praćkom, samo sa promenjenim ulogama učesnika i drugačijim učinkom.

U ofanzivi “Čvrsto olovo” pre četiri godine “izraelski Golijat” je nemilosrdno pobeđivao “palestinskog Davida” vojnički asimetričnom kaznenom ekspedicijom, koja je u Gazi, sem uništavanja protivničkog oružja, za sobom ostavila pustoš i nedužne civilne žrtve – najmanje 1400 mrtvih.

Sadašnji obračun, još uvek uz neuporedivo manje stradalnika, ali i dalje sa neizvesnim časom prekida vatre, temeljno vodi preuređenju ranije utvrđene slagalice palestinsko-izraelskog “stogodišnjeg rata”, sigurno najtežeg bliskoistočnog čvora, koji još dugo neće biti raspleten.

NEPOUZDANA DOKTRINA: Od pobeđe u “šestodnevnom ratu” juna 1967, u Izraelu vlada odbrambeno shvatanje o bezbednoj strateškoj dubini, koje se ovog puta pokazuje kao nepouzđano. Opasnosti od raketnog – psihološkog ili razarajućeg – uznemiravanja, ranije su bivali izloženi rubni, južni i severni delovi zemlje, iz pravca Gaze i Libana, odakle deluju Hamas (različito kažnjava), odnosno Hezbollah (protiv koga je 2006. Izrael poveo rat).

Sada su, istina malobrojni, projektili doleteli sve do oboda Tel Aviva i Jerusalima. Već i samo oglašavanje sirena trajno utiče na stanje nacije. Poslovni megapolis jevrejske države i Sveti grad to su poslednji put osetili pre dve decenije u ratu koji Izrael nije vodio: bez ozbiljnijih pogodaka 1991. pale su neke od “Skad” raketa Sadama Huseina, koji je za vreme Drugog zalivskog rata Izraelu pretio hemijskim oružjem.

U ispitivanju raspoloženja nacije više od osamdeset procenata Izraelaca sada snažno podržava neutralisanje Gaze iz vazduha kao dovoljnu meru, a trideset odsto anketiranih traži i ulazak kopnenih trupa.

Upućeni navode da se arsenal Hamasa, ili još radikalnijih ćelija otpora “cionističkom neprijatelju” u Gazi koji ga ne slušaju, sastoji od zastarelih raketa sa dometom od jedva pet kilometara, do mnogo vrednijih – “kasa-ma”, za ciljeve na razdaljini do sedamnaest kilometara, dve vrste raketa “grad”, za napade na daljini od dvadeset i četrdeset kilometara i, konačno, “fadžr 5” (još sovjetske kon-

SLIKE RATA: Sahrana palestinske dece stradale od izraelskih raketa, obračun Hamasovih pristalica sa kolaboracionistom, izraelski vojnici u akciji

Neprijatelj broj jedan

Tek iz petog puta Izrael je uspeo da likvidira Ahmeda Saida Halila al Džabarija komandanta vojnog ogranka Hamasa. Karijeru nije počeo u Hamasu, koji je osnovan tek osamdesetih godina, već u pokretu Fatah Jasera Arafata. Kako tvrdi televizija Al Arabija, Al Džabari je za trinaest godina koje je proveo po izraelskim zatvorima upoznao mnoge pripadnike islamističkog Hamasa. U borbenim dejstvima počeo je da se uspinje na lestvici islamističke organizacije dok na kraju nije postao komandant Az al Din al Gasam brigada, vojne pesnice Hamasa. Pre toga je jedan njegov pretpostavljeni teško ranjen prilikom izraelskog napada, a njegov prethodnik je bio likvidiran.

Izrael Al Džabarija optužuje za "terorističke aktivnosti koje iz Gaze pokreće protiv Izraela", te da je odgovoran za finansiranje i koordinaciju vojnih operacija na Izrael.

Heroj dana

Mnogi su nekadašnjeg ministra odbrane Izraela Amira Pereca svojevremeno ismevali da je nekompetentan. Sada poslanika opozicione Radničke partije čak i politički protivnici slave kao heroja. Jer, upravo je Perec na preporuku vojske naložio da se napravi sistem za presretanje raketa *Iron Dome*, koji se ovih dana pokazao kao čudotvorno oružje. Bez nje ga bi broj žrtava i razaranje na izraelskoj strani bio daleko veći, a samim tim bili bi žešći i izraelski napadi na pojas Gaze, a čitava, i ovako eksplozivna situacija neuporedivo gora.

Ovaj proizvod izraelske firme za izradu oružja *Rafael* na posmatraču deluje kao neka mešavina kompjuterske igrice i naučne fantastike. Tačno se vidi kako se na nebu sudaraju pa eksplodiraju dve tačke, kada *Iron Dome* presretne neku raketu ispaljenu iz pojasa Gaze. Dosad je važno kao gotovo nemoguće da se presretnu rakete kratkog dometa koje ponekad ne lete ni 30 sekundi.

Izgradnja protivrakete baterije košta oko 70 miliona dolara, a svaka raketa-presretač oko 50.000 dolara. Pri učinku od gotovo 80 odsto, što se pokazalo proteklih dana, smatra se da je ovo dosad jedna od najboljih investicija u izraelsku vojsku.

PRESRETAČ RAKETA IRON DOME: 80 odsto efikasnosti

Neki komentatori ofanzivu Izraela posmatraju i u kontekstu eventualnog sukoba sa Iranom: ukoliko do njega dođe, treba ozbiljno da se smanji vojni potencijal Hamasa. Ionaako ostaje kao pretnja libanski Hezbolah, koji raspolaže sa daleko većim arsenalom oružja, nego što će ga ikada biti u Gazi.

strukcije, razvijenih i nabavljenih u Iranu) sa dometom do sedamdeset pet kilometara, bez preciznog nišanja.

KLJUČNA ULOGA EGIPTA: Pažljiviji posmatrači smatraju da će Izrael neizbežno konačno morati da pregovara sa političkim islamom kada oružje opet jednom utihne. Pre svega se ukazuje na neophodnost ozbiljnijih razgovara sa Egiptom, i to ne samo o međusobnim odnosima. Kairo i Jerusalem nalaze se u stanju "hladnog mira", koji je nasleđen od Anvara Sadata i Hosnija Mubaraka i kome je potrebna blagovremena provera stabilne održivosti.

Sem toga, vlast na Nilu nastala Arapskim prolećem oslonjena je na Muslimansku braću i ima i daleko veću mogućnost da utiče na arapski svet – mogla bi kao posrednik značajnije da deluje među mnogima, koji vladu u Jerusallimu izjednačavaju sa "nečastivim".

Do egipatske revolucije 2011. Izrael se za svoje potrebe oslanjao na drugačiju podršku iz Kaira. Mubarakov pristup bio je, da se granica sa Gazom drži pod merama nadzora i blokade, kakve su odgovarale izraelskim potrebama brutalnog disciplinovanja prostora od 365 kvadratnih kilometara na kome živi bar milion i osam stotina hiljada ljudi, najvećim delom – dve trećine – palestinskih izbeglica posle rata 1948. i 1967.

Bi-Bi-Si detaljno razvrstava karte u najnovijoj igri: "Dostignuta je kritična tačka u sukobu. Ključni saveznici Izraela su u Americi i Evropi, gde najvećim delom drže Hamas odgovornim za borbe. Ali, ako Izrael nastavi sa vazдушnim operacijama, broj ubijenih civila će se povećavati i diplomatska podrška jevrejskoj državi će se topiti. Sada je opšti cilj pokušaj da se zaustavi sukob, pre nego što Izrael pusti sa lanca kopnenu operaciju, čime bi broj žrtava nastao da raste. Istina, u Izraelu je malo entuzijazma za upad. Ali, u nedostatku drugih rešenja, dok se izraelske snage gomilaju spremne na pokret, kopnena faza ne može da bude isključena. Svaki de fakto sporazum o okončanju krize biće neformalan – Izrael i Hamas neće sesti za sto i potpisati neko parče papira. Obe strane žele da izađu iz ove krize sa nečim nalik dobitku. Jedan od razloga što diplomatija dosad nije bila u stanju da uspe jeste dramatično preoblikovanje regiona. Veći značaj ima promena vlade u Egiptu – sada na svaki način naklonjenije Palestincima, sigurno mnogo sumnjičavije prema Izraelu."

**PRIPREMA
ZA KOPNENU
OFANZIVU:** Izraelska
tenkovska jedinica na
granici sa Gazom

USLOVI ZA PRIMIRJE: Ograđujući se od “proroka” raznih vrsta, londonski “Gardijan” navodi uslove dve strane za “zatvaranje vrata pakla”. Hamas traži od Izraela prestanak ciljanih ubistava boraca u Gazi, naravno i prekid kopnene i pomorske blokade pojasa.

Izrael zahteva dugoročno primirje od najmanje petnaest godina, obustavu raketnih napada, prestanak akcija protiv izraelskih vojnih patrola, zabranu pristupa hamasovih pripadnika na petsto metara od ograde razdvajanja i zaustavljanje krijumčarenja oružja.

Jerusalim pak “insistira na odredbi o ciljanim ubistvima, u slučajevima kad veruje da su neophodna”.

Ronen Bergman, novinar telavivskog “Jidiot aharonot”, uticajnog lista velikog tiraža, piše: “Rezultat nesrazmernog kažnjavanja je anarhija. Ako jednako osudite lopova i ubicu, pljačkaš banke će se upitati zašto pa da ne ubije čuvara, kada će mu to povećati šanse za uspeh. Izrael ima pravo da se brani, posebno od ogromnog broja dalekometnih raketa, koje masovno pristižu u pojas Gaze iz Irana preko Sudana i Egipta. Ali, uzimati u ruke najteži malj – prihvatati se ciljanih ubistava protiv Hamasa, može da vodi daljem pogoršanju, umesto da poboljša situaciju.”

STRAH OD KOPNE OFANZIVE: Odmah posle ubistva vojnog zapovednika Hamasa Ahmeda Saida Halila al Džabarija (52), koje je zapalilo varnicu za, do zaključenja ovog broja “Vremena”, još uvek samo raketno-bombaške razmene, ugledni dnevnik “Haarec” je

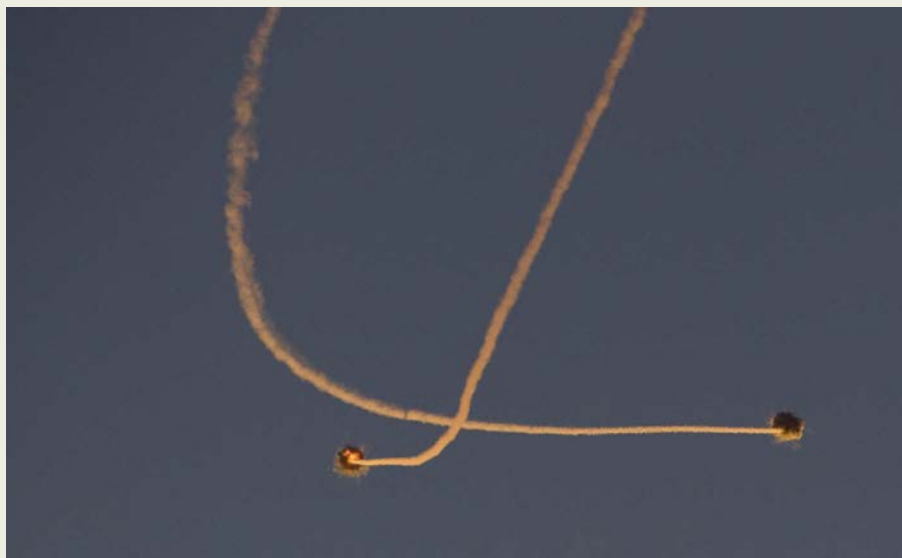
Opravdanja Izraela za raketne napade

Dok Hamas optužuje Izrael za “uništavanje palestinskog naroda” i “mučka ubistva”, Izrael opravdava najnoviju vojnu ofanzivu potrebom da “eliminiše stratešku pretnju kojoj je izloženo oko milion građana države Izrael, jer je samo od početka ove nedelje na južni deo Izraela lansirano gotovo 200 raketa iz pravca pojasa Gaze”.

I u saopštenju izraelske ambasade u Beogradu stoji da je “reč je o samoodbrani, jer Izrael ima dužnost da štiti svoje građane”, te da “teroristička organizacija Hamas kontroliše pojas Gaze i stoga snosi odgovornost za sve što se dešava na toj teritoriji i za ono što iz nje dolazi”.

Izrael tvrdi da se 2005. godine potpuno povukao iz Gaze “koja je od tada postala teroristička baza u koju se, pod budnim okom Hamasa, krijumčare velike količine oružja iz Irana, Libije i Sudana” i da se “Hamas i druge terorističke organizacije u Gazi kriju u naseljenim mestima, dok u isto vreme ciljaju nedužne građane Izraela”.

Pojasom Gaze od 2006. godine vlada Hamas koji se radikalnim metodama bori za nezavisnost i priznanje palestinske države.

SUSRET U VAZDUHU: Raketa i presretač

Ratna psihoza u Izraelu

Za "Vreme" iz Natanije

Već nedelju dana u Izraelu se osećaju uznemirenost i strah. Iranske rakete već godinama padaju na Izrael, ali sada su uzajamne pretnje i napadi iz dana u dan postali žešći, a teritorija koja je obuhvaćena prostranija, što utiče na sve veću zabrinutost ljudi. Napetost u naseljima na jugu Izraela vlada otkad su se 2005. godine izraelsko stanovništvo i vojska povukli iz pojasa Gaze. Tokom prošle godine, koja se smatra mirnom, palo je preko 700 raketa na izraelske gradove. Od prošle nedelje raketiranje je postalo intenzivno i samo tokom nedelju dana je palo nekoliko stotina raketa. Dugogodišnji život u strahu pretvara se u očaj i paniku, u psihozu. Prijatelji me zabrinuto zovu da čuju kako smo. Često pomenu da smo se mi, verovatno, navikli na takve situacije. A ja se pitam da li iko može da se pri vikne na rat. Naravno da ne može. Svaka raketa koja padne je novi šok.

Snimci na televiziji na kojima se prikazuju raketama zasuti gradovi Ašdod, Aškelon, pa i Tel Aviv, jezive slike ruševina i stradalih u Gazi, vesti na radiju, iz časa u čas informacije koliko je ljudi poginulo, koliko dece među njima, izazivaju tugu i neizvesnost kod građana. Na razdaljini od 40 kilometara od teritorije na koju udaraju rakete ne ide se u školu, tako da je nastava u mnogim izraelskim mestima obustavljena. U gradovima koji su na 20 kilometara od Gaze ljudi ne idu na posao.

I pored svega toga, u gradu kao što je Natanija, na obali mora, u kome živim, gde rakete nisu stigle, saobraćaj je živ, ljudi se slobodno kreću, pijaca je puna voća i povrća, na uličnim uglovima prodaje se cveće.

Zbog teže komunikacije i prenosa robe mnogi artikli su poskupeli, ali su radnje dobro snabdevene. Najavljuje se smanjenje penzija i primanja u administraciji, što građane uznemirava koliko i ratna psihoza.

U Izraelu devojke posle osamnaeste godine služe obavezni dvogodišnji vojni rok. Moja unuka upravo je ovih dana regrutovana, što stvara u našoj porodici strah. Mladići služe tri godine vojsku. Velika žrtva i odricanje mladih ljudi sa ciljem da na malom prostoru na kome se Izrael nalazi obezbede sebi miran život. Ali, nažalost, to nije moguće. Uvek nova napetost, novi sukobi.

Kod mene sećanja iz Drugog svetskog rata, kao i ona na devedesete godine u Srbiji, izazivaju nesanicu, a kada ipak usnim, imam noćne more.

Ana Šomlo

Preko 100 mrtvih

Prema neproverenim informacijama, do zaključenja ovog broja "Vremena" u utorak, u sukobima u Gazi ubijeno je preko stotinu ljudi. Prema podacima Hamasa u izraelskim raketnim napadima poginulo je 109 ljudi, među kojima i civili, i deca. Ranjeno je preko 800 Palestinaca. Na izraelskoj strani stradalo je troje ljudi. Hamas je na Izrael ispalio preko hiljadu raketa, od kojih je većina presretna. Izraelsko ratno vazduhoplovstvo položaje Hamasa drži pod stalnom paljbom.

upozorio da atentat može da se pretvori u stratešku grešku i savetuje "hlađenje", podsećajući u uvodniku da "fizičke eliminacije šefova političkih i vojnih organizacija nisu nužno korisne i da obično dovode do stasavanja još radikalnijih vođa". Nakon hirurški precizne likvidacije Džabarija, koji je govorio da "život služi za borbu protiv Izraela", Hamas je saopštio da je ona "ravna proglašenju rata za koje će cionistički okupator platiti ogromnu cenu" i da je Izrael "otvorio vrata pakla". Prilikom tog napada je prema palestinskim izvorima poginulo devetoro ljudi, među kojima jedna sedmogodišnja devojčica.

"Njujork tajms" je napisao da se Obamini bliski saradnici "pribojavaju da mogući kopneni izraelski pohod ne bude politički bumerang, koji će gurati Palestince bliže Hamasu i dodatno nanositi štetu imidžu jevrejske države".

Istovremeno, Arapsko proleće je otvorilo mnoge mogućnosti Hamasu za izlazak iz izolacije i za podršku arapskih islamskih država širom Bliskog istoka. Posete Gazi katarskog emira, bahreinskog princa, tuniskog ministra, egipatskog premijera, naklonost Ankare i najave još gostiju, značajan su pokazatelj popuštanja višegodišnje omče, pa i neke vrste interesnih dodira izopštene Gaze sa priznatom Palestinskom autonomnom upravom u Ramali.

Ako pokrene i kopnene trupe koje su spremne na granici Gaze, za Benjamina Netanijahu u ukupno sedam godina obavljanja dužnosti predsednika vlade, biće to prvi rat koji započinje. U izraelskim političkim običajima, kažu upućeni, "takva prilika je dobrodošla svakom interesentu za mesto premijera". Za januar 2013. su zakazani izbori, a demonstracija brige za bezbednost naroda i države je najbolje oružje u svakoj kampanji.

Pre mesec dana Netanijahu je pred poslancima Kneseta optužio svog prethodnika Ehuda Olmerta da je "ušao u dva nepotrebna rata" – drugi libanski 2006. i čišćenje Gaze 2008. Netanijahu biografi često predstavljaju kao "čoveka kome je u dugoj političkoj karijeri omiljena taktika da ne čini ništa da se stvari dogode, nego da ih spreči". Prilika je da to potvrdi, ili da promeni naviku.

Borivoj Erdeljan

Energetska politika SAD

POGON AMERIKE: Naftno polje u Kaliforniji

Foto: Vreme

Zakon održanja nafte

Ako odbacimo stabilnost cene, što realno i nije najvažniji faktor, Amerika je kao najveći potrošač ovog resursa tokom poslednje četiri decenije obezbedila nešto daleko značajnije – stabilnost u snabdevanju naftom. Ako u tu svrhu SAD nisu štedele ni resurse ni ljude niti svetski poredak, zašto bi to ugrozile iz nekih tamo ekoloških razloga

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE su velika zemlja. Možda ne bi škodilo da se ponekad podsetimo i te očigledne činjenice. Naime, još uvek se svake godine milion ljudi iz celog sveta doseljava i legalno nastanjuje u Americi, a još milion i po ilegalno imigrira na “novi kontinent”. Širom SAD se svakog dana kreće oko 250 miliona putničkih vozila. Od jednog do drugog okeana je prostranstvo sa 132 miliona domaćinstava, 12.804 Mekdonalds restorana, 2200 nuklearnih bojnih glava i 300 miliona pištolja u vlasništvu američkih građana.

Na svu američku preduzimljivost i opštu želju za sopstvenim uspehom, koja je ovu zemlju načinila i održava je neprikosnovenim svetskim liderom, retko gde je i priroda bila tako

izdašna kao u Americi. Širom saveznih država gaji se neverovatna količina žitarica, voća i stoke, ispod tla se nalazi najviše uglja na svetu, kao i zapanjujuće rudno blago.

Povrh svega, u samoj Americi su pohranjene dokazane rezerve od 22 milijarde barela sirove nafte. Međutim, ta količina ipak predstavlja svega dva odsto ukupnih svetskih rezervi nafte, budući da, sa druge strane, Amerikanci, u očiglednoj potrebi da pokreću tako veliki mehanizam u svakom smislu, trenutno troše čak 20 odsto svetskih naftnih rezervi.

Ovaj neslavan statistički odnos proizvodnje i potrošnje bio je na trenutak jedna od tema upravo minule predsedničke kampanje, a novi/stari američki predsednik Barak Obama je tim

procentima opravdao okolnost da nije moguće “jednostavno izbušiti niže cene goriva”. Mada je ovaj stav naišao na izvesnu kritiku u republikanskom taboru, kao i među “zelenim” zagovornicima većeg američkog angažmana na odustajanju od fosilnih goriva i zaustavljanju globalnog zagrevanja, pokazalo se da neke veće debate o eventualnoj promeni energetske politike uopšte nije ni bilo.

U trenutku kad se na Bliskom istoku otvara još jedno ratište, kad se postavlja pitanje novih ruskih težnji u širenju sopstvene gasne mreže (vidi okvir) i kad se novi “rat za naftu” u Iranu smatra sve izvesnijim, američka energetska politika spada u najvažnija geostrateška pitanja. Mada o toj temi iznova i iznova diskutuju

evropski mediji, ona, posebno kad je reč o štednji energije, na svom matičnom kontinentu jednostavno ne uspeva da dugo bude prisutna u javnosti. Nikad to nije ni bila.

OGRAIČENJE BRZINE: Pre četrdeset godina, u epohi kad su naftne krize potresale svet, u Americi navikloj na nepresušne izvore energetskih resursa prvi se put javno opsežnije razgovara o energetici. Ova tema stiže čak i na televizije, a neki energetičari u vunenim odelima i sa staromodnim naočarima postaju sve češći gosti u studijima. Bareli, sirova nafta, OPEK i alternativna goriva postaju deo novog američkog vokabulara. Predsednik Karter će na tom talasu diskusija i otvorenih pitanja tokom sedamdesetih, uz slogan da "SAD nikada više ne sme da uveze toliko nafte kao 1977. godine", osnovati novi federalni Sekretarijat za energiju, takozvani DOE, *Department of Energy*, koji pokreće prve nacionalne akcije u smanjenju potrošnje energije.

Ova nekada nezamisliva ideja o potencijalnoj štednji energije javlja se već pri prvom nailasku naftne krize 1973. godine. Između ostalog, za tu namenu predsednik Ričard Nikson uspeva da kroz američki Kongres progura zakon o nacionalnom maksimalnom ograničenju brzine, koji je predviđao da se po prvi put u celoj Americi brzina na putevima ograniči na 55 milja na sat, što je ekvivalentno ograničenju od 80 kilometara na sat, a što je, uz zabranu prodaje benzina nedeljom, trebalo da dovede i do smanjenja potrošnje goriva.

Ovaj, među vozačima vrlo nepopularan zakon stupa na snagu sledeće, 1974. godine i američke savezne države jedna za drugom počinju da širom svoje putne mreže postavljaju bele table *55 speed limit*. No, praksa će pokazati da takav savezni zakon neće mnogo doprineti ni bezbednosti, niti će zaista uvesti štednju u potrošnji goriva – pokazuje se da je tokom primene zakon smanjio potrošnju nafte za manje od jednog procenta. Ipak, Kongres će tek 1995. sasvim ukinuti ovaj zakon i vratiti saveznom državama pravo da same odlučuju o ograničavanju brzine. Na sličan način ne uspevaju bilo šta da postignu ni sve druge ideje o nekoj energetskoj prohibiciji.

To već vodi ka zaključku koji je vrlo popularan među kritičarima američke spoljne politike. Posmatrač koji ovako ili onako prati sukobe na svetskoj sceni rekao bi kako je Amerika tokom svog razvoja, pre svega u odnosu na snagu koju je imala, uvek sprovodila manje-više istu politiku kontrole cene energetskih resursa,

ne štedeći radi tog cilja ni resurse, ni ljude, ni mir, ni svetski poredak. I to sasvim nezavisno od administracije u Beloj kući. Umesto da štedi naftu, Amerika ne štedi resurse da do nje dođe. To je nešto oko čega će se izvan Amerike svi složiti na samom početku svake diskusije. Međutim, bukvalno posmatrano, to baš i nije tačno, i to upravo kad se pogleda neuspeh u sprečavanju rasta cene goriva.

Naime, u eri Ričarda Niksona, čija se administracija prva suočila sa manjkom energenata, nacionalna politika je bila okarakterisana idejom da "cena goriva nikad ne sme da pređe jedan dolar po galonu". Vreme će pokazati da ovaj, bukvalno shvaćen, Niksonov energetski kurs ne može da se održi. Ispostaviće se da je cena goriva u narednim decenijama i te kako rasla. Cena goriva danas u Americi raste sa stotom od sedam odsto svake godine, a proračun pokazuje da je realno cena benzina tokom poslednjih 15 godina porasla za više od 650 odsto.

STABILNOST: Na temelju takvog porasta cena u SAD je rašireno i sasvim suprotno viđenje – da ova zemlja zapravo nema nikakvu energetsku politiku. Prema članku pod sugestivnim nazivom "Koja energetska politika", nedavno objavljenom u magazinu "Forbs",

jedne ideje, a ima ih na stotine sličnih, ispostavlja se da SAD ipak imaju svoju energetsku politiku. Mada DOE sprovodi nebrojeno mnogo projekata prelaska na električna vozila i mada je ideja smanjenja emisija CO₂ i te kako prisutna u SAD (418 gradova širom Amerike i više država usvojilo je Kjoto protkol, koji savezna vlada nije usvojila), kao i opšta potraga za novim energetskim resursima, nezamislivo je da bilo koja vlada SAD odustane od brige o snabdevanju naftom. Jer, ako odbacimo stabilnost cene, što realno i nije najvažniji faktor, Amerika je, kao najveći potrošač ovog resursa, tokom poslednje četiri decenije obezbedila nešto daleko značajnije – stabilnost snabdevanja naftom.

Prema zvaničnim statistikama američke Administracije za informacije o energiji (EIA, *US Energy Information Administration*), nafta zauzima najveći udeo u potrošnji energenata u SAD. Oko 38 američkih energetskih potreba se pokriva sagorevanjem nafte. Pritom se od sedamdesetih do danas nije povećala samo njena cena, nego i američka zavisnost od uvoza, što je prirodna posledica ne samo povećanja potrošnje, nego i ograničenosti američkih bušotina. Sedamdesetih godina, SAD su uvezile 10 odsto nafte koju potroše, dok danas ona

► Sedamdesetih godina SAD su uvezile 10% nafte koju potroše, dok danas uvoz prevazilazi 65%, a u sledećoj deceniji će dostići 75%

koji potpisuje kolumnista Tod Ganos, SAD ništa ne čine da obuzdaju cenu nafte, niti da smanje svoju zavisnost od uvoza energenata.

Sledeći liniju koja obično dolazi od onih koji žele da smanje američko prisustvo na svetskim frontovima, autor ovog teksta daje ekstremno viđenje da bi SAD trebalo da sasvim napuste naftu i da se oslone isključivo na prirodni gas, koga Amerika navodno ima dovoljno da se svi američki automobili pokreću narednih 200 godina. To bi, uzgred, smanjilo ne samo političku zavisnost od strane nafte, nego bi pomoglo i da se smanji zagađenje fosilnim gorivima za čak 90 odsto. No, gas se i te kako troši u Americi (čini 24 odsto potrošnje) i postavlja se pitanje zašto otvoreno američko tržište to već nije regulisalo, ako je to zaista ekonomski i ekološki povoljnije? Baš kao i osnovno pitanje, bez obzira da li je reč o ekološkom ili geopolitičkom nagađanju: da li je uopšte moguće zamisliti kako SAD smanjuju potrošnju nafte?

Upravo iz utopističke perspektive ovakve

prevazilazi 65 odsto, a u sledećoj deceniji će dostići 75 odsto. Smatra se, međutim, da će se uz mere koje se sprovode od 2007. godine do sredine veka ona spustiti na 54 odsto.

Zanimljivo pitanje je odakle stiže tolika nafta. Iz Iraka? Libije? Irana? Naravno da ne. Zapravo, najveći snabdevači Amerike su izvoznici onoliko stabilni koliko i naftna polja u Tekساسu. Prema podacima EIA, najviše nafte SAD uvozi iz Kanade, Saudijske Arabije i Meksika. Potom slede Venecuela i Nigerija. Može se zaista reći kako u ostatku sveta koji leži na crnom zlatu, Amerika nije štedela ni resurse ni ljude, sa mogućom idejom da uspostavi kakvu-takvu stabilnost izvoza, ali daleko od toga da bi SAD stale u zavisnosti od raspleta bilo koje trenutne bliskoistočne ili neke druge krize.

ALTERNATIVNI PUTEVI: Sa druge strane, nafta nije jedini energent koji Amerika koristi. Pomenuti prirodni gas pokriva 24 odsto potrošnje, i taj će procenat rasti, mada je vrlo malo verovatno da će sasvim zameniti naftu. Ugalj ►

Evropa: Ruska demonstracija sile

SRBIJA NA STRATEŠKOM PUTU:
Dušan Bajatović i Leonid Cuganov

Foto: Tanjug

Ruska naftna kompanija Gazprom izgradnjom gasovoda Južni tok želi da dominira evropskim tržištem gasa, piše nemački "Zidojče cajtung", a gasna drama mogla bi da se završi debaklom Brisela. Jer, kako "Zidojče cajtung" saznaje, nemački energetske koncern RWE razmatra povlačenje iz zapadnoevropskog konkurentskog projekta "Nabuko", koji bi trebalo da umani energetske zavisnost Evrope od Rusije. A bez učešća RWE neće biti ni "Nabuka".

Novine pišu da je moćni šef Gazproma Aleksej Miler prvo u Moskvi saopštio da će njegova kompanija povećati svoj uticaj u Nemačkoj tako što će ući u posao sa krajnjim potrošačima. Odmah nakon toga otišao je u Milano, gde se sastao sa partnerima iz BASF-a i italijanskog energetske giganta Eni, da bi zaključio početak izgradnje Južnog toka.

Retko kada je ovaj ruski koncern tako jasno Zapadu stavio do znanja gde su mu granice, zaključuje "Zidojče cajtung". I retko kada je tako otvoreno poručio šta planira: da ima još veću dominaciju na evropskom gasnom tržištu i tako ojača strateški i politički uticaj Moskve. Predsednik Vladimir Putin ima jednostavnu strategiju: da od proizvodnje do prodaje energije kontroliše sve. Zato je od Rosnjefta napravio najveću naftnu kompaniju na svetu, zato ruski gas treba da teče prevashodno kroz cevi ruskih državnih kompanija. Izgradnja 17 milijardi evra teškog Južnog toka planirana je za početak decembra.

Istovremeno, najvažniji partner u projektu "Nabuko", RWE, signalizira da će do kraja godine doneti odluku da li da se povuče iz "Nabuka", jer sumnja u njegovu isplativost i mogućnost finansiranja. Pritom, još uvek ne postoji saglasnost važnih zemalja snabdevača gasom.

Zapadna Evropa je polagala velike nade u "Nabuko", koji je trebalo da poveže dva kontinenta – bez prekida od Azerbejdžana pa skoro do Beča. "Nabuko" je važio kao jedan od najvažnijih infrastrukturnih projekata Evropske unije. Trebalo je da smanji zavisnost od ruskog gasa i uticaj Vladimira Putina. Planirano je da gas iz Centralne Azije, mimoilazeći Rusiju, teče direktno u Evropu.

Vodeći evropski političari koji su zaduženi za energiju upozoravaju na sve veću moć Gazproma. U severnoj Evropi ovaj koncern hoće da izgradi naftovod kroz Baltičko more; ako bi Aleksej Miler imao i pristup gasu u Centralnoj Aziji, partneri bi mogli da se pretvore u zavisnike. "Zidojče cajtung" se pita da li Gazprom zaista može da dominira čitavim kontinentom?

Gazprom ima preko 400.000 zaposlenih, raspolaže sa oko 160.000 kilometara pajplajna, ima na hiljade sestrinskih firmi i promet od 120 milijardi evra. Već sada Evropa trećinu svojih potreba podmiruje ruskim gasom. Ako bi se taj udeo povećao, Gazprom bi imao i veći uticaj na formiranje cene. Evropski komesar za energetiku Ginter Etinger upozorava da predsednik Putin preko energetske politike želi da izgradi moć kakvu je nekada imao Sovjetski Savez.

Pored svega toga, Gazprom sa preko milijardu evra vrednog posla sa hemijskim koncernom BASF po prvi put ulazi u posao sa krajnjim potrošačima u Nemačkoj, piše "Zidojče cajtung". Time povećava svoj udeo u nemačkim firmama koje trguju gasom kao i u skladištima zemnog gasa. Savezna vlada Nemačke kritički poručuje da će "ispitati tu transakciju u okviru svojih spoljnoprivrednih mogućnosti", što je moguće kada je reč o strateški važnim energetske preduzećima. Gazprom ispituje i mogućnost gasnih postrojenja, pre svega na jugu Nemačke.

pokriva 23 odsto potrošnje energenata, ali, mada postoji ideja da bi se ugalj mogao koristiti i za nešto drugo, a ne samo za dobijanje struje u termoelektranama, ovaj je resurs ipak najveći krivac za emisiju CO₂ i klimatske promene.

Sa druge strane, SAD samo oko devet odsto energije dobija iz nuklearnih elektrana, a sedam odsto iz obnovljivih izvora. Pritom se u poslednje dve godine i u Americi, nakon incidenta u Fukušimi, smanjila rešenost da se poveća broj nuklearki, što je u pojedinim državama i ozakonjeno, što znači da će se taj udeo još smanjiti. Kad se pak izračunaju megavati koji se trenutno daju iscediti iz alternativnih izvora, računajući tu i solarnu, i energiju vetra, i biomasu, i gorive ćelije, za sada nema dovoljno zaista efikasnih alternativa.

Tokom protekle godine, predsednik Obama je zatražio od Kongresa da se čak za 70 odsto uveća ulaganje u istraživanja novih izvora energije, a Odeljenje za nauku u DOE je dobilo čak dve milijarde dolara za podsticaj takvih istraživanja. Ali, to nije rešenje koje će stići preko noći. Kad je o nafti reč, rešenje tog problema će sačekati neku novu energetske revoluciju. Jer, postavlja se pitanje čime npr. trenutno pokriti 28 odsto potrošnje koja odlazi samo na transport. Iz perspektive održanja stabilnosti, trenutni ili bilo kakav nagli prelaz je sasvim nezamisliv.

Fosilna goriva, mada dovode do klimatskih promena, u ukupnom zbiru pokrivaju čak 86 odsto američke potrošnje energenata. To i dovodi do toga da Amerikanci i dalje po glavi stanovnika najviše emituju CO₂, mada ih je zbog neutažive gladi za energijom i rastućeg broja termoelektrana mnogoljudnija Kina pretekla po ukupnoj količini emitovanih gasova staklene bašte. Vođena pre svega svim onim što je investirala u fosilna goriva, Amerika će teško odustatati od njih, bez obzira što 60 miliona Amerikanaca želi da pređe na alternativna goriva. I bez obzira na administraciju.

Na početku prvog mandata Baraka Obame neslavno je u Kopenhagenu propao poslednji veliki međunarodni pokušaj da se usvoji jedan novi klimatski protokol. Na početku drugog, sprema se novi rat na Bliskom istoku, potom još jedan, potrošnja uvozne nafte u SAD se povećala za pet odsto, a ekolozi širom sveta već dugo ne govore o mitigaciji, smanjenu CO₂, već se prešlo na rezervni plan – na adaptaciju na klimatske promene. Amerika se, međutim, ne povlači tako lako.

Slobodan Bubnjević

ZIG HAJL: Pripadnici Zlatne zore

Foto: Reuters

Neonacisti u Grčkoj

Uspon Zlatne zore

“Dolazimo kao neprijatelji. Kao vuk kad upada u stado ovaca, tako dolazimo” (Jozef Gebels, 30. april 1928)

Za “Vreme” iz Soluna

GRČKO DRUŠTVO, TEŠKO pogodeno štednjom, dugogodišnjom recesijom i sve većom nezaposlenošću, tone sve dublje. U takvoj atmosferi jačaju dva pola političkog spektra: na jednoj strani levica koja doseže do 40 odsto podrške glasača, a sa druge ultradesnica. Mnoge ne čudi što je došlo do tako naglog uspona neonacističke stranke Zlatna zora, koja do pre nekoliko godina nije mogla da pređe cenzus, da bi na izborima juna 2012. dobila 425.990 glasova, što je 6,92 odsto i 18 mesta u grčkom parlamentu. Njihovi poslanici se između sebe pozdravljaju fašističkim pozdravom, a njihovi članovi su organizovani u tzv. jurišne bataljone nacističkog tipa koji napadaju strance – imigrante.

Imidž im je prepoznatljiv: obrijanih su glava, nabildovani, sa izrazom na licu u stilu *Mein Kampf*, obučeni u crne bluže sa simbolom koji je neka kombinacija starogrčkog meandra i nacističke svastike.

Posle godina provedenih na margini, grčki neonacisti su počeli da “čiste” atinske trgove od tamnoputih imigranata, koristeći pesnice, palice ili noževe, ali i da skrnave jevrejska groblja i spaljuju džamije.

POLITIČKI AKTIVIZAM: Istovremeno prodaju zaštitu Grcima: prate bakice u samoposlugu i do bankomata da bi ih zaštitili od lopova. Takođe, pomažu stanodavcima da izbacuju imigrante iz iznajmljenih stavova u slučaju da sa plaćanjem kasne makar mesec dana, proganjaju sitne trgovce imigrante koji pokušavaju da prežive prodavajući raznu robu po

ulicama i pijacama. Sve to nazivaju “političkim aktivizmom”.

Kako bi privukli sebi još veći broj očajnih Grka, organizuju besplatnu distribuciju hrane, narodne kuhinje, dobrovoljno davanje krvi, ali sve to isključivo građanima grčkog porekla: jednu staru ženu su, na primer, oterali iz narodne kuhinje pošto se ispostavilo da je iz Gruzije.

Odsustvo grčke države, odsustvo zakona, pokušavaju da nadomeste svojim terorom. Neonacistička organizacija Zlatna zora, koja je istovremeno i politička partija, vešto koristi praznine stvorene nedovoljnim rešavanjem bezbednosnih problema, koje je grčka država zbog paralisanosti ekonomskom krizom ostavila po strani. Zlatna zora je takođe i glavni predstavnik supkulture društva sa organizovanom

“SVAKI STRANI RADNIK JE JEDAN NEZAPOSLENI GRK”: Obezbeđenje i generalni sekretar Zlatne zore Nikos Mihaloljakos
Fotografije: Reuters

mrežom u policiji, koja ih uostalom otvoreno podržava, jer, kako pokazuju statistike na poslednjim izborima, jedan od dva grčka policajca je glasao za Zlatnu zoru. Mnogi imigranti koji su prijavili policiji zlostavljanje od strane članova Zlatne zore, umesto da budu zaštićeni, našli su se u zatvoru, jer nisu imali dozvolu boravka.

KO GLASA ZA NACISTE: Iz istorijskih razloga u Grčkoj krajnja desnica do skora nije uspevala da se razvije u koherentnu političku silu. Poznato je da je od svog postanka povezana sa diktaturom Ioanisa Metaksasa (1936–1941), sa nacističkom okupacijom (1941–1944) i sa vojnom huntom (1967–1974), znači sa crnim periodima odsustva sloboda i demokratije u kojima je grčki narod patio.

Za Zlatnu zoru u većem broju su glasali mladi ljudi koji nisu doživeli huntu. Ali, nisu svi Grci glasali za Zlatnu zoru zato što su neonacisti. Bilo je tu glasova iz protesta, pokušaj kažnjavanja vlasti, pun ogorčenja i besa, ali i antisemitskih pobuda. Očajnički tražeći pomoć, ljudi su se okrenuli Zlatnoj zori, koja je u poslednje vreme izgradila “revolucionarni mit” pozivajući se na naciju i rasu, obraćajući se ljudima bez perspektive, koji su naseli na fašističku retoriku.

FIRER: Ovakav razvoj događaja sigurno nije očekivao ni generalni sekretar organizacije Nikos Mihaloljakos, vođa grčke radikalne desnice još od 1970, kada je u decembru 1980. počeo da izdaje časopis “Zlatna zora”, po kome je partija kasnije dobila ime. Nije mogao ni da sanja da će njegova partija 2012. godine imati

toliki uticaj na narod poražen ekonomskom krizom.

On je u svojim člancima otvoreno pisao da je pristalica nacionalsocijalizma i superiornosti Hitlerove “arijevske rase”. Opravdavao je Nemce u svojim člancima za masovna streljanja grčkog stanovništva za vreme okupacije, govoreći da je to jednostavno “osveta” zbog otpora naroda. Optužen je za učešće u jednoj desničarskoj terorističkoj organizaciji koja je 1976. izvršila bombaški napad u kome je bilo žrtava, a optužen je i za saradnju sa državnim informativnom službom, od koje je kao tajni agent dobio i tajno ime “Astianaks”. Sve to ga nije sprečilo da 1985. osnuje Nacionalni narodni pokret – Zlatna zora, o kojoj se pročulo kada se početkom devedesetih uključila u demonstracije oko imena “Makedonija”.

Neki od članova organizacije kao dobrovoljci su učestvovali i u jugoslovenskom ratu na strani bosanskih Srba i kasnije bili optuženi kao “ratni zločinci”.

Iako je decembra 2005. generalni sekretar Zlatne zore Nikos Mihaloljakos objavio prestanak samostalnih političkih akcija organizacije, aktivirao se ponovo 2007, a 2010. je izašao na grčke lokalne izbore, i uspeo, zahvaljujući antiimigrantskoj retorici, da u Atini bude izabran za skupštinskog savetnika. Do tada njegova stranka u celoj Grčkoj nije imala više od 30.000 pristalica. Zahvaljujući otrovnoj kombinaciji sve veće masovne nezaposlenosti i ksenofobije, te nedostatka perspektive i sve veće rasprostranjenosti teorija zavere, mala neonacistička partija je sve više rasla.

BOJNO POLJE: Česti slučajevi rasističkih zločina na teret imigranata od strane članova Zlatne zore postali su deo grčke svakodnevice u kriznim vremenima, a policija im često gleda kroz prste. Uz parolu “svaki strani radnik je jedan nezaposleni Grk”, Zlatna zora sprovodi pogrom protiv imigranata.

Neki delovi Atine, kao što je Agios Panteleimon, pretvorili su se u bojna polja između zlatnozoraša i imigranata, koji u velikom broju stanuju u tom kraju. Batinanja, ubodi noževima, paljenje i rušenje radnji čiji su vlasnici stranci, svakodnevne su akcije koje organizuju “aktivisti” Zlatne zore. Uglavnom se prevozе na motorima i idu grupama, obavezno sa kacigama koje im skrivaju identitet.

Organizovani napadi su sve češći i na vašarima i pijacama, sa ciljem da prognaju strane prodavce. U Rafini, jednoj od atičkih luka, početkom septembra na vašaru Svete Gospe pedesetak članova Zore, na čelu sa dvojicom poslanika u parlamentu, napali su neke imigrante – sitne trgovce, vređajući ih i uništavajući im štandove i robu – sve to pred televizijskim kamerama objašnjavajući kako su “iz opticaја povukli ilegalne proizvode kojima su trgovali takođe ilegalni imigranti”. Taj čin je podržao i Stamatis Melos, predsednik sindikata malih trgovaca, govoreći da “ne samo da podržavaju Zlatnu zoru nego im i aplaudiraju”.

U luci u Patri, gde se skuplja hiljade ilegalnih imigranata, u nadi da će uspeti da se tajno ukrcaju na neki od brodova za Italiju, članovi Zlatne zore su preuzeli na sebe zadatak da “očiste” područje, sukobljavajući se pritom i sa

policijom. Poslednjih meseci primećuje se sve veća aktivnost neonacističkih grupa i u unutrašnjosti Grčke. U oktobru se stotinak članova Zlatne zore zajedno sa fanatičnim pravoslavicima skupilo oko pozorišta Hitirio (Livnica) u Atini, kako bi sprečili održavanje pozorišne predstave *Hristovo telo*, koju su proglasili blasfemičnom. Preko puta njih se okupilo desetine ljudi koji su vikali “dole ruke sa kulture i slobode govora”. Danima je trajala borba oko

pozorišta dok na kraju organizatori i učesnici predstave nisu bili prinuđeni da sve obustave.

Najnovija inicijativa Zlatne zore je da kroz Ministarstva i državne škole “udahnu deci nacionalne ideale”.

ODGOVOR DRŽAVE: Krivična dela i “politički aktivizam” Zlatne zore su izazvali brojne reakcije. Ministar za zaštitu građana Nikos Dendias, koji pripada desnom centru, izjavio je kako je “objavio rat napadačkim bataljonima

Zlatne zore”. Negirao je optužbe da Grčka policija prikriva akcije grčkih neonacista.

Pod pritiskom stranaka leve Dendias je odlučio da osnuje policijsku jedinicu specijalizovanu za borbu protiv rasističkih zločina i drugu grupu zaduženu za odnose policije i ultradesničarskih organizacija. Do sada te specijalne jedinice još nisu aktivirane.

Za nagli porast fašizma levica smatra odgovornim mere stroge štednje koje nameće Trojka (Evropska komisija, Evropska centralna banka, MMF), koje iscrpljuju Grke i “nose zmijsko jaje iz koga se izleže fašizam”. Za Levicu je Zlatna zora štaka sistema koji propada, koja besnarođa okreće ka “žrtvenom jarcu”, a to su u ovom slučaju imigranti, umesto ka odgovornima za krizu. Međutim, podeljena su mišljenja da li bi tu partiju trebalo zabraniti.

I mitropolit Siatiste Pavlos je nazvao Zlatnu zoru “Crna noć”, a njene članove “neopaganim” koji nemaju nikakve veze sa učenjem Jevandjelja. I drugi grčki crkveni dostojanstvenici u Grčkoj i Americi govorili su da “krst i nasilje ne mogu da se mešaju”, osuđujući rasizam i sve njegove pojave. Nasuprot tome američka rasistička organizacija Kluks klan je ponosno nazvala Zlatnu zoru “bratskom partijom” i s njom najavila blisku saradnju.

Ambasada SAD u Atini je nedavno objavila uputstvo američkim građanima koji dolaze u posetu Grčkoj, upozoravajući ih na opasnosti od suočavanja sa rasističkim nasiljem, posebno one koji su afričkog ili azijskog porekla. Administratori Fejsbuka su posle hiljada žalbi njegovih korisnika izbrisali sve profile poslaničnika Zlatne zore, uz obrazloženje da narušavaju nenasilnu i antirasističku politiku.

Najveći broj Grka je potresen zbog naglog uspona Zore, koja je skočila na čitavih deset odsto i predstavlja po snazi treću partiju u Grčkoj. Najveća je bojazan da Zlatna Tora postane deo vladajuće elite koja bi ponudila neko “rešenje” i “izlaz” iz slepe ulice u kojoj se grčko društvo našlo, da bi ova neonacistička organizacija mogla, u ime nacionalnog vanrednog stanja u državi, da bude pozvana da podrži neki novi autoritarni oblik vlasti.

“Sa Huntom si znao ko ti je neprijatelj”, izjavio je poslanik Demokratske leve Vasilis Mastrojanis, “a ovi ljudi deluju u društvu i podričaju sistem iznutra. Ovakva situacija može da potraje 15-20 godina, dok na kraju Demokracija ne popusti.”

Georgios Stamkos,
Milica Kosanović

Grčka postaje dužnička kolonija

Prošle nedelje održana su dva kritična glasanja u grčkoj skupštini: jedno za odobravanje novog paketa mera štednje u visini od 17,5 milijardi evra za 2013–2014. godinu, a drugo za odobrenje budžeta za 2013. Ovo “minsko polje” uspešno je prešla trostranačka vlada saradnje (Nova demokratija, Pasok i Demokratska levica) kako bi dobili zeleno svetlo od Trojke i za isplatu mamutske rate od 44 milijarde evra, koja bi trebalo da bude uplaćena 5. decembra. Najveći deo ove sume će otići za rekapitulaciju grčkih banaka, a jedan deo za otplatu dugova prema kreditorima i javnim preduzećima, ali i da pruži potrebnu likvidnost grčkoj privredi. Da bi došlo do isplate ove rate zemlja mora da ispunji sve preostale Trojkine oštre uslove koji obuhvataju i nova smanjenja plata i penzija i novo uvećanje poreza.

Zbog ove situacije je danima pola Grčke štrajkovalo, demonstriralo i okupiralo državne službe. Za vladu saradnje i premijera Adonisa Samarasa zemlja “ponovo gradi svoj kredibilitet koji je izgubila”, iako će njen državni dug narasti na 180 odsto od BDP-a 2013. što ga čini nerentabilnim, pa se zbog toga priča o novom “šišanju” duga.

Sada je lopta u rukama Brisela. “Grčka je ispunila sve svoje obaveze i sad je vreme na našim partnerima da donesu konačne i čvrste odluke, jer niti Grčka, a niti većina zemalja u evrozoni ne mogu da izdrže kašnjenja i nejasnoće”, izjavio je predsednik Pasoka Vagelis Venizelos. Aleksis Cipras, šef glavne opozicione stranke i predsednik Sirize, optužuje vladu kako žurno napreduje glasajući za zakone koje nameće Trojka, zaobilazeći parlamentarne demokratske procese, “kao da se zemlja nalazi u ratnom stanju, ili pod opsadom. Ovde je reč o jednoj postepenoj transformaciji zemlje u neku drugu zemlju. Zemlja nam postaje kolonija duga.” Predsednik Sirize, koji vodi po svim anketama, obećava da će, kada njegova stranka dođe na vlast, jednim zakonom ukinuti memorandum kojim se Grčka obavezala na sprovođenje mera štednje, kao što ga je isto tako jednim zakonom današnja vlast natovarila na leđa Grcima.

Ljubavna doktrina generala Petreusa

KOLATERALNA ŠTETA: Generali Alen i Petreus pod baražnom paljbom Džil Keli i Pole Broudvel

Direktori Centralne obaveštajne agencije SAD (CIA) smenjivani su i podnosili su ostavke iz raznih razloga od 1947. do danas. Uglavnom je to bilo pitanje smene administracija; ponekad poneki propust ili skandal. Ali, general Dejvid Petreus, slavljani i hvaljeni komandant ekspedicionih snaga SAD koga je predsednik Obama doveo na čelo Agencije, morao je da podnese ostavku zbog ne baš sasvim dokazane sumnje na brakolomstvo. Bila je to kobna i nepotrebna kombinacija histerije “domovinske bezbednosti” i američkog licemerja

Ova drama odvija se na više lokacija: Harvardski univerzitet, Kabul, Avganistan, Tampa, Florida. Dramska lica su general Dejvid Petreus, komandant ekspedicionih snaga SAD u Iraku i Avganistanu, kasnije direktor CIA, tragični junak; dve opake kobne lepote i fatalne žene, Pola Broudvel i Džil Keli; i kao kolateralna žrtva general Džon Alen, planiran za komandanta savezničkih snaga u

Evropi, čije imenovanje je odloženo dok se cela drama ne razmrsi.

Pola Broudvel, 40 godina, iz Severne Dakote, završila je vojnu akademiju kopnene vojske SAD u Vest Pointu, gde se isticala najviše po fikiulturnoj liniji: sve vreme bila je prva u klasi po fizičkoj spremnosti, što joj je ostalo do danas (videti slike: ima ručerda da se čovek uplaši). U vojsci je provela deset godina,

vratila čin majora i udala se; ima decu. Onda je krenula na Univerzitet Harvard. Iz istog razloga, kaže, iz kojega se upisala na Vest Point: to je podjednako kompetitivna sredina, što nju posebno privlači.

ZBLIŽAVANJE: Negde 2006. general Petreus održaće na Harvardu predavanje o protivpobunjeničkoj strategiji, što će Polu Broudvel jako zainteresovati: odlučuje da doktorira na temu ►

Bil i Monika (slika gore)

Jedan od najpoznatijih seks skandala definitivno su obeležili Bil Clinton i Monika Levinski. Afera je odjeknula poput bombe kad su se pojavili snimljeni razgovori između gospođice Levinski i njene prijateljice, kojoj je pričala o svojoj vezi s američkim predsjednikom. Bivši američki predsjednik je tvrdnju medija prvo negirao, a potom je pronađen dokaz njegove sperme na Monikinoj poznatoj plavoj haljini. Uz njega je stala njegova supruga Hilari, a nakon afere Clinton nije smenjen već ostaje na funkciji predsjednika SAD sve do isteka mandata 2001. godine.

Profjumo

Šezdesetih godina skandal koji je potresao svet jeste seks afera "Profjumo", o kojoj je čak snimljeno nekoliko holivudskih filmova. U žiži ove seksualne afere bio je Džon Profjumo, tadašnji britanski ministar odbrane koji je uhvaćen u seksualnim igrarijama sa maloletnom prostitutkom Kristinom Kiler koju je upoznao u kući britanskog konzervativca Vilijama Valdorfa Astora. Ministar je bio u braku sa glumicom Valerijom Hobson, a strastvenu vezu sa prostitutkom je prekinuo nakon nekoliko sedmica. Profjumo nije uspeo da sačuva svoju tajnu, a Kiler je uhvaćena i u aferi sa ruskim atašekom u sovjetskoj ambasadi u Londonu Jevgenijem Ivanovim. Kako je Džon Profjumo tada bio prvi čovek Velike Britanije zadužen za ratna pitanja, njegova afera sa ženom koja istovremeno održava seksualne odnose s pripadnikom tada neprijateljske strane percipirana je kao visokorizična za pitanje nacionalne sigurnosti Velike Britanije. Ministar

odbrane je bio prisiljen da podnese ostavku.

Geri Hart

Geri Hart bio je skoro siguran kandidat demokrata za predsjednika SAD na izborima 1988. godine i mnogi su verovali da on može postati i sledeći predsjednik SAD. Mnogo se govorilo o njegovom neverstvu, što je on oštro demantovao i tražio od novinara da to dokažu. Kada je novinar "Njujork tajmsa" pitao Harta za izvesnu Donu Ric koja je prenočila u njegovom apartmanu, a niko je nije video da je izašla, on je odgovorio kako je sa Donom samo dobar prijatelj. Potom su mediji objavili fotografiju snimljenu na jahti na kojoj Dona Ric sedi Hartu u krilu. Posle toga, Hart je odustao od kandidature za predsjednika SAD.

Šaputanje na pejdžeru

Detroit Free Press 2008. godine razotkrio je ljubavnu aferu gradonačelnika Detroyta Kvame Kilpatricka. Tačnije, objavio je SMS-ove romantičnog sadržaja koje je gradonačelnik razmenjivao sa šeficom svoje kancelarije Kristinom Biti. Ona je za dva meseca od 2002. do 2003. na službenom pejdžeru (plaćen novcem poreskih obveznika) sa šefom razmenila 14.000 poruka. Sve su bile vanposlovne prirode, mada su služile da se uz bujicu ljubavnih izjava ugovore i konkretni vankabinetski bliski susreti. U vreme objavljivanja poruka oboje su bili u braku, a o celoj aferi javno su progovorili i u sudskom procesu, u kojem je gradonačelnik zbog ometanja pravde na četiri meseca završio u zatvoru.

karijere i učenja Dejvida Petreusa.

Tu počinju kontakti: Pola isprva razgovara sa generalovim saradnicima; zatim se približava njemu, malo-pomalo, uglavnom (kažu njegovi saradnici) po fiskulturnoj liniji. Nekako se dešava da počinju da trče svakoga jutro zajedno.

Pola je bila upozorena da ne pobeđuje, jer general to ne voli; dovoljno je da održi tempo s njim. Verovatno je mogla da trči i duže i brže: dan-danas na televiziji može da uradi više sklekova od bilo kog muškarca.

Do nekog privlačenja tu je očito došlo:

"General je dobrodržeci muškarac od 60 godina, a ona je privlačna žena skoro dvostruko mlađa", kaže jedan blizak saradnik; propušta da doda da se ona trudila da mu se približi; to su dodali drugi saradnici. Uskoro Pola Broudvel odlučuje da od svoje disertacije napravi

Silvio i Rubi (slika gore)

Italijani su kada su u pitanju seks skandali malo liberalniji od Amerikanaca. Bivši italijanski premijer Silvio Berlusconi se u proteklih nekoliko godina našao u seks skandalu o kojem je brujao čitav svet. Povezan sa marokanskom maloletnom prostitutkom Rubi. Ona je u vreme počinjenja kaznenog dela imala svega 17 godina. Inače, devojke na Berlusconijevim zabavama su bile stalne "zabavljačice", a na sudu su potvrdile da su se neretko oblačile kao časne sestre i tako zabavljale bivšeg premijera i njegovo društvo.

Davna vremena

Hamilton-Reynolds seks skandal izbio je za vreme predsednika Džordža Vašingtona. Sekretar Trezora Aleksandar Hamilton, imao je trogodišnju aferu sa Marijom Reynolds dok je njenom suprugu Džemsu Reynoldsu plaćao novac kako bi afera ostala u tajnosti. Hamilton je bio primoran da prizna aferu nakon što mu je Reynold zapretio da se uplete u njegovu šemu koja je uključivala spekulacije sa neisplaćenim zaostalim platama namenjenim revolucionarnim ratnim veteranima. Afera je bila jedna od prvih seks skandala u američkoj političkoj istoriji.

Irisgate (slika desno)

Iris Robinson skandal, takođe poznat kao Irisgate, bio je politički skandal u Severnoj Irskoj. Premijer Severne Irske Piter Robinson je početkom 2010. godine napustio na šest nedelja svoju funkciju, nakon što je na konferenciji za štampu objavio da je njegova supruga

Iris Robinson (60), koja je inače poslanica Donjeg doma Britanskog parlamenta, imala ljubavnu aferu sa 39 godina mlađim mesarom iz Belfasta. Gđa Robinson, koristeći svoju poslaničku funkciju, svom mladom ljubavniku obezbedila je povoljan kredit od 50.000 funti i

zakup kafea, a nakon što je njen suprug i premijer javno objavio aferu, Robinsonova je najavila povlačenje iz politike.

Marina Ilić

knjigu o generalu koji je prekomandovan u Afganistan, na najviše komandno mesto. Pola Broudvel unapređena je u generalovog službenog biografa ("hagiografa", kazaće danas jedan od članova njegovog štaba).

E, tu sad počinju problemi: Pola Broudvel

svako malo odlazi u Kabul; general Petreus daje joj širok pristup dokumentima i vodi je naokolo sa sobom. Ona, kao bivši obavestajni oficir, ovlašćena je, doduše, za uvid u klasifikovane papire. Nije, dakle, u tome problem. Problem je u njenom sve nametljivijem ponašanju

i u generalovom nedostatku volje da je stavi na odgovarajuće mesto. Jedan od štabnih oficira u Kabulu u to vreme žali se da je Pola "od simpatične i dopadljive osobe postala bestidna samoreklamerka, kraljica maturske proslave". Ima je svuda, stalno sve slika i posle stavlja na ►

internet; gura se u delikatna posla, sve pod izgovorom službenog biografa generala Petrausa.

Da stvar bude još gora, Pola Broudvel nije imala nimalo razumevanja za ono što taj štabni oficir zove "potrebna i odgovarajuća skromnost koju traži situacija u Kabulu", na isturenom položaju, među vojskom koja rizikuje živote. Osim što je nametljiva i povremeno bezobrazna, Pola se oblači izazovno, u tesne i pripijene košulje s dubokim dekolteom i takođe tesne farmerke koje se rastežu oko njenih čvrstih guzova. Čovek se seti *Kvake 22* i onog generala Dridla koji – da bi nervirao svoje potčinjene – sa sobom vodi raskošno lepu medicinsku sestru u pripijenoj uniformi, pa im još i priča da kakva je kad se skine. Posle se čudi kad gomila pilota počne složno da ječi od muke videvši je s njim. Vojska je u principu seksualno zagorela, pogotovo vojska bačena u neki Avganistan; nije lepo zdravim mladim ljudima dovoditi zgodne i mišićave lepotice u tesnoj odeći, ako se razumemo...

Štabni oficiri i bliski saradnici čudili su se da kako jedan tako važan general kao što je Dejvid Petraeus uzima za biografa ženu koja nije objavila nikada ništa ni u štampi a kamoli u akademskom životu, ali – naravno – to se niko nije usuđio da mu kaže. Kabul je već dovoljno gadan, a

kamoli Herat ili neka slična vukojebina... Kad se general vratio, Pola nije bila daleko.

TAMPA, FLORIDA: U tom gradu smeštene su izvesne jako važne vojne baze i komande. Pre svega Centralna komanda (CENTCOM; ekspedicione snage), Komanda za specijalne operacije i Komanda za vojni vazdušni transport. Tamo, na šta ćemo tek doći, takođe živi i izvesna Džil Keli, lepotica koja se dobro udala. Prisustvo tolikih vojnih lica visokih činova (i prateća potrošnja) učinili su Tampu srećnim gradom. Generali u SAD, pogotovo na tako važnim pozicijama, žive kao cezari. Sekretar za odbranu Bob Gejts, inače skroman čovek, sa osmehom priča da njegov prvi komšija, predsednik Združenog generalštaba, ima: sobara, kuvara (ne bilo kakvog!), vozače, obezbeđenje i četiri obična vojnika da održavaju vrt, dok on sam skuplja svoje suvo lišće, "a ja sam njegov šef"; kaže da lišće prebacuje komšiji, da vojska ima šta da radi. Društveni krem Tampe naravno da drži do visokih oficira, zivka ih na zabave, ide na armijske balove i atmosfera je dekadentna na način "Prohujalo sa vihorom".

Porodica Keli i porodica Petraeus u prijateljskim su odnosima od ranije i uredno se uzajamno posećuju. Kelijevi – Skot i supruga Džil – veoma su

bogati: on je hirurg onkolog, ona kćer iz bogate kuće. Kelijevi priređuju basnoslovne zabave u ogromnom vrtu, dostojne starih Rimljana; biti pozvan stvar je apsolutnog prestiža. General Petraeus više puta je javno hvalio te provode, vidljivo impresioniran. Dobro, u SAD vojna lica žive relativno skromno – dok se ne dokopaju bar dve zvezdice na ramenu, pa se nađu gde nisu bili.

Tu u dramu ulazi druga fatalna žena.

LEVANTINSKA OPAJDARA: Džil Keli rođena je 1975. u Libanu kao Žilberta Havam, jedna od dve bliznakinje (druga je Natali Volf, udata za bogatog advokata) iz dobrostojeće hrišćanske maronitske porodice. Krenula je da studira medicinu, ali je odustala kad se udala za dr Skota Kelija, bogatog hirurga. Ona je raskošna, rasna i klasična crnka, kakve već levantinske lepotice umeju da budu. Pritom je i društveno ambiciozna, kako bogataškoj supruzi iz Tampe i priliči.

Problem na koji ćemo uskoro naići počeo je velikim zanimanjem Džil Keli za društvenom ulogom u civilno-vojnom establišmentu Tampe i pratećih komandi. Uskoro se – lepotom, ambicijom i parama – domogla dosta upitnog položaja "počasne ambasadorke Armije SAD kod savezničkih sila" – šta god to značilo, ako bilo šta znači: biće da su hteli da je usreće nečim.

Osim toga, Džil je i počasni konzul Republike Koreje (one južne), iz nekog razloga. Za nju oficiri iz tih komandi kažu da je postala "Army groupie"; "grupis" su – ko se ne seća – bile one šizike-tinejdžerke koje su u slavno doba rokenrola opsedale rok-grupe, vrištale i nudile se bestidno, kidale odeću sa muzičara i već sve to. Uskoro je počela da izostavlja iz svoje besmislene titule ono "počasna". Gurala se kao "društveni kontakt" vojske i mešala se u kojejkakve civilno-vojne poduhvate, pre svega žurke i vrtne zabave kod svoje kuće, ali i one u organizaciji Armije.

General Petreus bio je neizbežan gost i akter u tim društvenim zbivanjima (srpski: *iventima*); uostalom, porodice su bile godinama bliske. Jednom prilikom Petreus je na neku žurku kod Keli-jevih došao u koloni dostojnoj predsednika SAD, u pratnji 28 policijskih motociklista sa plavim svetlima i sirenama. U antičkom Rimu to bi se zvalo trijumf. Poli Broudvel nešto je tu postalo sumnjivo: da šta njen general radi kod te levantinske lepoticke toliko?

BRUKA JE PUKLA: Negde u maju ove godine, Džil Keli je pozvala FBI jer da na svoju elektronsku poštu dobija preteće i proste poruke s nepoznate adrese. Tvrdila je da ima

"diplomatski imunitet" (koji nema) i uopšte je bila ljuta. Prvi agent koji je dobio slučaj ubrzo je izuzet jer se ispostavilo da je toj istoj Džil Keli, koju je inače poznao, slao poruke "neprilične službenom licu" (svoje slike "u toplesu"), pa je istraga malo kasnila. Ubrzo je ispalo da je sporne poruke slala Pola Broudvel, po svoj prilici ljubomorno nastrojena prema levantinskoj fatalnoj ženi. FBI je – ušavši jednom u komunikacije Pole Broudvel – pronašao mnogo više nego što se nadao, ono čega su se i plašili: desetine hiljada strana prepiske sa bivšim komandantom CENTCOM-a, a sadašnjim direktorom CIA.

Tu je nastala konsternacija: samo im je još to trebalo. Procedura je bila primenjena i sa žaljenja dostojnim okolnostima upoznat je DCI (direktor centralne obaveštajne zajednice, koja je sada mnogo više od puke CIA), pa nadležni kongresni odbor, pa na kraju i predsednik.

Direktor CIA Petreus, budući čovek pametan i iskusan, shvatio je da bi prikrivanje i izbegavanje bilo katastrofalno; odmah je kao oficir i džentlmen podneo ostavku, ne čekajući dalji razvoj skandala. Javno je zamolio oprostaj svoje porodice i javnosti: *mea maxima culpa*, i povukao se u porodični mir (ako ga je našao...).

Ostaje, međutim, nejasno je li između njega i mišićave lepoticke Pole ikada bilo ičega osim uzajamne naklonosti. Ima tu raznih mišljenja, ali ni jednog dokaza. Sa levantinskom lepoticom stvar je još jasnija: nema ni naznake da je tu bilo nekog muvanja. Ali, to je Amerika: sve se oprašta osim švaleracije i prikrivanja (*cover up*). Analiza materijala iz elektronske komunikacije Pole Broudvel nije otkrila nikakvo ugrožavanje nacionalne bezbednosti SAD.

Uvid koji je FBI, po prirodi operativnog rada, imao u elektronsku poštu Džil Keli doneo je, međutim, jednu kolateralnu žrtvu. Ona je bila u kontaktu sa gen. Džonom Alenom, sasvim izvesno u kontekstu svojih društvenih ambicija u Tampu; njoj kao zanimanje navode *socialite*; na srpskom bi to bilo "bogata čaršijska sojka"; na američkom govornom slengu *rich bitch* (bogata kučka). General Alen našao se u neprilici, najverovatnije ni kriv ni dužan, ali šta će? Trebalo je da bude imenovan za komandanta snaga u Evropi (CINCEUR), ali predsednik je to odložio dok se ne vidi o čemu je tu reč.

I posle se druži sa ambicioznim lepoticama i opajdarama.

Miloš Vasić

РАСПРАВА О ПОРЕТКУ

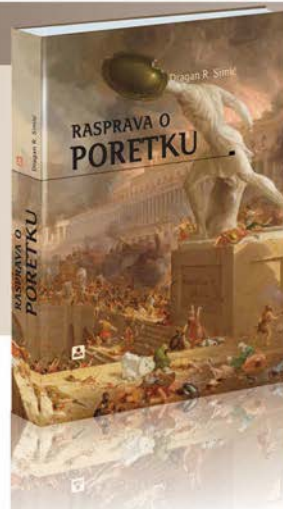
аутора Драгана Р. Симића

Мало се поуздано знало, а много више наслућивало шта ће донети немирне деведесете године прошлога века. Засути густом догађајном прашином много више него други у свету, тешко смо могли да догледамо целину ствари, да само наслутимо хоризонт са кога ће нам допловити „непознате непознанице“, неизбежни пратиоци свације судбине...

О књизи говоре:

академик Слободан Грубачић, академик Војислав Становчић, проф. др Вукашин Павловић, мр Драган Живојиновић и аутор

Понедељак, 26. новембар 2012. г. у 10 часова, ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА - БЕОГРАД, Амфитеатар

ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ
Кућа знања

ЕКОНОМСКО И ПОЛИТИЧКО ЛОБИРАЊЕ

аутора Балше Кашћелана и Душка Крсмановића

Прва књига на српском језику која се бави изучавањем лобистичке професије, њеним местом у друштвеном систему и улози коју она остварује. Говори о начину на који привредни субјекти штите своје интересе и даје приказ најзначајнијих примера привредног и политичког лобирања.

О књизи говоре:

проф. др Слободан Панов, Правни факултет, Милка Форџан, економиста, Анита Лазих-Тодоровић, списатељица и глумица, аутори: др Балиша Кашћелан и Душко Крсмановић

Уторак, 27. новембар 2012. г. у 18 часова, ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ, Теразије 23, II спрат, свечана сала

Plavuše

Ženske na svet dolaze sa raznim bojama kose

Taman sam smislio šta o plavušama da napišem, kad mi je uleteo onaj veselnik Siniša Kovačević, narodni poslanik DSS-a (tamo mu je i mesto) sa svojom nesuvislom pričom o plavušama u Skupštini: umesto da stavlja primedbe Saši Tijaniću, on se okomio na plavuše sa RTS-a, koje da mu idu na živce. Plavuše su se naljutile i žestoko uzvratile g. Kovačeviću. On je posle slutio da im je to pisao Saša Tijanić, podrazumevajući da one – kao plavuše – to ne bi umele da sastave same; umeju one, g. Kovačeviću, umeju. Moja koleginica Olja Kovačević onda je izvela efektanu performansu: pojavila se sa crnom perikom i tako se usput (nadam se nehotice) izložila primedbi iz jednog od tih nebrojenih viceva o plavušama: šta se dobije kad se plavuša ofarba u crno? Veštačka inteligencija.

Nego, uozbiljimo se. Ako me upitate da opišem neku od prirodnih plavuša koje znam, boja kose mi je poslednja na nekoj pretpostavljenj listi osobina. Kažite mi da opišem Đ. ili Z. ili G. ili M. Kazaću vam da je Đ. čupava, visoka, dugonoga, vitka, lepa, draga i pametna cura; ah, da i plavuša je. Z. je jednostavno smireno lepa, pametna i sjajan novinski pisac; i plavuša je. G. je brza, britka, ćuhovita, lepa, sjajan kafanski drugar i uopšte lafica; jeste, plavuša je takođe. M. je takođe pametna, ima divno lice i oči sijamske mačke, veličanstvene guzove i plavuša je, osim toga svega. I šta sad tu?

Ženske na svet dolaze sa raznim bojama kose i od toga se iz nekog razloga pravi pitanje među muškima. Ajde i to da vidimo. Žene se u tom smislu dele na: crнке, brinete (smeđe), ridokose i plavuše. Sve to pre farbanja kose, to jest. Tu sad imamo raznih tumačenja. Počnimo od Milana Kundere (*Oproštajni valcer* iz 1968), koji kroz usta svog junaka, doktora Škrete (istaknutog borca za natalitet u ČSSR, koji drži ginekološku kliniku i svojom sopstvenom moćnom spermom oplodjava nerotkinje, pa posle sva deca liče na njega) objašnjava sledeće: "Svetla kosa i tamna kosa, to su dva pola ljudskog karaktera. Tamna kosa znači muževnost, odvažnost, otvorenost i poduzetnost, dok je svetla kosa simbol ženstvenosti, nežnosti, bespomoćnosti i pasivnosti... Plavuša, posebno ona veštačka, nastoji da se svim silama prilagodi svojoj kosi... pretvara se u krhko biće... traži nežnost i uslužnost, zahteva galantno ophođenje i alimentacije, spolja je utelotvorenje finoće, a iznutra prostakuša". Milan Kundera da je moralno sumnjiv pisac, to znamo oduvek; ta je sjajna knjiga, uostalom, pisana pre

političke korektnosti, dok se još smelo o svemu govoriti otvoreno.

Tu nečega ipak kanda ima. Kundera se tada, 1968. *mutatis mutandis* s pravom oslonio na stereotipe klasičnog vesterna, posebno posle uvođenja tehnikolora: plavuša je nevina heroína, uzor vrline i konačni plen glavnog junaka u belom šeširu (crni šešir je za negativca koji će popiti metak kalibra .45 među oči); crnka je negativka, zmijurina i opajdara; ridokosa je u najboljem slučaju kuplermajstorica koja drži *saloon* ili je dobrodušna kurva sa neuspešnom ambicijom da mazne glavnog junaka; smeđa (brinete) je sporedna epizodna uloga (sestra ili svastika). Stereotip se manje-više održavao u kinematografiji decenijama, posebno meksikanskoj, gde se znao red.

Endemski gledano, plavuše nisu baš najpravilnije raspoređene. Nekako ih više ima na severu i među slovenskim narodima, ali i na neočekivanim mestima: među Turcima, na primer, i među Grcima; iznenađujuće mnogo Berbera (Kabila), originalnih domorodaca sa planina Atlasa (južno Sredozemlje, Alžir i okolne zemlje) ima plavu kosu i plave ili zelene oči. Plavuša u Engleskoj ili Škotskoj nije nikakvo čudo; pogotovo nije u Skandinaviji ili Rusiji. U SAD su endemska vrsta, što svakako ima veze sa mešanjem svih mogućih doseljenika, ali ih je – kažu – sve manje, jer genetika zbog nečega podstiče tamnokosa ljudska bića. Tek su ridokose tu ugrožene, a ionako su retka vrsta.

Bogu hvala, kozmetička je industrija izmislila farbe za kosu i od njih zarađuje nebeske profite. Hoćete "75% veći volumen?" – može; hoćete li "sjajnu i valovitu kosu u boji koju zaželite?" – može; itd. Eto kosmatih ovaca za šišanje.

Lično smatram – bez uvrede, izvinite ako je nešto bilo! – da žena treba da ima kosu one boje koju joj je dobri Bog u svojoj mudrosti dodelio. Nije to bilo bez neke. Lako je tebi, kazaće neko, kad si oženjen prelepom prirodnom gavran-crnkom sa čeličnim odsjajem (i zelenim očima; i dugačkim najlepšim nogama! pojedite se!). Šta fali lepoj brineti, pitam ja s razlogom. Znam ih onoliko, ne zna se koja je lepša. Ima ko voli plavuše, šta ja marim, ovo je slobodna zemlja. Znam onoliko lepih plavuša, uostalom, kao što je gore rečeno. Ali i dalje mislim da žene treba da se drže svoje Bogom dane boje kose, pa makar bila i plava.

Novac i izmišljotine

Cena "gradskog rata"

VREME 1141

Tekst dr Đorđevića se teško može nazvati analizom "iz ekonomskog ugla", jer ne koristi niti jedan argument iz sfere ekonomije.

Najpre, kada govori o investicijama, on govori neistine: pristupne saobraćajnice i obilaznice nisu u ingerenciji Beograda, već u ingerenciji Republike i tu je situacija suprotna. Ako dođe do promene vlasti, Vlada bi mogla više da uradi na izgradnji ključnih saobraćajnica.

S druge strane, autor, doktor nauka, očevidno nije ni pogledao gradski budžet i rebalans budžeta. Da jeste, video bi da je samo za ovu godinu deficit oko 90 miliona evra a zbog politike enormnog zaduživanja, već je bio manji zakon o javnom dugu da bi se omogućilo Beogradu da probije granicu od 45 odsto. Ovo je lako proveriti samo treba čitati zakone.

S druge strane, očevidno je da je Đilasova uprava na mnogim poslovima bacala novac i da su skoro svi poslovi u gradu namešteni. To nam ne kaže "Kurir", nego zdrava logika. On je govorio da je na službenim vozilima uštedeo 300.000 evra, ali je zato ulupao samo kroz gradska javna preduzeća skoro tri miliona evra za PR. Da ne govorimo da su te poslove dobile agencije a la Headline, koju vodi supruga njegovog šefa kabineta Ivana Nikolića, ili agencija Bojane Lekić, koje nemaju druge klijente osim onih iz grada.

O novcu koji je trošen na Informbiro i slične izmišljotine pored živog Studija B, biće više reči

kada jednom neko uradi pravu reviziju gradske kase.

Dakle, glupo je i kontraproduktivno da objavljujete ovakve panegirike naročito iz pera neinformisanih ljudi.

Činjenica da ovaj lik brani Đilasovu upravu u gradu sama po sebi govori kakva je ta uprava.

Milan Uzelac

Koliko toga stane u jedan ljudski glas

VREME 1141

Kud se dede nekad veliki Vule Jeftić?

Peđa Kostić

NAPOMENA REDAKCIJE: Povodom teksta Đorđa Matića javio se veliki broj čitalaca koji bi njegovom spisku da pridoda sopstveni izbor najboljih pevača. Ohrabrujemo ovu inicijativu!

Nedela i krivica

Patriotizam na delu

VREME 1140

Dobro bi bilo da skidanje i vredanje zastave, javno paljenje Kurana, publikovanje karikatura Muhameda, pretnja (na jednoj zgradi u Beogradu sam video natpis "ubij Šiptara") i slična nedela budu tretirana kao krivična dela i najstrožije kažnjavana.

Đorđe Konjiković

Bravo, Tijaniću

Prva lekcija novinarstva

VREME 1140

Gospodin Tijanić je na pravi način iskoristio priliku da se obrati ne samo ovim studentima nego cijeloj mladoj generaciji na Balkanu (bez obzira na vjeru i naciju) da se okrene sebi i na pravi

način iskoriste svoju energiju. Ovo će sigurno podstaći sve slobodoumne ljude da kad su god u prilici prenesu ovakve ideje mladom svijetu. To je u njihovom, konačno i u opštem interesu čovječanstva. Duboko human govor. Bravo!

Aleksandar Filipović

Mitovi ne pomažu

Gotovina i Markač oslobođeni u Hagu

www.vreme.com

"Oluja" je američki projekat, ali tu su kumovali Slobodan Milošević sa svojom sujetnom politikom i pljačkaškim okruženjem kojima je odgovarao kaos, a ne rešavanje problema. Prst na čelo. Odluka Haga je priprema za eventualno sličnu akciju na Kosovu, pod uslovom da Zapad odnosno Amerikanci ne budu zadovoljni. Oni se dugoročno spremaju za Rusiju i Kinu i potreban je strateški stabilan prostor Balkana. Srbija se neodgovorno ponaša i sa Vojvodinom i dozvoljava da joj se pravi problem iza leđa. Hitno treba rešiti probleme sa Vojvodinom, a ne držati se Ustava koji je donet na neustavan način. Glava je u pitanju i tu sužete i mitovi ne pomažu.

Miša Jović

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997-2012 (br. 334-1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun - podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

LAVARONE/BRESCIA /CAPO DI PONTE

**ALEKSANDAR
ZOGRAF.**

NA TRGU PIAZZA DELLA LOGGIA, NALAZI SE TABLA KOJA OBELEŽAVA INCIDENT IZ 1974. KADA SU NA TOM MESTU PRIPADNICI DESNIČARSKIH ORGANIZACIJA POSTAVILI BOMBU KOJA JE UBILA OSMORO DEMONSTRANATA NA ANTI-FAŠISTIČKOM OKUPLJANJU. NE DALEKO OD TOG MESTA JE FONTANA SA Ljudskim LICEM IZ ČIJIH USTA VIRI ŽABA, IZ KOJE CURI VODA...

MOJE PUTOVANJE JE ZAPOČELO NA SEVERU ITALIJE, OD MESTA LAVARONE, KOJE JE SMEŠTENO U SRED ZADIVLJUJUĆEG PLANINSKOG AMBIJENTA... TU ŽIVI SVEGA 1100 STANOVNIKA, ALI JE BROJ TURISTA MNOGOSTRUKO VEĆI...

PRE PRVOG SVETSKOG RATA LAVARONE SE NALAZILO NA TERITORIJI AUSTRO-UGARSKE, A HOTEL DU LAC JE BILLO MESTO GDE JE TOKOM LETA BORAVIO SIGMUND FREUD... TU JE 1907. NAPISAO SVOJ PRVI RAD U KOJEM JE POMOCU PSIHOANALIZE TUMAČIO UMETNIČKO DELO, NOVELU 'GRADIVA' NEMAČKOG PISCA WILHELMA JENSENA, PRIČU O ARHEOLOGU KOJEG JE U SNOVIMA POHODILA ŽENA PREDSTAVLJENA NA JEDNOM POMPEJANSKOM RELJEFU... LIK GRADIVE JE KASNIJE INSPIRISAO MNOGE UMETNIKE PRE SVIH NADREALISTE.

LAVARONE SE SASTOJI OD ČAK DVADESETAK MANJIH NASELJA (FRAZIONI), KOJA SVA IMAJU VLASTITI KARAKTER... U DELU KOJI SE ZOVE BERTOLDI ZATEKAO SAM IZVANREDNU ČESMU, MOŽDA DELO LOKALNE NARODNE UMETNOSTI, A MOŽDA JE TO PRERAĐENA SKULPTURA IZ NEKOG DAVNOG VREMENA...

...TEK KASNIJE MI SE UČINILO DA JE MOJE PUTOVANJE BILLO OBELEŽENO FONTANAMA - U BRESI,

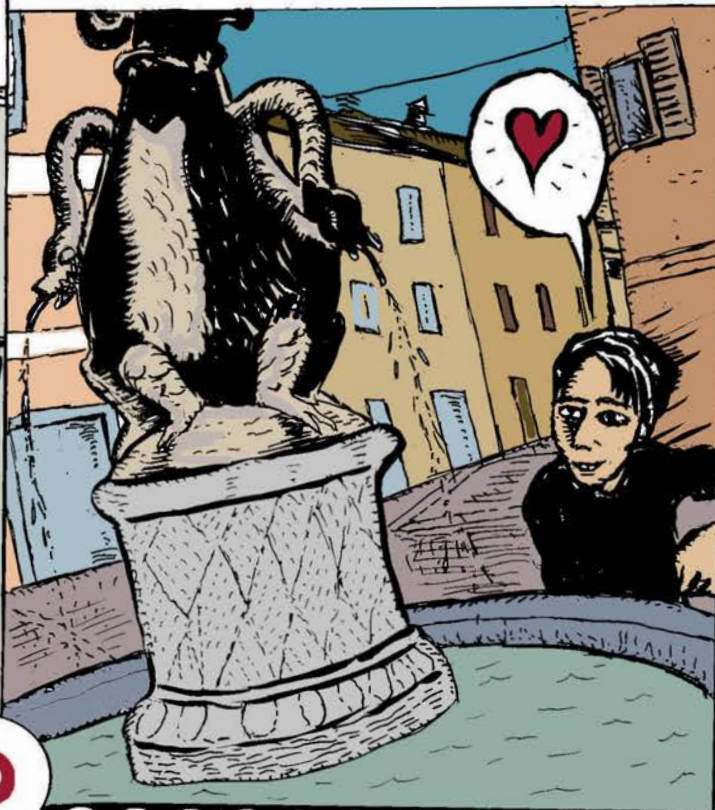

MOJU PAŽNJU JE PRIVUKLO JOŠ JEDNO MESTO U BREŠI GDE SU PREDSTAVLJENE DELIRIČNE GRIMASE LJUDSKIH LICA—NI MANJE NI VIŠE NEGO NA PROČELJU ZGRADE KOJA JE JOŠ OD SREDNJOVEKOVNIH VREMENA SLUŽILA KAO SEDIŠTE ADMINSTRACIJE GRADA I OBLASTI...

ERNO

NE TAKO DALEKO OD BREŠE NALAZI SE CAPO DI PONTE, GDE SAM MAGNETSKI BIO PRIVUČEN FONTANOM UKRAŠENOM BIZAR- NIM PTIČJIM OBLIČJIMA...

ZAPRAVO, STRMINE U OKOLINI KRIJU ZAPANJU- JUĆE OTKRIĆE: GLATKE, RAVNE STENE, KOJE SU TOKOM HILJADA GODINA INSPIRISALE LJUDE DA NA NJIMA UREZUJU CRTEŽE...VIŠE STOTINA HILJADA NEŽNIH CRTEŽA, KOJE MOŽETE DA PRIMETITE TEK KAD IH SVETLO OBASJA POD ODREĐENIM UGLOM...VEĆINA OVIH UREZOTINA POTIČE IZ PRAISTORIJE—OD MEZOLITA DO GVOZ- DENOG DOBA, UZ PONEŠTO TRAGOVA IZ RIMSKOG I SREDNJEVEKOVNOG PERIODA...SAČUVANI SU ČAK I PRIKAZI DRVENIH KUĆA IZ PRAISTORIJE; NJIHOV OBLIK, ZBOG PROPADLJIVOG MATERIJALA, JE BIO NEPOZNAT ARHEOLOZIMA...

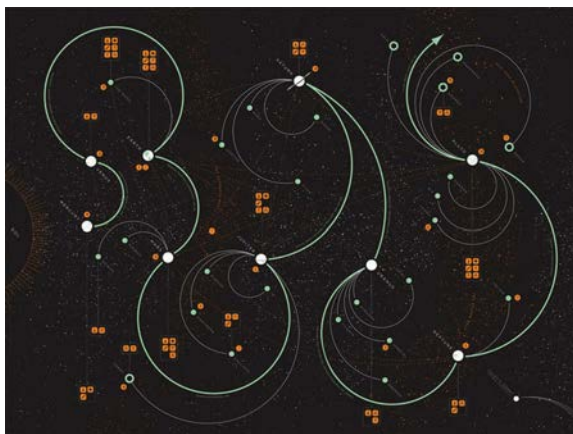
OVO NALAZIŠTE JE BILO PRVO U ITALIJI KOJE JE UNESCO ZAŠTITIO, PRE SVIH DRAGOCENOSTI RIMA, VENECIJE, ILI FIRENCE... IMAO SAM UTISAK DA JE OD SVIH MESTA KOJE SAM POSETIO OVO NAJPRIBLIŽNIJE NEUHVATLJIVOSTI KOJA POSTOJI SAMO U SNOVIMA...

Zupčanici

Priča počinje iznenadnom letnjom olujom 1900. godine koja je brodić grčkih lovaca na spužve odnela na neplanirano mesto uz obale Antikitere, ostrvca južno od Peloponeza. Ostrvce nije prejaka reč: i dan-danas ono ima samo jednog lekara, jednog policajca, jednog učitelja i jedan telefon u Potamosu (treba li dodati – jedinom tamošnjem naselju).

Zaranjajući da ipak okuša sreću, Elias Stadijatos nije ni slutio šta ga čeka na pedesetak metara dubine. “Našao sam gomilu golih belih mrtvih žena!”, rekao je, jedva dočekavši da mu s glave skinu ronilačku kacigu posle paničnog izranjanja. “Gole bele mrtve žene” bile su mermerni kipovi, rasuti tovar neprocenjivih dragocenosti i umetničkog blaga koji je prevo-

zio neki rimski brod, najverovatnije krajem poslednjeg stoleća stare ere.

Među ostacima tog davnog brodoloma pronađen je i korodirani, krečnjakom zapečeni komad nečega što je predstavljalo ostatke nekakvog mehanizma, originalno smeštenog u drveni sandučić veličine omanje kutije za cipele. Bezoblični nalaz posle nekog vremena raspao se na nekoliko manjih delova. Ostaci bronzanih zupčanika postali su tako vidljiviji, a čvrsto uverenje onovremenih (i nekih današnjih) arheologa da Antika nije poznavala ili nije bila u stanju da proizvede složene mehanizme nalik časovniku ili mehaničkoj računskoj mašini dovela je do objašnjenja koje se čvrsto održalo sledećih skoro šest decenija. Po njemu, mehanizam sa Antikitere bio je navigacioni instrument ispaao sa nekog broda vekovima posle brodoloma rimske galije natovarene umetničkim blagom, i tako dospao među antičke dragocenosti.

Ta priča održala se do 1958. godine, kada je Derek Prajs, u to vreme mladi britanski istoričar nauka, zaključio da je mehanizam sa Antikitere zapravo astronomski kompjuter, “zvezdana računaljka” složenija od bilo čega iz vremena ne samo potonuća rimskog broda, nego i bilo kakve slične sprave napravljene sve do osamnaestog, “naučnog veka” zapadne

civilizacije. Radi se o mehanizmu načinjenom od tridesetak bronzanih zupčanika pokretanih redovnim navijanjem, što je u krajnjem rezultiralo pomeranjem kazaljki na bar tri brojanika. Oni su pokazivali zodijačke zvezdane grupe, položaj Meseca, Sunca i – sudeći po Prajsovom proračunu ukupnog broja zubaca na zupčanicima – položaje svih pet planeta poznatih Antici (Merkur, Venera, Mars, Jupiter i Saturn) kao i vremena izlaska i zalaska najsajnijih zvezda tokom godine. Istražujući preciznost izrade zubaca – za šta se i u Antici koristila turpija trougaonog preseka, kao i danas – i njihov položaj u trenutku brodoloma, Prajs je zaključio da je mehanizam napravljen 82. godine stare ere, da je upotrebljavan dve godine i da je, zajedno sa ostatkom tovara rimskog broda koji je potonuo kod Antikitere, na dnu Egejskog mora završio negde između 80. i 50. godine stare ere – što je tridesetogodišnji period koji rekonstruisani položaj zupčanika u trenutku njihovog zastavljanja astronomski pokriva. Prajsovim rečima govoreći, mehanizam “liči na veliki i nepogrešiv astronomski sat, nalik na današnji analogni kompjuter čiji mehanički delovi služe za računске operacije”.

Potkraj prošlog veka, uz pomoć novijih tehnologija 3D snimanja kroz ostatke mehanizma u Nacionalnom arheološkom muzeju u Atini, došlo se do nekih novih otkrića. Ona su ponovo pokrenula staru raspravu oko pitanja zašto stari narodi nisu razvili mašinstvo ili ono što danas nazivamo tehnologijom, primenu nauke na rešavanje svakodnevnih problema. Klasični odgovor glasi: stari svet nije osećao potrebu za mašinama, jer je na raspolaganju imao robovsku radnu snagu. No, mada besplatan, rad robova teško da je ikada bio efikasan, a u najvažnijoj privrednoj grani antike, poljoprivredi, nikada nije imao presudan udeo. Osim toga, Grci su smatrali da je fizički rad – bez obzira na to da li je reč o kamenorescu ili vajar, drvoseči ili proizvođaču luksuznog nameštaja, rudaru ili proizvođaču carskog nakita, zidaru ili slikaru skupocenih vaza – nedostojan slobodnog čoveka. Ne znamo šta su o tome mislile zanatlije čijim se delima danas divimo, ali duhovna aristokratija Grčke smatrala ih je najnižim društvenim slojem, odmah uz robove – mada se Fidijinim i Praksitelovim kipovima, Iktinovom Partenonu i krasnim vazama divila ne manje nego mi danas.

Ništa nalik stavu *Propter necessitatem inventa est mechanica* – nužda je majka izuma – nije nigde i nikada zapisano u starini: ta mudrost javlja se tek u razvijenom, zapadnoevropskom Srednjem veku. Njome se ilustruju razlozi nagle fizičke, naučne i tehnološke ekspanzije Zapada, koja traje do danas. Na isti način možemo pretpostaviti da stari narodi nisu izmislili tehnologiju i mašinstvo – zato što za takvim izumima nisu osećali nikakvu potrebu. Ali to ne mora da znači kako bi nam danas na modernoj tehnologiji i postignutom napretku – zavideli.

Ali, to je pitanje za razmišljanje.

Aleksandar Ćirić

JA IMAM TALENT!

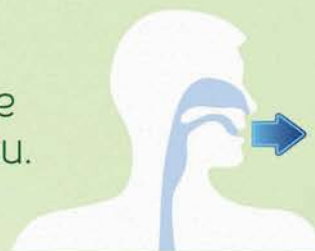
NEDELJOM, U 21.00 NA RTS1

Медијски јавни сервис Србије

TESTIRAJTE KAPACITET PLUĆA

Duboko udahnite i pročitajte što je moguće više teksta u jednom dahu.

Ustao sam ranije nego inače, osećao sam se odlično i hteo sam da što bolje iskoristim dan. Džoging, pa pod tuš. Dok sam doručkovao, napravio sam plan današnjih obaveza. Neće biti lako, ali stižem sve. Preskočio sam jutarnju kafu i do posla otišao peške. Pola sata hoda umerenim tempom, da se brže razbudim. **Dan na poslu je bio naporan, ali sam želeo da sve završim na vreme, da bih stigao na svoj redovni termin u teretani. Pre toga, lagan ručak uz mnogo voća. Taj sat vežbanja me potpuno osveži i to mi je inače sasvim dovoljno da bih se osećao zdravo, ali ovog puta sam pozeleo i da se malo opustim na bazenu, mnogo lepše spavam posle plivanja. Čim sam došao kući, klinci su hteli napolje, pa smo odigrali partiju fudbala u dvorištu. To ih je dovoljno izmorilo, pa smo ih stavili u krevet, a nas dvoje smo se prošetali do grada i neplanirano otišli u bioskop. Bio je to savršen kraj savršenog dana.**

Aktivni pušač

Umereni pušač

Nepušač

Aktivni sportista

ISTI OSEĆAJ, MANJE ŠTETNIH MATERIJAJA.

Cigaret Kartica je proizvod najnovije tehnologije koji i do 49% smanjuje unos otrovnih sastojaka iz svih vrsta cigareta i ostalih duvanskih proizvoda u organizam.

Cigaret kartica menja molekularnu strukturu štetnih sastojaka u cigaretama i sprečava ih da dospeju u organizam. Karticu stavite u paklicu cigareta (ili drugo pakovanje duvana) i nakon 20 minuta počinje nano-hemijski proces razgradnje štetnih materija.

Kartica se može koristiti u najviše 250 paklica cigareta u roku od 3 meseca.

www.cigaretkartica.com

Cigaret karticu možete kupiti na objektima Moj Kiosk, Štampa i Futura+ kao i u svim Prima apotekama

CIGARET KARTICA

Tokom 3 meseca Vaše cigarete su od 35% do 49% manje štetne!

Пушење убија!
Дувански дим штети
људима у Вашој околини.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec